

Sthen Jacobsen

Den

Nordiske Kriigs Krønike

utgifwen

af

Martin Weibull.

Kjöbenhavn

G. E. C. Gad.

Lund

C. W. K. Gleerups förlag.

tönder krud bort; paa slottet haffde hand ichun en fyrmörse, den brugte hand ochsaa jeffnligen och i synderlighed lychediss det hannem en gang, at en aff hanss granater faldt ned udi den neste gaard ved slottet, huor de Svenske haffde deriss fyrwærcher. Bemelte granat tendte de Svenskiss krud an, saa at baade gaarden och ald deriss fyrwærcherii gich udi lufften. De Svenske continuerede dog at kaste granater och steene ind paa slottet, men uden nogen synderlig effect, thi iche offuer 2 eller 3 Danske finge nogen skade; mueligt det hialp och noget, at folchett var altid ude paa wolden och i gaarden.

De Svenske truede commendanten, at de med deriss miiner vilde lade ham och ald slottet springe udi lufften, men det var indtet andet end en finte. Commendanten fich iidelig bud fra Helsingör och bleff iche alleene forsichret om secours, men hand endochsaa kunde see dett tegn, som hannem gaffues ved raqveter udi Helsingör, at hand visseligen skulde secunderis om anden dagen. Hand haffde ingen mangel enten paa folch, proviant eller ammunition, men alting udi offuerflödighed. De Svenske vare hannem iche heller nærmere nu, end de vare den förste dag, som de begyndte at belegge slottet. Iche diss mindre saa lod hand sig dog skreche eller mueligt, som de Svenske selff sagde, bedrage aff 1,000 ducater, och med stor efftertale aff de Svenske selff accorderede paa efterfølgende maade.

Accord, huor effter den danske gvarnison ud aff Helsingborg under oberste Schönefeldts commando, bestaaende aff 700 mand, ere udmarcheret.

1) Skal, siden at accorden er underskreffuen, festningen fuldkommeligen afftrædiss.

2) Affmarchen skal strax skee uden offuer- och undergewær, krud, lod och fahner, och lærer officererne saa vel som gemeene sig saa at comportere, som de kongl. svenske haffuer maat giordt, naar som commendanten Hestskoe affmarcherede.

3) Alle wogne, heste, ryttermonteringer, estandarder, fahner, saa och den röde flag, pucher, trompeter skulde alle udi festningen bliffue, saa mange der nu tilstede er, och kand mand indtet der aff lade affølge, efftersom det oberste-leutenant Hestskoe ej haffuer været tilladt.

4) Artollerie bliffuer fuldkommeligen bestaaendiss saa som det nu virchelig er, och tilladiss indtet meere den kongl. danske commendant at bortføre, end som Hestskoe haffuer med sig bekommet, och i dett öffrige skal et inventarium aff den kongl. danske artollerie-betiente den kongl. svenske artollerie-major offuer-leffueriss.

5) Alle proviant-perseler skal aff proviant-mesteren opteguiss, och specificationen der paa den kongl. svenske proviant-mestere tilstilles, och alle proviant-perseler paa slottet uforrycht forbliffue.

6) Att intet nogen hemmelige miine eller noget krud, som skade giøre kunde, udi festningen fordult ligger, forsichrer commendanten aldeeliss.

7) Att huer och en aff Kongl. Maijtz til Danmarch officerer och gemeene soldatter uturberede och sicher offuergaaer och et styche mad med sig tage maa, bliffuer dennem hermed tilladt.

8) Mand tuiffler indtet, at commendanten jo sitt bæste giørendiss worder, att oberste-leutenant Hestskoe strax maae lössgiffuiss.

9) Saa snart festningenss indrømning skeedt er, saa tilladess tromslageren paa broen at röre spillett.

10) Alle national wndersaattere, som höre under Hanss Kongl. Maijtz til Sverrige land och provincier och med plicht forbundne ere, dissiligeste ochsaa alle offuer-löbere aff armeen och ellers undwiigne och fanger skulde strax udleffueriss.

11) Mand formoder ochsaa paa commendantens löffte, at ingen anden haand udi underskriffuelen brugess end som hanss egen.

12) Saa meget den svenske commendant och hanss officerere udi linklæder och nödtörfftig mad och driche haffuer været tilladt, skal ochsaa disse officerer godtgiöriss; de gemeene skal ochsaa tilstædiss deriss madsæche med nödtörfftig mad at forsee.

13) Huad som den svenske proviant-mester, feldtskiærer och andre civil-betiente aff de Danske haffuer været effterlatt at afføre, skal och disse aff den svenske siide tilstædiss.

14) Det samme fahretöij, huor med de skulde offuerföriss, skal ubehindret pass- och repassere.

15) Skal och være forundt, de 2 döde capiteiner effter begiering erligen at begraffue, som och de effterbleffne siuge med nödtörfftig spiisse och driche skulde forsiuness.

Datum d. 30 Dec. 1676.

M. SCHULTZ.

G. A. VON SCHÖNEFELDT.

Aff offuenstaaende accord seer vi, at commendantens meening var, att hand och hanss underhaffuende skulde strax offuerföriss fra Helsingborg til Sælland, men vi seer ochsaa, at commendanten der udi haffuer forseet sig, at hand udi accorden utrycheligen iche lod indføre tiiden och steden, huor och naar hand och hanss folch skulde offuersættis; huorfore der aff de Svenske bleff siden giordt saadan en forklaring och utdydning, at de Danske skulde nochsom effter accorden offuerföriss, men det stod udi de Svenskiss willie, huor och naar de skulde offuerföriss. Denne gvarnison, som bestod

aff 700 mand til hest och fods foruden officerere, maatte nu udi den haarde winter marchere fra Helsingborg langs igiennem Sverrige och Jempteland och ankom endelig til Trundhiem udi Norge a:o 1677 den 12 Junii, men da vare de iche fleere end 2 capiteiner, 140 musqveterer och 14 ryttere til fods. Aff dette exempel kand en commendant lære udi sin accord at være meget forsigtig och slett indtet godtroendiss. Commendant Schönefeldt bleff anno 1677 den 8 Aug. udi den danske lejjer for Landtzcrone dömt fra sin ære, hanss degen aff bödelen i tu bruddt, och hand som en skielm Danmarch strax forwiist.

Ellerss er det her at merche: 1) att den svenske commendant Hestskoe holdt Helsingborgss slott udi 4 dage, men den danske commendant Schönefeldt holdt dett udi 16 dage, 2) att kongen aff Danmarch udi sin belejring for Helsingborg miste iche offuer 26 eller 27 mand; der imod haffuer kongen aff Sverrige udi denne belejring mist nogle 1,000 mand, och dett iche saa meget aff Gideons sverd som Herrens sverd, thi siugdommen var hefftigst iblant de Svenske denne gang for Helsingborg, och udi de 6 sidste dage, som de Svenske stode for Helsingborg, da döde der 1,500 mand, huilchet er vist och sant. Den tid kongen marcherede denne gang fra Helsingborg och Belteberge, da saaes mange estandarder och fahner ligge paa wogne, under huilche var iche en mand; mange compagnier til hest fördte deriss estandarder och vare ichun 2, 3 eller 4 mand udi huert compagnie. Wdi de byer, som armeen stod, döde bundefolchett nesten gandske bort, saa vel som udi de andre nest omliggende sogner, och huor de Svenske wendtiss meest, der döde ochsaa mest, men huor de kom indtet, saa som udi de langt bortliggende sogner, der döde ingen fleere end som sædvanligt; huor aff mand kand slutte, huor smittesom denne siuge haffuer været. Men ligesom soldatter-siugen er somme aar større end somme, saa skeer det och gierne, at naar siugen grasserer udi den eniss armee, saa vil den ochsaa anfechte den andenss armee, huilchett de Danske ochsaa fristede udi denne campagne. Men i synderlighed bleff den danske gvarnison udi Landtzcrone paa denne tid meget plagett aff denne hoffued-siuge, saa at mangfoldige der udi byen bortdöde. Men kongen aff Danmarch lod huer 14 dag forwexle gvarnisonen med friske folch fra Sæland, och de som haffde liggett udi byen, bleffue til Sæland igien offuerfördte, och saalediss bleff siugdommen stillet udi Landtzcrone, at alle

vare friske paa foraarett, der den danske armee samlediss der for byen til den campagne.

Nogle miile omkring Belteberge var paa denne tid saadan elendighed at see, at et menneskess hierte der offuer maatte blöde, thi iche alleene de skiönne byer vare nedbrudte, opbrændte och udi onde maader forderffuede, men endoch udi de stumper huss, som kunde bliffue staaendiss, laae fuldt aff döde; och faa komme udi kirchegaarde, men de fleeste, som bleffue begraffne, de bleffue begraffne udi mögdyngerne, sneedriffuerne och under gammell halm udi hussene. Gaderne och marchen laae endda fulde aff döde mennisker och heste krydtzwiiss offuen paa huer andre, saa at her laae et menneskess legeme paa et ög, och der laae et döt ög paa et menneskess legeme. Aff dette kand vi slutte, huor megett Schönefeldt kunde haffue ruineret de Svenske, om hand haffde holdt slottet noget lengere, huilchet hand vel haffde kundet giordt, thi de Svenske vare iche sterche noch til at storme imod den sterche gvarnison, och paa anden maade haffde iche kundet faat dem ud aff slottet.

De fleeste danske fanger, som bleffue fangede under Lund, komme nogett der effter udi deriss forige friihed igien, thi juleafften nest effter bleffue 375 forwexlede, och 3:die juledag bleffue 106 forwexlede; och 500 hollandske baadssmend sendte kongen fra Gottenborg til Holland uden nogen rantzon med en venlig skriffuelse derom til General-Staten. Omtrent 200 Tydske toge tieniste under kongen aff Sverrige. Resten aff de lundiske fanger, som kunde være omtrent 140 mand, forginge imellem Lund och Crop, som er 6 miile wejss, mueligt fordi de vare saarede och kunde iche bliffue forbundne.

Den tid churförsten aff Brandenburg haffde erobret Wolgast och var siden gaaet udi winterqvarteer, da gich feldt-marschal Mardefeldt med 4,000 Svenske och 36 stycher for Wolgast igien och belejrede den paa siette uge, men til forgieffuiss; den 5 Jan. udi dette aar lod Mardefeldt giöre en general storm paa Wolgast, men bleff repouset och miste omtrent 300 mand foruden officere. Om anden dagen dereffter kom den brandenburgiske general-major Schweriin med nogle troupper ind paa den öe Ysedom och forsiunede Wolgast med frisk folch och anden nödtörfiftighed.

Den 19 Aug. gaff Anklam sig for churförsten med accord, effter at hand haffde mist offuer 3,000 mand for samme festning.

Den 3 Sept. fih churförsten Löckenitz ind med accord, och den 30 Septemb. fih hand Demmin ind med accord.

Den 27 Maji maatte Zwinger skandtze for Stade giffue sig paa discretion til de allierede; gvarnisonen var 130 mand och bleffue krigssfanger.

Midt udi Julio maatte den sterche festning Stade formedelst hunger skyld giffue sig for de allierede, effter at den et aar haffde været blocqveret. Och dermed var stift Brehmen och Febrden gandske borte.

Den tredie Bog om den Nordiske Kriig udi dett aar 1677.

Arma gerunt homines, sed regit arma Deus.

Naar wi rett anseer denne gandske krigsstiid, da befinder vi dette aar at haffue wærett det mercheligste och foranderligste udi ald kriigen, thi indtet aar haffuer disse nordiske konger saa sterch slaget til huer andre, och indtet aar haffuer de begge faaet saa sterche hug som udi dette aar. Men alting er dog forkeert for den som mister söen; thi udi Norden er det langt meere at vinde til söess end at lide et nederlag til landss.

Efter att kongen aff Sverrige haffde wundett Helsingborgss slott, bleff Hanss Majjt. staaendiss ved Belteberge indtil den 8 Jan., da troupperne begyndte at marchere och forlode saa Belteberge den 9 Jan. Samme dage gich oberste-leut. Svanwedel ud aff Landtzcrone med et dansk partie at opleede effterleffningerne aff de Svenske och fandt 1 leutenant, 1 corporal och 22 svenske ryttere; 7 aff disse Svenske bleffue ihielskudte, men de andre bleffue fangne. Den 10 dito fich Svanwedell 1 corporal, 1 förer, 1 rytter och 7 musqveterere. Den 11 dito opsnugede hand her och der 37 musqveterere och 6 ryttere, som alle bleffue ihielskudte. Den 16 dito war hand atter ude, skiöd 12 Svenske ihiell och tog 1 leutenant, 1 corporal och 4 rytter til fange. Aarsagen huorfore Svanwedel udi disse dage var saa lychelig, det var fordi de Svenske iche fuldte deriss troupper, men ströede sig omkring udi böijden ligesom ingen fare var paa færde. Kongen tog sin march igiennem Taarlöse och saa liige op ad Christianstad, men general-major Schönleben gich med 4 imod 500 mand til Lund, huor hand lod for pallisadere byen, gjorde bisspenss gaard til sin reserve och

bleff der staaendiss vinteren offuer. Formedelst denne gvarnison udi Lund kunde de Svenske iche alleene haffue communicationer imellem Malmö och leijeren for Christianstad, men de endoch der med kunde forhindre de danske partier aff Landtzerone att indhendte nogen subsistence aff den store syndre slætt; men der imod kunde de Svenske selff oppebære alle contributioner aff slætten.

Baade höjje och laffue officerere sagde offentligten, at de inden faa dage wilde lætt tage Christianstad. Mueligt at de gjorde sig denne fortröstning aff den store frost, som siuntiss at kunde favorizere deriss intention, i det at Helge aae och moradtzen, som ellers er en stor wærn for byen, var nu paa denne tiid saa fast och tilfrossed, at de Svenske uden hindring haffde kundett löbe buss paa byen, ligesom de Danske gjorde. Men huerchen vare de Svenske saa sterche, at de torde eller kunde woffue et farligt spring til wolden, til med da begyndte wærligett at forandre sig til en liden töe, saa at der de Svenske komme (til) Christianstad, da war aaen och moradtzen lige som et lidet haff.

Strax att Lunde slag var staaet, lod Gabriell Hijldetand, som för kriigen haffde wærett borgemester udi Helsingborg, saa och Nielss Nielssön, kruemand udi Marcheröd, deriss aabne breff forkyndiss aff prædichestolene, udi huilchett de citerede almuen udi Lugude, Söndre Aasboe, Nörre och Bierre herreder at möde udi Marcheröd d. 21 Decemb. nest forleden och der at leffuere fra dem deriss bösser, spiud, bly, krud och lod, huor imod de paa Kongl. Maijtz wegne tilsagde snaphanerne deriss bröde och forseelse at skulde være dennem efterlatt, om de her efter deriss foretagende wilde affstaae etc.

Denne citation bleff noch aff prædichestolerne forkyndett, men haffde ellers ingen effect, thi ingen mödte disse commissarier. Der efter kom mag. Anderss Stoby, professor udi Lund, udi den tanche, att hand som en indföd Skaaning nochsom med sin weltaenhed wilde affraade snaphanerne fra deriss ugudelige leffnett, men hand bleff lige saa megett respecteret som de 2 forige commissarier; til saadanne sager at dempe udkræffuiss höjje mend aff myndighed och fornufft etc.

Som nu kongen aff Sverrige saae, att snaphanerielt paa denne maade iche kunde stilles, da lod Hanss Maijt. publicere dette efterfølgende pardons-placat ud aff alle prædichestoele;

Wi Carl med Gudss naade Sverrigess, Gottiss och Wendiss konning etc. giöre witterligt, at saasom wi med særdeeliss missnöje denne tiid offuer haffuer maatt erfare udi adskillige maader stor hinder och besuær udi wore hid indtill forrehaaffe krigssexpeditioner, formedelst det at indbyggerne udi disse provincier Skaane och Blegind deriss trolösshed och ulydighed imod oss, deriss rette eedsoerne öffrig-
 hed, paa et och andet sætt haffue erwiist, men særdeeliss dermed att en deell fienden baade med kundskab om wore och wore armees marcher och tilstand, saa och med offuerflödigg tilförsell aff alle haande victualie och proviantz-perseler med ald willighed och assistentz haffuer tilhende gangett; i lige maade haffuer andre sammenrottet sig ved almindelige weije udi skoffuene och der mange aff de forbiirejsende anpachett, nedskutt och udplyndrett: alt saa i huor wel wi höjeste ofg kunde haffue den som til sligt skyldig findiss med wor unaade och alvorlig straff att ansee, heldst efftirdi de formedelst adskillige wore udgangne placater der fra saa strengeligen aff oss ere affstyrde och adwarede, iche diss mindre paa dett huer och een maa skiönne, huor höijt oss om hiertet er bemeldte provinciers och alle de der udi boe och byggendiss ere conservation och welfærdt udi naade wel at forsichre, at paa saadan deriss bröde aff oss iche skal bliffue tencht men de for ald straff skal være forskaanede, formodendiss wi naadeligen, at huer och een denne en saa stor naade med skyldig devotion erkriender och for slige utrohedss tegn sig siden der effter bedre achter, huerchen at gaae fienden med nogen assistance och hielp tilhaande, enten med kundskabss bringende eller proviantz tilförsell ad Christianstad eller nogen anden ort, men samme deriss underdaanige tieniste imod oss, saasom deriss loukrönte konning och herre, att bewiisse, och om de haffuer nogett at sælge och affhandle, det samme til wor armee da at forføre, huor de iche alleeniste for ald offuærwold skulde bliffue beskiermede, men endochsaa deriss nöijachtig betalning strax udi reede penge skal bekomme, eij heller med nogett snaphanerii eller anden offuærwold meere at foröffue, men dermed aldeeliss at affstaae. Efftersom wi och til dette sidste diss bedre at forekomme alle sogner i gemeen, saa wel som huer for sig udi særdeelissshed, huor slige letferdige stycher ere foröffuede, hermed strengeligen ville haffue paa-
 budet, at de samdrechteligen med ald fliid derpaa arbeijde, hurlediss ald snaphanerii hoss dem maa bliffue affskaffet, och om der nogen dermed continuere skulde, ville wi, at ald den skade, som kand tiime aff saadanne, som sig paa skoffuen oppholder, skal paa heele sognett resenteriss, och saa fremt nogen saa wanartig findiss, at hand denne weij til naade, som wi hermed leffner hannem aaben, iche fölge will, men endda fremdeeliss hereffter slige groffue, trolösse stycher for-
 öffuer, den samme, om hand ertappet bliffuer, iche alleeniste uden ald naade ville lade affstraffe, men endoch hanss gaard och eijendom confisqvære och iblant andre, som sig troe och redelige bewiisse, lade uddeele.

Her med alle, som wederbör, haffue sig hörsommeligen at efterrette. Til ydermere wissned haffuer vi dette med egen haand underskreffuet och med vort kongl. secret ladet bekreffte.

Datum Wæ den 14 Jan. 1677.

CAROLUS.

(L. s.)

Imidlertiid dette passerede, opsnappede de svenske partier nogle snaphaner, huilche nu paa denne tiid, andre til exempel, saalediss bleffue medhandlede. Først bleffue de satte udi natmandenss orden, at de som sade fangne udi Wæ maatte først udslæbe och siden flaae döde mærrer, och de som sade udi Malmöe maatte reense lillehusse och priveter, huor udoffuer mesteren fandt sig heel besuærgett, at hannem saalediss det bleff frataget, som hannem med rette tilkom. Der de nu haffde udlært paa dette haandtwærch, bleffue de bödelen offuerleffuerede, som slog deriss arme och been i stycher och lagde huer paa 4 stejler. Offuer denne straff bleffue snaphanerne noget hemske, saa at de udi haabetall retirerede sig til Landtzcrone och opholdt sig der nogle dagiss tiid den stund nogle faa aff dem droge offuer til Kiöbenhaffn at fornemme, huorlediss winden blæssde der. Disse offuerskichede komme udi hast tilbage och forsichrede deriss cammerader, at den danske armee kom til foraarett igien paa Skaane. Derudaff fich disse fugle mod igien, saa at de droge opad skoffuene igien, ja, de bleffue ligesom Daniels gedebuch, naar et horn bleff affbrudt, saa woxte der 4 op igien: naar en snaphane bleff affliffuet, saa kom der 10 udi hanss sted igien.

Den 2 Febr. kom et partie snaphaner paa Finnie siöe imöde med oberste Abraham Cronhiort, major Jonas Oldengreen, leutenant Creutz och 6 eller 7 svenske dragoner. Det første obersten bleff disse knechte var, retirerede hand sig strax med sine medfölgere udi næste bondegaard, huor hand med bösser och pistoler defenderede sig en halff tiimess tiid; endeligen bröde snaphanerne ind, skiöde de gemeene ihiell och brachte obersten, majoren och leutenanten fangne ind udi Landtzcrone. Disse letferdige knechte vilde nu iche lenger kaldiss snaphaner, men lode sig titulere friiskytter, huilchet naffn de och siden beholdt hoss de Danske.

Den 30 Jan. gich oberste-leut. Wortman aff Landtzcrone med omtrent 80 heste, marcherede forbi Helsingborg och ved Fleeninge

attraperede et svensk partii af 60 heste, som skulde convoyere noget svensk godtz op ad Lauholm. 30 Svenske bleffue slagne och 11 fangne; resten salverede sig flyendiss til Helsingborg. Först udi Febr. sich de udi Landtzerone en svensk regementz-quarteer-mester och en feldtskiärer till fange. Paa samme tiid tog et dansk partie fra Christianstad nogle svenske wogne med ammunition, som komme aff Sverrige och skulde til lejeren udi Wæ. D. 10 Febr. förde snaphanerne 3 svenske leutenanter och en fendrich fangne till Landtzerone.

Strax at kongen aff Sverrige haffde logeret sig udi Wæ, en liiden miil fra Christianstad, commanderede Hanss Majjestet nogle 100 mand op ad Blegind at indtage de faste pladtzer, som de Danske haffde inde der udi provincien. Dette anslag lychediss de Svenske vell, fordi Blegind var nu paa denne tiid separeret fra de Danske baade til wandss formedelst den strenge winter, at haffuet var innavigabel, saa och til landss, fordi Helsingborg var borte, Christianstad blocqveret, och de Svenske vare runden omkring Blegind baade udi Skaane och Sverrige.

Den 8 Jan. om natten kom oberste Axel Wachtmeister, oberste Sviinhoffuet, oberste-leut. Carl Gustav Skytte och ob-leutenant Gustaff Haard med omtrent 800 Svenske udi den meening, at de udi en hast vilde bespringe och borttage de 2 danske skibe, som laae for Carlshaffn. Men skibs-capiteinerne haffde deriss sag udi god acht, saa at de tilforn haffde alt ladett sauge iiser omkring skibene, saa at der de Svenske komme anlöbende, da bleffue imod 200 mand aff dem baade skudt och druchnede, huorefore de andre retirerede sig.

General-major Meerheim commanderede nogle troupper aff Christianstad, som skulde conjungere sig med nogle Blegindssfarer och siden secundere Carlshaffns skandtze. Blegindssfarerne mödte paa forelagde tiid och sted och marcherede saa samtligen til Asserum broe, huor de stödde paa nogle svenske troupper, men effter en temmelig skarp chargerung maatte de Danske wiige tilbage, fordi nogle aff deriss tyske officerere vilde iche ret frem udi töijett. Der nu skandtzen var iche denne gang att secundere, da accorderede commendanten, capitein Hanss Ernst Krumsee med denne condition, at hand och hanss underhaffuende gvarnison skulde til Christianstad sicher och frii convoyeris. Men der de Danske vare komne ud aff skandtzen, maatte de lade sig behage

ligesom Helsingborgs gvarnison, at spartzere langss igiennem Sverrige ad Jempteland till Trundhiem udi Norge. Först udi Junio her nest effter kom denne capitein med 4 leutenanter, 1 fendrich, 2 stychjunchere, 7 under-officerere, 4 artollerie-betiente och 37 gemeene til Trundhiem; resten forgich paa weijen. Der commendanten paa skandtzen haffde accorderet, wandt de 2 danske skibe seijl och ginge til Kiöbenhaffn; de Svenske præterederede, at skibene, som laae under skandtzen, burde at haffue fuldt skandtzen, och efftersom dette iche skeede, saa skulde gvarnisonen for den aarsage skyld wandre igiennem Sverrige til Trundhiem. Men uden passion at tale, saa haffde skandtzen sin commendant, och skibene deriss commendeur; den ene haffde indtet hoss den anden at commandere, eij heller rörtiss der nogett om skibene udi accorden, mueligt fordi commendanten haffde indtet at befale offuer skibene.

Der Carlshaffns skandtze var wundett, galt det Christianopel. Wel haffde greffue Pontus de la Gardie forledne aar in Nov. attaqveret Christianopel (nogle wilde sige, at hand der miste 500 mand der forre), men hand strax der effter fich ordre fra kongen, at hand skulde forlade festningen och forföije sig med sit folch ned til Lund, huor om tilforn er talt, pag. 76. Den 15 Jan. udi dette aar kom oberste Tungell och ob. Gyldenstiern for Christianopel med nogle 100 mand och lode strax giöre batterier, huor aff de canonerede byen. Commendanten Lytzou gjorde vel nogen modstand, men som Carlshaffns skandtze var borte, Christianstad blocqveret och ald secours affskaarett, saa accorderede hand d. 25 Jan. och gaff sig paa discretion, saa at baade officerere och gemeene bleffue krigssfanger. Iblant disse Danske vare 70 Blegindssfarer och Gynger, huilche bleffue udtagne fra de andre och strax paa tiimen ophengde.

Saalediss haffuer kongen aff Sverrige formedelst sin victorie under Lund nu allereede tilbage wundet iche alleene Helsingborgs slott, men enddochsaa den gandske provincie Blegind med sine tuende festninger, foruden det at Hanss Maijt. endochsaa holt Christianstad blocqveret. Ex qua una re videre licet, quantum in victoria positum sit, et quam sit periculi plenum, facere adversum prælium. Phil. com. lib. 2. p. m. 381. Ingenting er saa woffuelig och farlig, som at leffuere et feldtslag.

Der nu gandske Blegind var tilbage wundett, da haffuer riixraad, baron Johan Gyldenstiern ladet sammen kalde almuen udi

Blegind, huilche ochsaa effter ordre strax comparerede, uden alleeniste de aff Lister herredt och besynderligen de aff Nessum sogn, huilche 3 gange bleffue indciterede, förend de vilde frem.

Gyldenstiern lod först for almuen oplæsse sin fuldmacht, saa liudende:

Wi Carl med Gudss naade Sverrigess, Gottiss och Wendiss konning etc. giöre witterligt for huer och en och særdeeliss alle indbyggere och almue udi vore provincier Skaane och Blegind offuer nogle erender angaaende vor och vort riigess defension och forsuar samt alle indbyggeriss egen och den almindelige sikkerhed at lade handle och afftale, och vi saadant at forrette vor och vort riigess troe mand, raad och cancelie-raad, oss elskelige, welbaarne hr Johan Gyldenstiern udi naade opdragett och anfortroet haffuer, som vi och det samme her med och udi krafft aff dette vort aabne breff giöre. Thi ere til samtlige offuen bemelte vore indbyggere baade aff almuen och andre udi wore provincier Skaane och Blegind vor naadige willie och befaling, att de offuen bemeldte wor och wort riigess raad udi alt huad hand kand haffue dem paa vore wegne at proponere eller och at proponere lade, iche alleeniste fuldkommelige troe tilsette, men endoch den willighed udi alt erwiisse, som wi naadelige formode udaff alle vore troe undersaattere, huilche riigenss welferdth och tryghed om hierted er. Forsichrendess vi dem her med, at huad hr rix-raadett med dennem udi fölge aff denne dertil giffne fuldmacht traacterer och foraffskeeder, det samme udaff oss for gott lærer bliffue erkientd och udaff oss fuldkommeligen stadfestett. Til ydermeere wissshed haffuer wi dette med egen haand underskreffuett och med vor kongl. secret bekræfftet.

Datum hoffuetqvarteret Wæ, den 28 Jan. 1677.

CAROLUS.

Der denne fuldmacht var oplæst, holdt Gyldenstiern en wiitlöfftig tale til almuen om nogle indbyggeriss trolösshed imod deriss herre och konge, i det at de med ald muelig assistence haffde ganget riigenss fiender tilhaande, formanede dennem som saadant begaaet haffde, at de her effter skulde gaae kongen aff Sverrige, deriss rette eedsoerne herre och konge tilhaande igien. Hanss Kongl. Maijestett vilde och udi naade ansee dennem som sine troe undersaattere. Men der imod til en forsichring, sagde hand, skulde den samptlige almue underskriffue nogle puncter, som Hanss Maijt. kunde tilstillless. Her paa bleff en huer præst indkaldet, och han-

nem ett exemplar aff efterfølgende puncter leffuerett, huilchet hand tillige med alt mandkiön udi hanss sogn maatte underskriffue:

Saasom Hanss Kongl. Majjestet aff Sverrige, vor allernaadigste herre och konge, haffuer Sverrigess riigess raad och cantzelie-raad, den höijwelbaarne herre, hr Johan Gyldenstiern fuldmechtigett til oss meenige mend udi N. sogn och N. herredt boendiss, sin kongl. gunst och naade at tilbiude, der hoss oss udi naade ladet perdonere och tilgiffue huad forseelser vi hid indtill aff missforstand, ondskab och arghed kunde imod höijstbemeldte vor naadigste konning haffue beganget, huorfore vi alle Hanss Kongl. Majjt. udi dybeste underdanighed tilböriligen tache: alt saa imod denne höije naade och kongl. gunst loffuer vi samtlige almue underfølgende puncter ubrödeligen at holde, nemblig:

1) Loffuer wi at leffuere fra oss alle vore gevær, saasom bösser, pistoler, beltebösser och huad naffn dett haffue kand, saa och lod och krud och aldrig herefter alle vore lifuissdage ingen bösser eller gevær udi woriss husse bruge, och huem det giör och der med befindiss, haffuer forbrudt sit liff och welfærdt. Och till wiss forsichring, att woriss gevær skal til i morgen bliffue leffueret, setter vi til gissell 6 mend udi sognett, som er N. N. Och naar gewærerne ere leffuerede, skal gisselerne giffuiss hiemloff.

2) Att vi ingenlunde hoss oss wilde lide udi vor sogn nogen omkringløbende snaphane, fast mindre med voriss villie dennem husse, men saa snart vi nogle fornemmer, skulde vi strax, saa wiit mueligt wære kunde, paa tilbörilige stæder for vor öffrighed angiffue och efter vor effne och kraffter griibe och fasttage. Men i fald noget her imod med voriss willie brydiss, skal vi forpflichtet wære 1,000 rixdlr aff sognet at udgiffue, och huer tiende mand justificeris och hengiss. Dog om nogen sig kunde hemmeligen fordölge i vore husse en nats tiid eller med macht indtrengje, saa vi iche saa snart nogen hielp kunde bekomme, skall vi derfore wære undskylte och frikaldede.

3) Skal vi ochsaa wære forpflichtede effter voriss muelighed at forskaffe huad proviant och gierd, som paabiudiss.

4) Wi wille ingen conspiracy eller stampling udi een eller anden maade haffue med riigens fiender enten til landss eller wandss.

5) Naer Hanss Kongl. Majjestet behager at paafordre, skal vi i lige maade giøre assistentz och bistand at uddriffue riigens fiender aff landet, och i alle Hanss Kongl. Majjt. och Sverrigess crone med ald troe och lydighed tilbundne och underdanige. Til ydermeere forsichring, at disse puncter uryggeligen aff oss her udi N. sogn den ene med den anden skal holdiss och med fliid effterkommiss, haffuer vi voriss sædvanlige karemercher her neder underskreffuett.

Datum Giemsöe præstegaard d. 14 Martii 1677.

Der Gyldenstiern haffde nu affhandlet udi Blegind, lod hand strax et breff udgaae til Skaaningerne udi Gyngje, Nörre, Bierre,

Sönder Assboe och Lugude herreder, thi de andre herreder fich hand iche tiid til at handle med, fordii kongen aff Danmarch imod forhaabning kom paa Skaane igien med en considerabel armee. Med dette breff fuldte ochsaa en copie aff kongenss fuldmacht, och der hoss en anden copie aff de offuenbemeldte puncter, som Blegindssfarerne haffde underskreffuet. Gyldenstiernss breff til Skaaningerne var saalediss:

Helsen med Gud allermechtigste, nu och altid tilforn, ærwærdige, wærdige och wærlærde samt hæderlige och beskedelige samptlige baade aandelige och wærsslige Kongl. Majtzt wendersaattere, som bygge och boe udi N. herredt udi provincien Skaane.

Dett lærer wære eder for dette nochsom bekendt, hurlediss min allernaadigste herre och konning haffuer mig for nogle wichtige angelegenheder skyld afferdiget til provincien Blegind at affhandle med almuen der sammestedt boende en och anden nödwendighed, som i gemeen concernerer den almindelige tryg- och sicherhed och i synderlighed angaaer deriss egen nytte och welfærdt, det I alt wiidere aff Hanss Majtzt fuldmacht haffuer at indhendte; huilchen expedition formedelst Gudss bistance uden noget blodss udgiudelse saa lycheligen haffuer udslagett, at iche alleene Christianopels stad och festning, men endoch Carlshaffns skandtze med gandske Østre, Medelste, Brægen och Liister herreder haffuer uden den ringeste difficultet, undertagendiss nogle sogner udi Liister, som i förstningen opiniastrede, men nu samtligen submitteret sig Kongl. Majtzt allernaadigste hörsomhed och lydighed med underdaanigste bönfaldende, saa fremt nogen iblant dem aff uforstand imod deriss rette konge och herre findiss at haffue pecceret, dett samme maatte aldeeliss wære forladet och tilgiffuett, udloffuendiss her efter ved skrifftlige transactioner och reverser til ewige dager wilde sig imod deriss loukrönte konning och herre saa skiche och forholde som redelige, troe och fredsommelige wendersaattere i alle maader egner och anstaaer, och aldrig huerchen hemmelig eller aabenbarlig noget tentere, som lender til ufred, ugaffn och ubistand, men heller arbejde paa det, som syffter til indbyrdiss samdrægtighed och eenighed, som aff medgaaende copie aff deriss accord wiidere udwüссер. Och som forskreffne provincie, land och stæder, festninger, herreder, sogner och byer haffuer saa godwilligen undergiffuett sig min allernaadigste konning och herriss hörsomhed och lydighed, forsichrendiss aldrig at wilde eller skulde efter denne dag udi deriss sogner och byer liide nogen snaphane, men aldeeliss fastgribe, udrödde och ödelegge dennem, for den skyld bliffuer ieg nu her med saa meget meere foranlediget, saadant eder, erlige och redelige dannemend at forreholde, som nu Christianstad paa alle siider er berendt, at iche

en mand kand huerchen ind- eller udkomme, med tilkiendegiffuende paa min allernaadigste kongess och herriss samt dragende kaldss och embediss wegne, det I saadant, præst fra præst, sogn fra sogn offuer heele N. heredt udspreeder for gemeene mand och denne notification for huer andre ved nat och dag uden ophold fortskynder, med forkyndende, det de ved min undfangede viidere notification sig uden den ringeste giensigelse paa den ort och sted med ald deriss mandskab, som til sine 15 aar komme ere, som dertil forordnet bliffuer, indstille, efftersom ieg sammelediss haffuer noget angeleget med dennem at tractere och affhandle. Men skulde nogen fordriste sig her imod at tergiversere och findiss gienstridig, den samme skal aff den svenske milice och bönder aldeeliss udröddiss och forderffuiss med iid och brand. Och ald den stund dette er et styche aff den hörsomhed, som I ederss allernaadigste höije öffrighed ere skyldige, altsaa formoder ieg, det I her udi findess lydige och iche lader alt paa extremiteten udfalde. Huor med ieg befaler eder samt och synderligen udi Gudss beskyttelse til lifff och siæll, forbliffuendiss

Actum Becheskou d. 16 Mart. 1677.

Eder samtlige til ald venskab
benægne, beredvillige

JOHAN GYLDENSTIERN.

Nogle dage efter at dette var publiceret, lod Gyldenstiern indsteffne alle mand udi herredet ved efterfølgende citation:

Helsen med Gud allermechtigste samtlige
baade aandelige och værsslige personer,
som bygge och boe udi N. herredt her
udi provincien Skaane:

Saasom Hanss Kongl. Majjestet min allernaadigste konning och herre ved sin aabne fuldmacht haffuer mig beordret at reijse hid ned paa orten at affhandle en och anden nödvendighed med almuen udi ederss och andre herreder, det som kand lende til egen sikkerhed och landsenss welferdt: for den skyld på höijstbemeldte min allernaadigste kongiss och herriss wegne befaliss samtlige almuen, baade præsteskab, saa och fogder, arrendatorer, skriffuere och bönder etc. och alle mandss personer, som ere komne till sine 15 aar och der offuer, det I uden ald hinder möde mig udi N. nest kommende den N. April; wiidendiss om nogen var saa gienstrüidig, at hand offuersad denne steffning, den samme, som udebliffuer, skal hiemsögiss med ild och brand och iche skaaniss barnett udi wuggen. Sammelediss skal huer och en præst ved nat och dag forkynde denne citation for sine tilhörere, saa fremt försömmelsen iche skal stande paa hanss eget haarde ansuar. Huilchett alle, som wederbör, haffue sig med hörsommelighed at efterrette och for sin ruin at tage ware.

JOHAN GYLDENSTIERN.

Her paa kom Gyldenstiern fra det ene herredt indtil dett andet med 3 imod 400 mand krigssfolch til hest och fods, foruden nogle 100 svenske bönder med bluss, lamper, sverd och med stænger. Gyldenstiern holdt sin tale til folchett udi denne meening, att uanseett Hanss Kongl. Majjt. kunde haffue skiell och aarsage att ansee indbyggerne udi Skaane med et haardt straff, fordi de imod deriss eed och plicht haffde med ald assistence ganget riigens fiender til haande, saa att Hanss Majjestett derfore foraarsagediss at drage sig tilbage (vide pag. 35) ind udi Sverrige, sig der wiidere at forsterche. Iche diss mindre vilde Hanss Majjt. haffue almuen saadanne deriss forseelser udi naade denne gang tillgiffuett, aldenstund Gud haffde saalediss velsignett Hanss Kongl. Majjt:z waaben, at fienden tuende gange var slaget aff feldtet, Helsingborg och Blegind med sine festninger var tilbage vundet, Christianstad saaledis paa begge siider indsluttet och tillucht, at den inden kort tiid nödiss til uden sværdslag at giffue sig, Landtzcrone er och saa gott som blocqveret, saa Hanss Kongl. Majjt. forhaaber inden kort tiid at driffue fienden gandske udaff landett. Huilchet hand, Gyldenstiern, nochsom formodede, at almuen tog udi god consideration och nu med skyldig devotion denne Hanss Kongl. Majjt:z store tilbudne naade och perdon imodtager och for den skyld resolverer sig till at underskriffue nogle puncter, huilche Hanss Kongl. Majjt. til en forsichring kand tilstilliss och insinueris.

Der nu Gyldenstiern haffde endt sin tale, bleff en huer præst indkaldett, och hanuem et exemplar aff efterfølgende puncter leffuerett, huilchett præsten tillige med alt mandkiön udi hanss meenighed skulde underskriffue:

Saa som Hanss Kongl. Majjt. aff Sverrige, vor allernaadigste herre och konge haffuer Sverrigess rigess raad och cancelie-raad, den höjwelborne herre, hr Johan Gyldenstiern fuldmechtiget til oss meenige almue udi N. sogn, udi N. herredt boendiss, sin kongl. gunst och naade at tilbiude, der hoss oss udi naade ladett perdonere och tilgiffue huad forseelser vi hid indtil aff missforstand, onskab och arghed kunde imod höjstbemelte vor naadigste konning haffue begangett, huorfore vi alle Hanss Kongl. Majjt. udi dybeste underdaanighed tæhe: altsaa imod denne höjje naade och kongl. gunst loffuer vi samtlige almue under følgende puncter ubrödelig at holde, nemblig:

1) Effterdi oss er loffuett, att skulde faa beholde vore bösser, saa tilsige vi med dem at udrydde och aldeeliss ödelegge snaphanerne, och forplichte oss der nest med samme vore bösser aldrig at skulde

skade noget svensk menneske til lifff eller godtz, men langt heller hielpe dem imod alle haande gevalt at forsuare saasom vore egne medbrödre.

2) Wdloffuer vi ochsaa at opbygge de broer, som paa landtzweijene ere aff fienden kuldcastede och affbrendte, och holde i lige maade landtzweijene ved macht, som wanligt haffuer wærett.

3) Wi ville och ingenlunde hoss oss udi vore sogner liide nogle omkringlöbende snaphaner, langt mindre med vor villie dem husse eller hæle, men så snart vi nogle fornemmer, skulde vi strax ved budkaffler kalde vore medbrödre tilsammen och effter vore kraffter och effne dennem fasttage eller ihielskiude. Skulde det nu saa hende, at dette enten aff onskab eller forsömmelse och iche effter dette voriss löffte bliffuer effterkommet och saa nedertöstett, at snaphanerne her ved finge tilfelde at giöre nogen svensk mand hinder eller forderff paa godtz eller lifff, da skulde vi være forplichtede at udlegge aff huert sogn 1,000 rxdlr, och huer tiende mand aff oss skal hengiss. Dog om nogen kunde sig hemmeligen fordölge udi vore husse nogen tiime om natten eller och med macht der indtrengte, saa vi iche saa snart nogen hielp kunde bekomme, da skulde vi derfra være frii kallede och undskyldte.

4) Wi ville och være forplichtede at fremskaffe effter vor yderste formue huad skatter, proviant och giengierder, som paabiudes.

5) Wi skulde och wilde iche heller haffue nogen conspiration, stempling eller underhandling udi en eller anden maade med Sverrigess riigess fiender huerchen til land eller vand.

6) Och naar Hanss Maijt. det naadigst saa behager och paaforrer, da ville vi, som vi her med och Hanss Kongl. Maijt. forsichrer, giöre assistentz och bistand at udriffue aff landet Sverrigess riigess fiender och i alle ting findiss Hanss Kongl. Maijt. vor allernaadigste konning och Sverriges crone med troskab och lydighed tilbundne som erlige och redelige svenske mend.

Att saalediss aff oss uryggeligen och troeplichtigen holdiss skal, haffuer vi samtlige almue udi N. sogn dette med vore egne hender, boemercher och signeter stadfestet och bekrefftett.

Actum N. d. N. April 1677.

Skaaningerne ware udi stor banghed for denne strenge forskriffuelse, thi dett war dennem en umuelighed at kunde fordriffue snaphanerne, huilchett kongen ochsaa siden selff gaff macht och sagde: "kand vi med vor armee iche dempe snaphanerne, langt mindre kand landmannen dempe dem".

Wi hördte tilforn, huorlediss kongen aff Sverrige lod sin armee gaae fra Helsingborg den 8 och 9 Jan. och logerede sig udi Wæ, en liden miill fra Christianstad. Hanss Maijestett lod

forpallisadere Wæ for sicherheds skyld och holdt saalediss Christianstad blocqveret paa den syndre siide, men den nörre port haffde de udi Christianstad aaben indtill in Martio, thi kongen var paa denne tiid iche saa sterch, at hand kunde tilslutte festningen paa begge siider. Strax efter at kongen haffde satt sig udi Wæ, gjorde nogle dette anslag for Hanss Maijt., at mand kunde stemme Helge aae och saalediss sette Christianstad under wand, at gvarnisonen skulde nödess til at opgiffue festningen formedelst wand. Huorfore kongen lod begynde at giöre et sterch demme offuer aae. Heele store træer bleffue pælede ned udi aae, mangen god bundesæch bleff fylt och kast bag pælene, saa at wærchett udi förstningen haffde et anseende, ligesom det skulde haffue wundet sin fremgang; men som det paa det næste var ferdigt, löfftediss baade possen och pæle op fra bunden och ginge deriss gang ned til Aahus udi stranden.

De Svenske lode iche modet falde, fordi det misslingede dem förste gang. De gaffue sig till aff ald macht at demme paa ny igien, men dette sidste demme marcherede lige den samme weij som det förste. Qvegsand och der hoss den store och sterche ström gjorde nu lige det samme for Christianstad, som oberste Eybergss qveg-sölff gjorde ved det mönsterske demme for Couverden 1673 d. 21 Septemb. Mange vare udi den meening, att omendskiönt dette demme haffde kommett til sin perfection, saa haffde dog Christianstad iche liidt nogen tvang aff wand, thi wandet haffde tagett sig andre gange ned til haffuett och iche infesteret byen.

En landtmettere har berettet mig udi trowærdighed, at dett öffuerste aff Aahus kirchespiir er lige med dett nederste aff Christianstads port. Iche diss mindre finder vi dog in Historiis sveticis Joh. Loccenii, at de Svenske udi fordum tid under Wlff Sprageleeg haffuer med et demme tilstoppett denne store Helge aae, thi saa siger Loccenius lib. 2 p. m. 68: reliqum agmen adversus Ulfonem mittit, qvi Helgam flumen tenebat. Hic in certamine navali non procul Calmaria Ulfonem objicibus et aggeribus aqvam stilisse, et instante hostili classe, iisdem solutis, et fluxu undarum luxato, partem navium hostilium depressisse partem igne perdidisse, quidam produnt. De hac obstructione Helgæ fluvii etiam loquitur author Snorre Sturlesön udi hanss Chron. Norveg. p. 273. Saxo Gram. in vita Canuti Magni taler vel om Wlff Sprageleg, saa och om det slag udi Helge aae, men hand melder indtet om demmett.

Der nu kongen saae, att dette anslag gich bort med strömen, och Christianstad var iche at tuinge med wand, da sluttede Hanss Majjestet at tuinge den med hunger och sult, och til den ende lod hand med skandtzer och faste wærcher saalediss indslutte festningen, att begge porterne bleffue gandske tilluchte midt in Martio. Der nu ingen kunde komme ud eller ind ad porterne, da begyndte de Danske at bruge deriss baade udi aaen, och paa dennem iche alleene allarmede de de Svenske tiit och ofte om natten, men de endochsaa roede ned ad aaen, och paa et wist sted satte de en knecht udi land, som gich til Kiöbenhaffn och iidelige brachte kongen kundskab om stadens beskaffenhed. Paa self samme maade fich de ochsaa bud ind igien fra Kiöbenhaffn, thi de viste paa huad sted knechten var at finde, om hand var kommen tilbage. Paa dett att dette hull ochsaa kunde bliffue tillucht, da lod kongen samle baade och pramme med stycher paa udi aaen, saa at festningen bleff gandske tilsluttett baade til lands och wands sidst in Aprili.

Sidst in Martio lod den danske general-major Bibou, gouverneur udi Landtzcrone, publicere omkring Landtzcrone Hanss Kongl. Majtz ordre aff Danmarch, att ingen udi de omliggende sogner skulde yde nogen skatt eller giöre nogen tilförsell til de Svenske udi Helsingborg och Lund, men alle skulde være tiltæncht att yde deriss contributioner udi Landtzcrone etc. Denne kongl. ordre, som aff den danske gouverneur war underskreffuet, haffuer oberste Carl Haard, commendant udi Helsingborg, ved natmanden ladet slaae paa Helsingborgs galge. Samme natmand fich siden hest och sadell, at hand om natten skulde riide til Rönneberge galge och der opslaae samme ordre rett uden for Landtzcrone. Men om dagen kom hand igien til fods och sagde, at hand iche kunde komme til Rönneberge for danske partier, som haffde tagett hest och sadel fra ham; (om hand sagde sant, det veed hand self best). Carl Haard bleff saa fortörnett, at hanss hest var borte och hanss anslag fich iche fremgang, att hand strax kastede natmanden udi hullett. Samme ordre fandtiss ochsaa paa galgerne omkring Lund (saa som den danske oberste Holger Trolle lod samme ordre riffue aff Harriagerss galge), men huo der haffde den der ladet opslaae, kand ieg iche sige for wist.

Alle upassionerede maae forundre sig offuer, att höije officerer saadant vilde lade giöre, helst effterdi at alle ærbare nationer

venererer dog en Majestetis naffn och ordre. De Svenske mitigerede dette siden och sagde, at det var ingen anden meent end gen.-major Bibou, men, foruden det at en cavallier plejjer iche saa at affrontere en anden cavallier, omendskiönt de ere huer andriss fiender, saa seer mand och, at det var en kongiss ordre med en kongiss naffn udi.

Mange eenfoldige vare udi den tanche, att dett var kongen aff Sverrige for nær, at kongen aff Danmarch vilde forbiude Skaaningerne, cron Sverrigess undersaatere at contribuere til cron Sverrige, men baade forhindrer fiender huer andre underholdning och tilförsell, om de kand, til med da var kongen aff Danmarch paa den tiid herre offuer Landtzcrone festning och consequenter ochsaa offuer Landtzcrone læn.

Sidst in Martio gick oberste-leutenant, baron Schulenburg och 3 andre danske officerere, som alle bleffue fangne udi Lunde slag, hemmelig ud aff deriss arrest udi Halmsted; de forkledde sig udi bönderklæder och dermed slap de uformercht ud aff porten. Deriss ducater och rixdaler wiiste dennem alle affweije offuer Hallandss aass, Synder aass, och siden uskad til Landtzcrone.

De svenske officerer sagde, at disse Danske gjorde iche som oprichtige cavallierer, at de imod deriss parole vilde saalediss römme, effterdi dem var giffuett god frihed udi deriss arrest. Men mueligt disse Danske viste huad Schonbornerus siger her om, Polit. lib. 6. c. 27: nihil, inquit, interest, qvomodo captivus reversus sit, utrum dimissus an vi vel fallacia potestatem hostium evaserit.

Wed denne tiid ginge ochsaa nogle Svenske ud fra Gottenborg och landede under Aarhuss i Jydland udi den meening, at de vilde haffue brandskatt. Men landfolchett bleff reijst udi en hast, saa at de andre maatte gaae bort med uforrettet sag. Den 15 April toge disse samme Svenske 5 eller 6 skuder for Grinnöe och der effter plyndrede och affbrendte den insul Anholt udi Cattedaget, huilchen öe var aff ingen defension. Den 18 Aprilis tog den danske schout-bij-nacht Floriss Castens en svensk caper, monteret med 4 falconetter, ved Dumsteen udi Skaane norden for Helsingborg; 15 Svenske bleffue fangne, capiteinen och 2 andre spranch offuer borde och suömmede til Skaane land.

Wed denne tiid taltiis meget om en merchelig diversion, som nogle vilde haffue giordt udi Holstein, der med at faciliterere de Svenskiss victorie udi Skaane. Men om der var noget om eller

iche, dett kand ieg iche sette for vist, thi saadant er skiult for de smaa och umyndige. Dog vil ieg fortælle dett ligesom en aff samme conspiranter fortalte mig det. En tysk oberste-leutenant ved naffn Hall begierede tieniste aff kongen aff Danmarch, och om hannem maatte betroiiss oberstes pladtz, da vilde Hall for sine egne penge (men dog fremmende penge) huerffue det halfvue regemente; kongen skulde ichun bekoste den anden halfvue deell, och folchett skulde samliss udi Lychstad; naar nu folchett var samlett, da skulde Hall udi en hast offuerrumple och indtage Lychstad.

Kongen aff Danmarch fich et nyss deraff, saa at öxen slap aff skafftet; huilchett der Hall fornam, da aabenbarede hand det ochsaa selff och bekom derfore strax oberste-leutenants charge; men hand bleff dog seett paa fingrene, och endelig röbt, at hand haffde skachrett fra sine ryttere; noget der effter römte hand sin arrest och bleff saa giordt til en skielm.

Der nu kongen aff Danmarch saae, huorlediss kongen aff Sverrigre fast ichun med en haand fuld folch (thi regementerne recruterede sig oppe udi Sverrigre) forfuldte sin vitorie under Lund, da haffuer Hanss Majestet midt in Martio ladet transporterere nogle troupper til hest och fodts offuer til Landtzcrone, som udi en hast skulde borttage Helsingborgs slott, paa det den danske armee til forrestaaende campagne kunde ved dett merchelige pass diss mageligere transporteris offuer paa Skaane.

Den 22 Martii ginge de Danske aff Landtzcrone med 500 mand til hest och fod, dog musqvetererne vare alle ridendiss for de dybe och blöde weije skyld, at de diss hastigere skulde komme frem. Der de nu komme til Raae, da var aeen sammestedt saa stor aff den mangfoldige snee, som da formedelst et sterch töewær gich udi wand, att ingen kunde riide offuer aeen ved Raa; toe eller tre Danske forsögte at vilde riide offuer, men den sterche ström tog dem bort, saa at de strax druchnede; der med wendte de andre om och ginge til Landtzcrone igjen. Men dersom officererne haffde forsiunet sig med god kundskab om aeens leijlighed, da haffde de denne gang iche hafft for nöden at opsætte deriss anslag for aeaens skyld, thi de letteligen haffde kundet gaætt offuer samme aae ved Siirekiöbinge, j huor stor wandett end haffde været.

Dersom de danske officerer denne gang iche haffde saa forseet sig med passagen offuer aeen, da haffde Helsingborgs slott staaet

udi fare, thi de Svenske vare trygge, och störste deelen aff dem laae om natten neder udi byen, som var aaben. Men siden de Danske nu vare gangne tilbage, da fich de udi Helsingborg kundskab och vare derfor huer natt udi beredskab at tage imod deriss komme.

Den 1 April bleffue nogle compagnier til hest och fods offuerfördt til Landtzcrone, at de tillige med de forige skulde giöre et forsög paa Helsingborg. Om natten imellem den 5 och 6 April gich rytteriet til landss ad Helsingborg, men fodfolchett gich till wandss och landede ved Raae. Rett udi dagningen komme de danske ryttere udi Helsingborgss bye, skiöde 2 eller 3 Svenske ihiell och finge general-major Hanss Wlffsparriss heste och andet godtz; men Wlffsparre med 60 imod 70 ryttere undkomme udi störste hastighed ind paa slottet. Och her skeede atter en liden forseelse, i dett att de danske officerer iche strax, förend den rette hob gjorde allarm udi byen, lode nogle commanderede gaee offuen om byen imod slodzporten och der at forhindre Wlffsparre med sine at komme ind paa slottet. Thi dersom de dette haffde giordt, da haffde de ufeilbar faaett Wlffsparre och alle de Svenske, som vare neder udi byen, och resten, som var inde paa slottet, haffde iche kundet udstaaett noget anlöb eller hastig storm. Men der Wlffsparre kom ind baade med sit folch, saa och mange civilbetiente, som vare udi byen, da satte de sig samptlige til modwærn, saa at de iche kunde bestorme dem.

Som nu de Danske saae, att slottet var iche at vinde uden ved en belejring, huilchen de med saa faa folch iche kunde forre-tage, fordi kongen aff Sverrige stod udi landet langt sterchere end de, saa retirerede de sig om eftermiddagen aff byen imod Landtzcrone. 25 eller 26 Danske forsömmede sig udi byen med plyndring och bleffue der udoffuer ihielskudte aff de Svenske, som siden kom ned aff slottet.

Der kongen aff Danmark saae, at det iche vilde lychiss med Helsingborg, da gaff Hanss Majjt. ordre at giöre en ny skibbroe fra Landtzcrone castell och ud til dybet, at rytterheste kunde vindiss aff skiberommene op paa broen lige saa fast som de ankomme.

Der nu kongen aff Sverrige fich kundskab for Christianstad, at nogle danske troupper vare til Landtzcrone offuer komne, resol-verede Hanss Majjestett strax at gaee ned for Landtzcrone att

holde disse Danske inde, eftersom det siuntiss Hanss Majjestett ufornöden med alt sitt krigsfolch at ligge for Christianstad, heldst effterdi at skandtzerne for samme festning vare ferdige, saa at 1,000 mand kunde ligge udi dennem och giöre lige saa megett som alt det andet folch, nemblig at holde de Danske inde och tuinge dem med hunger. For den skyld tog kongen 13 estandarder ryttere och 8 faner musqveterer, som dog tilsammen vare iche offuer 12 imod 1300 mand till hest och fods, thi compagnerne vare suage och deriss recruyter vare iche endnu nedkomne.

Der nu Hanss Majjestet kom ned imod Gedinge broe, fih hand tidender, at de Danske vare gangne for Helsingborg, huorfore Hanss Majjestett bleff staaendiss stille ved Gedinge udi 3 dage, indtil hand fih viss kundskab, att de Danske vare gangne fra Helsingborg, saa och huor sterche de vare. Der effter marcherede kongen igien och logerede sig udi Næss den 8 April. Kongens intention var, at hand vilde staae ved Næs, som ligger 2 miile fra Landtzcronen, och formeene de danske partier at gaae ud fra Landtzcronen, indtil Hanss Majjestett bleff forsterchett med de troupper, som udi forgangne vinter haffde recruyteret sig udi Sverrige och vare med det förste forwentendiss.

Siden vilde Hanss Majjestett logere sig med samlett macht ind under Landtzcronen och formeene dett danske rytterie at græsse hestene paa marchen, saa at kongen aff Danmarch for den aarsage skyld skulde nödiss til at holde sit störste Cavallerie udi Sæland och saalediss iche skulde kunde secundere Christianstad. Imidlertid kongen stod ved Næss, da soer general Aschenberg paa (idoneum habeo authorem), att de Danske iche skulde komme en halff miil fra Landtzcronen udi aar: "wi skal möde dem", sagde hand, "och driffue dem tilbage ind udi byen igien". (Ita victoria natura insolens atque superba est. Cicero pro M. Marcello).

De danske generaler haffde formedelst deriss spioner viss kundskab om, att kongen aff Sverrige var udi förstningen heel suag ved Næss, huorfore de fleeste danske officerer raade, at mand iche skulde lade den occasion gaae forbi, helst effterdi de Danske vare effective 2,000 mand til hest. Men Arensdorff var der imod och sagde: "det er iche mueligt, at kongen aff Sverrige tör betroe sin person med saa faa folch saa nær ved Landtzcronen". Mueligt Arensdorf som en klog mand vilde iche effter en flyetidende sætte saa megett folch udi woffue.

Kongen aff Danmarch kom selff udi egen person til Landtzcrone först in Majo och iidelig lod transportere folch offuer til Skaane baade fra Sæland saa och fra Holstein och Wismar, och imidlertid lod Hanss Majjestet retrenchere en leijer Norden for Landtzcrone slott ved stranden, saa at ligesom folchett kom udi land, saa marcherede det strax lige ind udi leijeren.

Och efftersom försten aff Plön haffde udi forgangen winter aftachett, och feldt-marschal-leutenant Weijer var ved döden affgangett, saa haffde Hanss Majjestett nu forsiunett sig igien med en brandenburgiske feldt-marschal ved naffn baron Goltz, som ochsaa nu i disse dage kom til Landtzcrone.

Den 16 Maji mönstrede kongen aff Danmarch sine troupper, som allereede vare forsamlede, och effter mönstringen gick de udi deriss leijer igien at fortöffue de troupper, som vare udi wente.

Der kongen aff Sverrige hördte ved Næss de Danskiss store skiuden udi mönstringen, da gaff Hanss Majjt. ordre, at hanss armee skulde marchere, saa at de Svenske strax begyndte att sammenpache och marcherede den 17 Maji imod afftenen. Den 18 Maji om morgenen tiilig saais de Svenske paa Rönneberge höije, ichun en liden halff miil fra Landtzcrone, huor de strax begyndte at retrenchere deriss leijer.

Aff dette kand mand see, at kongen haffde det udi sinde, som Aschenberg sagde tilforn, nembliq at formeene de Danske iche at komme en halff miil fra Landtzcrone, huilchett endochsaa kand seeiss aff denne effterfølgende ordre, som krigss-raad och offuer-commissarius Ildstjerne lod udgaae om skat:

”Aldenstund Hanss Kongl. Majjestet, vor allernaadigste konning, haffuer ved Gudss naadige bistannd bracht krigss-wærchet her udi Skaane saa wiit, at Hanss Majjtz waaben nu indheffter fienden under Landtzcrone, saa at hand iche kand forhære landet effter dess fiendtlige forssett; huorfore i huor gierne Hanss Kongl. Majjt. saae, at dess troe skaaniske wndersaattere nu meere kunde befriess fra fleere besuæringer aff krigssudgifter etc.

Datum Kongl. Majjtz hoffuetqvarter Rönneberge d. 21 Maji 1677.

LARSS IL DSTIERNE.

Saa lenge de Svenske stode ved Næss, da haffde de god rolighed, saa de viste iche aff noget fiendtlig partie att sige; men nu paa Rönneberge höije haffde de liden roe om dagen, men slet

ingen om natten, thi huer natt maatte rytteriet holde til hest for danske partier skyld, som iideligen allarmede dem, och ellers om dagen lurede snaphanerne paa den anden siide, huor de Svenske udi smaa partier foere omkring udi sognerne om nogett til föde, saa at mangel en braff svensk karl maatte uformodentlig döe for de ugudelige menniskerss hender.

De fornemmeste partier, som de Danske paa denne tiid gjorde, vare disse. Oberste-leutenant Svanvedell gich ud en natt med ett partie forbi den svenske leijer til Aarup, huor hand foruden andre gemeene endochsaa fangede general-auditeur Jonas Roth med alle hanss documenter, huor aff kongen aff Danmark fich den allerwisseste kundskab, huor sterch kongen aff Sverrige nu var, och huor sterch hand udi denne campagne kunde bliffue, item ald beskaffenhed om Malmöss gvarnison. Den 21 Maji om natten gich cornet Peder Steenssön ud fra Landtzcrone med 1 vachtmester, 1 corporal och 24 ryttere forbi Hellerup, Saxtrup och imod Kiöfflinge, huor hand mödte nogle bönder-wogne med proviant til den svenske leijer. Corneten snachede svensk och spurde huor deriss convoij var. Bönderne suarede: "de ere udi Kiöfflinge krug". Effter den kundskab gich corneten til kruget och fich der 2 aff kongenss drabantere aff Sverrige och hos dennem dette efterfølgende skiönne bytte, nemblig 200 carabine-remmer, 2 bandtroller til kedeltrommer paa 400 rxdlr, 200 patrontasker, 5 par hylsterkapper; 5 skabaracher, 5 gehenger, 6 kioler och 4 sadle. Alt dette var aff blaa flöijell med guld och sölf chamareret. Her foruden fich hand 200 par stöffe, 5 par buxer, 9 skiönne collerter, 4 par hylster och nogle hatte; med dette skulde kongen aff Sverrigess drabantere været monteret, men corneten kom uanfæctet til Landtzcrone med det.

D. 23 Maji bleff denne samme cornet udcommenderet med 30 heste at skulde tage noget svensk bytte, som en offuerløbere sagde, at skulde staae udi biscopenss gaard i Lund, och med det samme skulde hand ochsaa indhendte doct. Sack, kongenss aff Sverrigiss lif-medicum, som da var udi Lund. Der corneten nu kom til Walde-kilde, mödte hannem 150 wogne med proviant och 12 wogne fra Malmöe med öll, tobach och brendewiin, huilchet altsammen bleff convoijeret aff 12 eller 14 svenske ryttere; 9 svenske bleffue ihielskudte, de andre finge qvarteer och bleffue staaendiss hoss wognene udi Walde-kilde; corneten satte 10 danske ryttere

til at bevare dette bytte, den stund hand med de öfrige gich til Lund. Der hand nu haffde forrettet sit erende udi Lund, hördte hand et anskrig, at der kom et stort svensk partie fra Malmö, huorfore hand retirerede sig bag udi byen och holdt der stille, indtil hand fich viss kundskab, att dett var 14 metal-stycher, som med en convoij kom fra Malmö och skulde till lejeren. Corneten reed imod dem paa Lunde gade, talde svensk och sagde, att hand haffde ordre at gaae dem imod och skynde paa dem, at de skulde marchere fort; "thi", sagde hand, "Jutten er alt ferdig til at komme ud". Disse enfoldige menniker tenchte, at der var ingen fare paa færde, der de hördte, at den anden ichun talte svensk, marcherede derfore fort, indtil de komme igiennem slagbommen, huilchen corneten luchte till, och dermed lod hand höre, huad hand var for en karl; 68 Svenske bleffue ihieslagne, 50 skaanske bönder-karle, som vare udtagne til artollerie-knechte, finge qvarteer och bleffue siden stuchne under de danske regementer; der med knappede corneten sig det beste hand kunde aff byen med disse 14 kaaber-stycher och doct. Sack hen til sit andet bytte udi Walde-kilde.

Paa Borrebye herregaard laae den tiid en svensk gvarnison och iblant andre ritmester Ancher Spidtz med 40 ryttere. Ancher Spidtz kom ud och vilde haffue været i fær med corneten, men torde dog iche gaae frem, der hand saae, at den danske troupe var saa stor, thi hand viste iche andet end det var altsammen krigssfolch. Om natten der effter sendte corneten en rytter ind til Landtzcrone, at de Danske skulde möde hannem om morgenen ude paa sanden imod Saxstrup med et sterch partie. Corneten och hanss partii haffde den ære, at kongen aff Danmarch red self udi egen person med omtrent 3,000 heste, at stycherne der med ginge ind udi Landtzcrone.

Det allerförste kongen aff Sverrige fich tidender, at disse stycher vare tagne, da udcommanderede hand major Romanewidtz med 100 heste, at hand skulde gaae corneten imod och tage stycherne igien. Men paa weijen beedte och aad Romanewidtz noget for lenge, saa at corneten gich ham forbii, och siden bleff hand secunderet: der med vare stycherne forlaarede. Romanewidtz bleff strax taget udi arrest och for krigssretten dömt fra sit lif, men dog bleff hand siden perdonneret aff kongen.

Det haffde meere end udi 14 dage været en skarp östen och nordost wind, saa at det folch, som kongen aff Danmarch var

forventendess fra sine tyske provincier, haffde daglige modvind och kunde derfore iche fremkomme til bestemte tiid till Landtzcrone, huorfore kongen aff Danmarch lod med stor möije lige imod winden arbeijde det folch offuer, som var ved haanden udi Sæland och de andre danske provincier; och som Hanss Maijestett omsider fich et corpus samlett paa 10 imod 11,000 mand, vilde hand iche töffue lenger effter de troupper fra Tyskland, men resolverede strax at gaae kongen aff Sverrige under öijne, efftersom hand viste huor sterch kongen aff Sverrige var. Om natten imellem den 26 och 27 Maji bröd kongen aff Danmarch op fra Landtzcrone och satte sig ved Aarup, norden for den svenske leijer.

Der de Svenske om morgenen, som var en söndag, saae de Danske at komme saa sterch ud, da önskede de sig at være langt fra Rönneberge höije; dog stillede kongen aff Sverrige sit folch uden for sine retrenchementer lige som hand vilde tage imod de Danske, men der Hanss Maijestet fich ret att see, huor sterch kongen aff Danmarch var, da lod hand sit folch gaae ind udi retrenchementerne igien. Kongen aff Danmarchiss fulde intention var, at vilde strax samme dag gaae löss paa de Svenske inde udi deriss retrencherede leijer, huilchett baade feldt-marschal Goltz, saa och alle de andre generaler raade, uden alleeniste general-leutenant Friderich von Arensdorf; hand raade kongen höijeligen fra at slaaes den dag, baade fordi det var söndag, saa och fordi det beste aff dagen var forlöben, saa at kongen iche imod natten kunde faa dem samlede igien, som bleffue adskildte och forströdde, huilchett raad bleff ochsaa effterfuldt. Men udi ald denne krig haffde iche de Danske nogen tid saadan en avantage, som denne gang paa Rönneberge. Thi dersom de denne gang haffde gaaett strax löss paa de Svenske, da haffde de Svenske ufeilbar, for menneskelige öijne at see till, saalediss bleffuett slagne, at der effter de Svenskiss egne ord haffde bleffuet fred inden en maaned, thi de Svenske haffde indtet meere kundet giordt udi denne krig, efftersom deriss höijeste, beste och fleeste officerere vare denne gang samlede paa Rönneberge höije. De Svenske bekiendte dette offentlig och sagde, at dersom de denne gang iche haffde saa lycheligen undkommeth, "da haffde de Danske pidskett oss saalediss, at vi aldrig haffde glemth det".

Och ud aff alle disse omstendigheder kand mand see, at de Svenske forlöb sig denne gang lige paa samme maade, som de Danske gjorde ved Halmsted; nembliq de Danske achtede ringe,

om deriss fiende skildte deriss armee ad, och sendte en haand fuld folch op, Sverrige lige udi struben, och nu achtede de Svenske lige saa lidet om de Danske, i det de icke töffuer indtil deriss armee bliffuer sanchet, men sætter en haand fuld aff folch deriss fiende lige til haandss paa Rönneberge. *Quantuluscunque hostis sit, contemnendus tamen nullo modo est, sæpe enim contemptus hostis cruentum certamen edidit*, Schonb. Pol. lib. 6 c. 18. Alting udi krig bestaaer mest der udi, at mand achter den rette tiid, thi occasio præsenderer sig vell undertiiden, men forsuinder snarligen.

Samme söndag imod afftenen, som de Danske stode ved Aarup, kom greffue Carl Otto Steenbuch, oberste, baron Sparre, hoffraad Lillienflycht, commisarius Rosenhielm, secretarius Storch, 7 feldtpræster och 150 gemeene fra Engelholm at vilde gaae til den svenske leijer paa Rönneberge höije; disse Svenske saae vel en armee for sig, men vare saa sicher paa, at det var den svenske armee, at de icke vilde ved 2 eller 3 ryttere lade recognoscere enten den leijer, som stod for dem, var svensk eller dansk, thi de icke kunde indbilde sig, at de Danske haffde meere macht til att gaae udi marchen, huorfore de ochsaa uden nogen ceremonie reede lige midt ind udi den danske leijer. En huer kand tenche, huor de Danske smilede ad deriss komme, heldst effterdi de haffde skiönt bytte och iblant andett 6,000 rixdlr udi bar guld. Imidlertid bleffue de Svenske paa Rönneberge höije glade, at dett lachede imod afftenen, paa det de med deriss retraite kunde gaae de Danske en stræg aff; thi det er berömmeligt at retirere sig med behendighed, naar der er fare paa færde.

Ret som det begyndte at mörchiss, lod kongen aff Sverrige gaae ald bagage for an och strax der effter artigleriet och infanteriet; rytteriet bleff staaendiss indtil alting var udi fuld march; der med marcherede det ochsaa. Det 28 Maji ret som solen gich op, kom kongen aff Sverrige til Taarlösse, huor Hanss Majt. lod fodfolchett huile sig ett par tiimerss tid. Kongen aff Danmarch bröd tiilig op om morgenen och marcherede lige udi de Svenskiss fodspor, rytteriet och dragonerne for an, siden fodfolchett och artolleriet och dernest bagage.

Der klochen var 9, kom kongen aff Danmarch til Taarlösse, huor Hanss Majt. lod fodfolchett huile sig en tiimess tid; der effter marcherede de igien. Strax ved Taarlösse begyndte de Danske for-

trouper at pache nogle Svenske an, som iche kunde följede deriss march, men der klochen var 1 om eftermiddagen, chargerede den danske avant-guarde den svenske arriere-guarde, dog det slap strax, fordi den rette danske hob iche kunde saa hastig fremkomme. De Svenske marcherede fort, paa det de kunde naae Hassle broe och der bedechte sig med den sterche pass. Der klochen var 3 om eftermiddagen, kom kongen aff Sverrige til Hassle broe, huor hand lod artolleriet och baggage gaae offuer broen, men armeen til hest och fods gich offuer aalen neden for möllerne, musqvetererne ginge udi vand op til deriss arme, och somme höijere op, och der alting var offuer, lod Hanss Majjestett broen affbrende. Der de Svenske nu var kommet offuer aalen, vendte kongen aff Danmarch sig paa den höijre haand imod Gedinge broe och lejrede sig om natten imellem Næss och Skarholt.

Der kongen aff Sverrige var kommet offuer Hassle broe, befalede Hanss Majjt., at Rönneholmss bönder skulde ufortöffuet komme med heste och wogne at skydtze. Men fogeden suarede, at det umueligt iche kunde skeep, fordi bönderne haffde nu ved denne march mist alle deriss ög, huilchett kongen gaff macht och lod derfor strax indlegge paa Rönneholm major Rothermand med 76 soldatter, som vare trætte och iche kunde vinde lengere, saa och nogett gevær och materialier. Hanss Majjt. sagde, at om en dag eller toe skulde de ved en convoij bliffue affhendte igien, men de Danske marcherede saa sterch, at de Svenske udi saadan hast iche kunde hielpe Rotherman och hanss underhaffuende. Snaphanerne fich strax vinden aff disse Svenske, huorfore et partie sloge sig tilsammen och paa begge siider belagde Rönneholm, men kunde dog indtet udrette, fordi gaarden var omflödt med den store aale Roijen. Snaphanerne tilböde majoren vell gode conditioner, om hand vilde giffue sig, men hand viste vell, at saadant folch holder ingen stræg, derfor bleff hand som hand var indtil den 5 Junii, da 150 Danske kom der for med 2 feldt-stycker. Dett förste disse Danske kom, lod majoren windebroyen ned och gich godwilligen ud. Hand och hanss underhaffuende fich vel qvarteer, som dem bleff loffuett, men bliffue udplyndrede och siden förde till Landtzcronen. De Danske fich paa Rönneholm foruden disse fanger 130 musqveter, 200 degener och 1,400 hacher.

Den 29 Maji om morgenen tiilig bröd begge armeerne op igien och marcherede sterch huer ad sin veij lige imod Christianstad.

Den 30 dito begyndte armeerne at nærme sig huer andre igien, dog den svenske var alt for an, fordi den danske haffde lengere weij att marchere.

General-major Walther, som den dag förde den danske avant-guarde, satte hart efter de svenske bagtrouper, saa at vejene med en heel hob döde Svenske bleffue beströde. Om afftenen satte kongen aff Sverrige sig ved Westre Wram, och kongen aff Danmarch satte sig ved Linderöd, 3 miile fra Christianstad. Men begge armeerne vare ichun en liden miil weijss fra huer andre. Samme afften gaff kongen aff Danmarch ordre, at major Harboe skulde bringe 3 aff de störste stycher frem, efftersom artollieriet var nogett tilbage och kunde iche komme saa fort aff sted. Bemeldte 3 stycher bleffue plantede paa en höij, och aff dem giffuett dansk lössen om afftenen, om midnatt och udi dagningen, huilchett guvernören hörde och suarede derfor strax igien, huer gang med dansk lössen. Torssdagen den 31 Maji begyndte begge armeerne at marchere igien lige imod Christianstad. Kongen aff Sverrig gich for den skyld til Christianstad, at hand kunde salvere det folch, som holdt festningen blocqveret, och maatte saa hastig bryde op, at de ginge fra 18 jern-stycher, 2 kaaber-stycher, huer paa 12 pund, och 1 fyr-mörsse, huilche de Danske udi Christianstad strax snuppede ind udi byen. Her for Christianstad vare de Svenske atter udi sæchen igien, och næsten meere end de vare paa Rönneberge höije, men de slap dog lychelig ud. General-major Levetzou, som den dag förde den danske avant-guarde, begyndte vel at chargere det svenske cavallerie ved Herlöff, saa at paa begge siider bleffue nogle fangne, och nogle löfftet aff sadeln, men dette slap strax, mueligt fordi Levetzou iche bleff secunderet. Der effter retirerede kongen aff Sverrige sig til det sterche pass Mölleröd och haffde saa sin armee udi behold.

Imidlertid kom oberste Christian Lange ud aff Christianstad och paa samptlige gvarnisonens wegne beneventerede Hanss Kongl. Maijt. och gjorde der hoss fuldkommen underretning om stadens tilstand, at den endnu haffde ingen mangel, efftersom der var endnu 1,500 tönder rug och en god qvantitet meel udi forraad. Den 1 Junii gjorde kongen sit indtog udi Christianstad, och efter at prædichen var endt, udi huilchen kongen var personlig tilstæde, er siungett Te Deum laudamus, och alle stycherne lössnede 3 gange runden om woldene.

Wdi denne belejring haffuer gouverneuren Merheim iche allene med adskillige udfald giordt de Svenske stor skade, men endoch som en fornufftig gouverneur forrekommet den ulempe, som for mangel aff penge udi en tilsluttet festning kunde opkomme, thi hand lod stemple fiirekantede penge aff kaaber och tiin til 2, 4, 8 skill. och til 1 dlr danske stychett; den ene siide aff disse penge var slett och uden nogen stempell, paa den anden siide stod **6** med cronen offuer, och deriss valeur ved siden aff kongenss naffn. Samme mynt haffuer hand udi Kongl. Maij:tz naffn ved offentlig trommeslag for fyldist at annamme ladet udraabe med fuldkommen löffte och forsichring, at ingen formedelst samme mynt skulde liide nogen skade, huilchett ochsaa nu aff kongen bleff raticeret, och pengene aff commissarierne indwexlede. Den keijserlige commendant Perusi udi Griipsswald haffuer ochsaa 1631, der hannem fattediss penge, ladet slaae tiinpenge med denne inscription: *Necessitas Gripswaldensis* (vide Histor. svet. Io. Loccenii). Der Leyden var belejrett aff de Spanier a:o 1574, brugede de belejrede papirspenge. Emanuel von Meteren p. 255.

Strax kongen haffde undsatt Christianstad, lod Hanss Maijt. de svenske wercher for festningen rasere, den forige gvarnison til Danmarch offuerføre, sig der paa nogen tid at forfriske, och frisk besætning udi festningen igien indlegge.

Den 1 Junii, nemblig samme dag som kongen holdt sit indtog udi Christianstad, haffuer Hanss Maijt. bekommet denne efterfølgende victorie til siöess.

Först in Maijo gich den svenske admiral Erich Siöeblad ud fra Gottenborg med 9 orlogs-skibe och brandere, foruden andre smaa och store monterede och umonterede farkoster, udi den meening, at hand vilde gaee igiennem lille Belt, under de tydske kuster och saae lige op ad Stockholm der att conjungere sig med hoffuedfloden, paa det de Svenske siden med samlett macht kunde angribe den danske flode udi Øster-söen. Siöeblad allarmede de jydske kuster, Samsöe och de andre öer, huor aff kongen aff dennem fich kundskab om hannem; under weijen opsnappede hand ochsaa omtrent 160 jydske ryttere aff oberste Moenss Krusis regemente, som skulde offuerföriss til armeen udi Skaane.

Der nu kongen aff Danmarch fich kundskab om denne gottenburgiske flode, da udi hast udcommanderede hand admiral Juell med 10 orlogs-skibe och 2 brandere at gaee omkring Dragöer

udi Øster-söen at möde Söblad. Juell laae udi nogle dage imellem Möen och Tornebusk, at passe paa, naar Söblad kom frem. Den 30 Maji avancerede Juel omtrent Giesse riff, huor hand fich den gottenburgiske flode udi sichte, som samme dag imod afftenen med en god westen wind kom ansejlende igiennem Fehmer sund och anchrede siden ungefær 3 miile ud for Rostoch. Juell kunde samme dag iche komme op imod Siöblad, fordi winden och strömmen var ham imod. Den 31 Maji begyndte det noget at blæse, huorfore Juell gjorde sin yderste fiid at vinde op imod Siöblad, och som hand imod afftenen langede op imod Rostoch, römmede vinden sig imod sydvæst, saa at hand den svenske flode nu kunde besejle. Huilchett der Söblad fornam, kappede hand sine anchere och satte lige for en vind aff. Men strax bleff vinden saa stille, at Juell matte buxere sig frem, indtil saa lenge at hand omsider nogle svenske skibe med stycherne kunde beskyde, huilchett hand ochsaa fra klochen var 9 om afftenen och indtill midnatt continuerede. Den 1 Junii noget för dag var Juell de Svenske til loewertz, och begyndte strax denne fechtning med en liden sydost-wind, uanseet hand haffde iche meere hoss sig end 3 skibe, effter som de andre vare udi dette stille vær nogett tilbage bleffne. Juell kom strax udi action med 3 svenske skibe, som laae ham ved siden, och som hand fornam, at admiralen, vice-admiralen och den ene schout-bij-nacht med tuende andre skibe gjorde deriss beste at gaee durch, resolverede Juell att forlade disse och forfølge de offuen bemeldte fem, indlod sig der udi action med admiral Siöblad, som var paa det skib Admiranten, huilchet fördte 56 stycher. Siöblad forsuarede sig mandeligen udi 2 tiimer, men omsider der forstengerne vare skudte offuer borde, och skibett bleff reddelöss, strög hand sejll och gaff sig.

Strax der effter maatte ochsaa dett skib Engelen paa 48 stycher giöre dett samme; den danske vice-admiral Christian Bielche drogiss med dett store skib Calmars Castel paa 75 stycher, huilchett ochsaa effter lang modvære maatte accommodere sig som de 2 förste. Capitein Tisen, som commanderede Engelen och udi Sverrige var denomiret vice-admiral, bröd sin accord, duchede 2 stycher, och skiöd 2 kugler tuert igiennem rommene, huor aff skibett bleff saa læch, at Bielche maatte landlöbe skibett ved Möen, paa det læchningen kunde bliffue stoppett. Her foruden erobrede de Danske 2 andre skibe, nemblig Haffruen paa 50 stycher, och Wrangels

Pallatz paa . . stycher. Dette søeslag warede fra klochen var 3 om morgenen och til klochen var 11 om formiddagen. Den svenske schout-bij-nacht Rothkirch paa det skib Rosen salverede sig igiennem Øresund, thi der hand gich forbi Croneburg och dett danske skib den Norske Löffue, da satte hand engelsk flag op och strög sine seijll; der med slap hand bort udi et dunchelt wær. Toe svenske galiother formeente ochsaa at vilde snige sig igiennem Øresund, men det förste den danske capitein Schinchell paa den Svenske Falch, som da laae paa reden for Landtzcrone, saae disse 2 galiother passere forbi med omwichled flag, tog hand det strax udi miss^o tanche, kappede sitt anchor och hendte dem saa ind. En svensk brandere satte sig paa Malmöess reed, huilchen strax bleff tagett aff bönderne paa Dragör, men folchett salverede sig ind udi Malmöe. Paa disse 5 skibe, nemblig Admirante, Engelen, Calmars Castel, Haffruen och Wrangels Pallatz, bleffue disse effterfølgende officerer och gemeene fangede. Aff siö-staben: admiral Erich Siöeblad, 7 capiteiner, 8 leutenanter och nogle skibs-præster; aff land-staben: oberste-leutenant Gustav Macheleer, major Magnus Kagge, 1 capt.-leutenant, 5 leutenanter och 1 fendrich. Under-officerere och gemeene aff matroser och soldatter 1,500. De Danske miste intet skib och omtrent 100 mand aff dem bleffue qvæstede och döde, men ingen admiral eller capitein bleff enten döde, saared eller fangen; de fleeste jyske ryttere, som tilforn bleffue opsnappede udi Belt; komme ochsaa nu paa deriss frii fod igien.

Pindtze-dag, som var den 3 Julii, bröd kongen aff Danmarch op fra Christianstad och lod samme dag ophenge 2 soldatter, som nu paa marchen bleffue fangede och haffde 3 gange römt til de Svenske; Hanss Majestett marcherede ned imod Gedinge broe igiennem Lund til at belejre den berönte festning Malmöe. Paa denne march fra Christianstad gjorde nogle ryttere en falsk allarm udi bagtrouppen och sagde, at de Svenske vare udi hælene och vilde hugge dem ind udi arriere-gvarden, huor udoffuer marqveterterne och bagage-knechtene spendte strax fra wognene, vare bange for de Svenskiss ankomst och reede saa fra alting. Dermed plyndrede de offuenbemelte ryttere bagage-wognene reent ud, saa att mange officerere finge en stor skade, och iblant andre miste general-major Bibou nogle tusinde rixdlr contant. Kongen lod giöre sterch inquisition om disse marodere, saa at 5 aff dennem som haffde været meest aarsage til denne gierning bleffue ophengdte.

Den 6 Junii om morgenen tiilig lod general-major Walter sig see paa Kirssebjerg uden for Malmö med 8 esqvadroner, borttog strax 400 heste och omtrent 50 stycher qveeg, som ginge udi græss uden for Malmö, och imod afftenen satte han sig ved Haagenstrup. Samme dag bröd de mönsterske troupper (som vare 3 imod 4,000 mand til hest och fods, huilche kongen for penge haffde tilhandlet sig aff biscopen aff Münster, Bernhard Christopher von Galen) op fra Landtzcrone, huor de vare landede udi de dage, som kongen aff Danmarch undsatte Christianstad, och den 7 dito conjungerede de sig med den danske armee ved Lund. Den 7 dito kom generalitet med nogle troupper fra Lund och recognoscerede situationen ved Malmöess slott. Om eftermiddagen skichede gen-major Walther en trompetter til den svenske rytterwacht och paa sin kongess vegne begierede at forwexle fanger; huor paa feldtmarschal Fabian von Fersen, gouverneur udi Malmö, sendte strax en anden trompetter ud tilbage med en project om bemelte fangers forwexling. Imod afftenen satte et dansk orlogs-skib sig paa Malmöess reed. Den 8 dito kom fleere troupper fra Lund, huilche droge sig alle ned imod Liimhaffnen. Den 9 Junii kom resten aff cavalleriet, artigleriet och infanteriet, bestaaende udi 23 batallioner, huilche logerede sig fra Skreblinge til Hyllie. Den 10 dito skiöde de Danske deriss lössen, nemblig 9 skud paa slottet och byen; de udi byen suarede strax med 4 stycher paa den danske leijer igien. Samme dag kom endnu et dansk orlogs-skib och satte sig paa Malmöess reed. Som nu kongen aff Sverrige haffde faaet denne luftt, begyndte Hanss Majjt. strax at ryche nogett ned bedre udi Skaane och logerede sig den 8 Junii ved Herritzwad kloster, 6 miile fra Malmö, och bedechede sig med den store aae Röijen, huor Hanss Majjestet bleff staaendiss indtil den 12 Julii. Imidlertiid commanderede kongen rix-raad, greffue Pontus de la Gardie och rix-raad Ebbe Wlfeldt, huilche begge haffde general-leutenants titul, men dog ingen commando, op ad Sverrige att skynde paa de svenske recruyter, saa och at opbiude alt mandkiön udi gandske Smaaland til at undsätte Malmö med, huor om vi siden viidere vil faae at höre. Den 11 Junii om natten fattede de Danske posto for Malmö paa 3 steder, nemblig 1) for slottet, huor den mönsterske general-major Grandvillier commanderede, 2) for syndre byenss port, huor gen.-major, duc de Croya commanderede, och 3) for östre byenss port, huor gen.-major Bibou haffde commando. Samme natt aabned

de Danske deriss trencher och begyndte at giöre batterier paa alle poster. Den 12 avancerede de merchelige med deriss arbeide paa alle orter. Den 13 om natten skiöde de belejrede sterch paa de Danskiss arbejdere. Den 14 avancerede de Danske sterch med deriss arbeide paa alle poster, och bleff paa begge sider sterch skudt; om morgenen tenterede de Danske at bespringe de belejrediss bedechte weij, men bleffue repouserede. Den 15 dito gjorde de belejrede et udfald med 150 heste, och da bleff aff de Danske capitein Goskmand och nogle gemeene slagne; den svenske relation siger, at udi dette udfald bleff ingen Svensk, men den danske relation siger, at der bleff 25 Svenske och en officerer aff condition. Den 16 dito continuerede de Danske deriss arbeide for syndre och östre port och lagde en redoute an ved stranden. Om aftenen besatte de deriss approcher langt sterchere end tilforn. Den 17 approcherede de meget sterch besynderlig ved synder port och kastede adskillige granater ind; wed slottet och östre port bleffue de nogle gange allarmerede aff de belejrediss rytterwacht och forhindrede udi deriss arbeide. Den 18 dito allarmerede Fersen med nogle sine ryttere de Danske for slottet och östre port, men ved syndre port lod hand giöre ett udfald aff 60 ryttere til fods med pistoler och halfvue pique, huilche sloge de Danske aff deriss linier och brachte major Röchling, leutenant Bylou och 4 gemeene fangne ind udi byen. Det förste det bleff dag, begyndte de Danske meget sterch at canonere och kastede 42 granater och 6 fyr-kugler ind. Den 19 dito om morgenen klochen var 5 gjorde Fersen et lycheligt udfald med 250 rytter och 150 musqveterer paa gen.-major Bibous post ved östre port. De Danske bleffue slagne aff nogle linier och en redoute, saa at offuer 100 Danske effter den svenske relation bleffue slagne, och capitein Rebssdorff med nogle gemeene bleffue fangne; aff de Svenske bleff capitein-leutenant Cratsch, en rytter och en musqveterer. Den 20 arbejdede de Danske alt fort paa alle poster, forsterchede deriss linier och continuerede at kaste bomber ind paa slottet. Den 21 ginge de Danske fort med deriss arbeide, begyndte om morgenen at canonere den bastion Malmö och kastede 14 granater ind paa slottet. Den 22 om midnatt faldt de Danske paa alle 3 attacqverne heel furieux an paa contrascarperne, men bleffue repouserede, dog logerede de sig paa den esplanade for Stockholmss bastion; for syndre port löb de en linie aff traversen ud, och saa snart dett bleff dag, canonerede de sterch

aff alle batterier och kastede mange bomber ind paa slottet; den 23 om natten indkastede de 42 bomber och om dagen 32 bomber, canonerede sterch aff alle batterier och satte deriss arbeijde fort. Den 24 om natten indkastede de 27 bomber, canonerede aff deriss batterier och ginge fort med deriss arbeijde for slottet och synder port; for östre port under den bastion Stockholm logerede de sig paa brystwernet aff den bedechte weij och skar der ett batterie ind. Den 25 om natten arbeijdede de sterch for slottet och förde en ny linie fra stranden imod . . . och indkastede 12 bomber; for synder port löb de endnu en ny linie for den höjre face aff revelinen och canonerede sterch, for den bastion Stockholm forsterchede deriss wercher och sapperede imod graffuen. Om dagen kastede de 20 granater ind udi slottet.

Der nu kongen aff Danmarch sich wiss kundskab, at iche alleniste den svenske armee ved Herridtzwad closter bleff dagligen forsterchett med troupper aff Sverrige, saa Hanss Majjestett befryctede, at kongen aff Sverrige enten skulde anfalde ham for Malmö eller och sette sig imellem Malmö och Landtzcrone och indklemme ham udi en sæch, huilchett visselig haffde skeett, dersom kongen aff Danmarch iche saa snart haffde qviteret belejringen, men kongen haffde endochsaa viss kundskab, att den svenske flode var gaaett udi siöen, och kunde der aff nochsom slutte, att den svenske flode vilde angribe den danske flode, förend Tromp ankom med de hollandske auxiliär-skibe, och siden formeene de Danske for Malmö ald tilförsell och communication fra Sæland: for disse aarsager skyld resolverede kongen at woffue en general-storm, förend hand bleff indeklemt.

Den 26 Junii lod kongen de udcommanderede troupper marchere udi approcherne, huilchett feldt-marschal Fersen saae och derhoss observerede, att ingen bleff afflöst och marcheret aff approcherne igien, men saae endoch mange faschiner och anden beredskab at föriss til approcherne, huor aff Fersen sluttede nochsom, huad de Danske haffde i sinde, och berede sig derfor til att tage imod en general storm. Om natten imellem den 26 och 27 dito, der klochen var 12, giorde de Mönsterske en löss och blind attacque for slottet, och strax bleff giffuett lössen aff 12 stycher, att de andre under gen-major, duc de Croya, general-major Bibou, oberste Busch etc. kunde finde diss ringere modstand, och midt udi stormen værpede de 42 granater ind paa slottet. Stormen var

heel furieux och varede indtil det bleff dag, da de stormende haffde occuperet werchett for strandporten, fattet posto ved contregarden for den bastion Stockholm, saa och paa den lange strechwold imellem Gottenburg och Malmöe, item vare passerede offuer graffuen och haffde fattet posto paa wolden imellem Malmöe och Nörkiöping, saa och bemestrett caponieren for slodtz-revelinen; men de Danskiss lyche bleff dog forspilt, thi 1) var der en forseelse hoss ingenieurerne, att stormbroerne vare iche lange noch, huorfore der udi dett förste anlöb styrtede mangel dansk karl udi graffuen och drunchnede; 2) da var det en stor ulyche for de Danske, at de svenske styche-kugler ramte nogle gange rett paa stormbroerne, saa at de ginge udi stycher, der udoffuer kunde den danske reserve iche komme offuer at hielpe dem som vare indkomne i byen; 3) da falt en stor deell aff dem som vare indkomne udi plyndring i byen; huilche accidentier der Fersen observerede, satte hand mod udi sine och lod dennem gaae furieux paa, saa at de indkomne Danske bleffue totaliter slagne. Iblant de fornemmeste, som bleffue slagne, vare oberste-leut. Pless, oberste Busch, oberste Warenstete, oberste-leut. Brünecher, foruden majorer, capiteiner, leutenanter och fendricher; general-major Bibou och oberste Jörgen Brochenhuss bleffue saarede och faae dage der effter döde; duc de Croya, oberste, baron Schulenburg, oberste Meldrom och mange andre bleffue och saarede, men dog bleffue siden restituerede. De svenske relationer sagde, att der bleff 4,000 Danske udi stormen, andre sagde, att der bleff iche saa mange, men dett er visst, att nesten de beste officerere, som kongen haffde udi denne campagne, de bleffue for Malmöe. Om efftermiddagen begierede de Danske stilstand att begraffue deriss döde, men bleff dennem nechtet aff Fersen. Den 28 begierede de Danske stilstand igien at begraffue deriss döde, huilchett dennem da bleff tilsted. Som nu kongen aff Danmarch haffde viss kundskab, att den svenske flode var alt forbi Bornholm, och den svenske armee ved Herritzwad closter bleff jo meere och meere forsterchett, gaff Hanss Maijt. ordre, att hanss folch skulde bryde op fra Malmöe, saa at de for syndre och östre port marcherede aff deriss approcher den 28 imod afftenen, och de Mönsterske qviterede deriss approcher for slottet den 30 Junii. Men kongen bleff dog staaendiss udi sin leijer for Malmöe indtil den 5 Julii, da hand bröd op och gich imod Landtzcrone,

Midt udi Junio gich den svenske general-admiral och rix-raad Hendrich Horn ud fra Stockholm med 36 orlogs-skibe, 6 brandere och 12 boijerter. Horn haffde ordre udi en hast at angribe den danske flode, förend Tromp kom fra Holland til Danmarch med de beloffuede 10 hollandske auxiliär-skibe.

Det allerförste kongen aff Danmarch fih kundskab om denne svenske flode, da lod hand de orlogs-skibe, som laae udi Kiöbenhaffn, udi störste hast giöre ferdige, at de under de tuende admiraler Marqvard Rothsteen och Jenss Rothsteen conjungerede sig med Juell, som da var udi siöen. Kongen var til sindes, att Juell iche skulde lade sig udi nogen batallie, förend Tromp kom med auxiliär-skibene, men som Juell begierede indstendig, at hannem maatte tillades at slaae, saa gaff omsider kongen sitt samtyche dertill; mange meente, att der var en jalousie imellem Tromp och Juell, och at Juell derfor vilde slaaess, förend Tromp kom.

Af effterfölgende lista kand mand see de svenske och danske skibess naffne och storlighed, som denne gang slogiss tilsammen.

*Fortegnelse paa den kongl. svenske flode, som bleff slagen
d. 1 Julii 1677.*

Den 1 squadron:

1) Victoria förde 84 stycher	}	general-admiral Horn, admiral-leut. Gylden-
spach, commendeurer: Hoffman, Söffren
Jenssen, Wortmand, 4 leutenanter.
2) Wrangel, 64 stycher		admiral-leut. Horn, capitein Jacob Griiss och
4 leutenanter.
3) Saturnus, 64 stycher	}	major eller schout-bij-nacht Johan Klerch
och 3 leutenanter.
4) Mars, 74 stycher		major Mattiis Dynkerch, ober-capitein Jonas
Gyldenadler, stych-capt. Wilhelm Johan
Löwenfeldt.
5) Carolus, 56 stycher	}	commendeur A. Appelbom, capt. Larss Lilien-
krandtz.
6) Wismar, 52 stycher, capt. Harald Appelbom.		
7) Flyende Wlff, 56 stycher, capt. D. Grönvaldt.		
8) Riga, 46 stycher, capt. Claus Wins.		
9) Hiorten, 34 stycher, capt. Claus Slotta.		
10) Friderica Amalia, 32 stycher, capt. Christian Boy.		
11) Odderen, 24 stycher, capt. Christoph Weenich.		
12) Elisabeth, 18 stycher, capt. Jost Gertssön.		

- 13) Tromslageren, 18 stycher, capt. Erich Brandt. 2 brandere, S:t Jacob och Druen, 4 boijerter, Haff-hunden, Eyernet, Raabuchen och S:t Johannes.

Den 2 sqvadron:

- 14) Den Store Soell, 72 stycher, admiral Hanss Klerch.
 15) Venus, 64 stycher, adm.-leut. Göste Sparre.
 16) Mercurius, 66 stycher, major Morten Ancherhielm.
 17) Westerwiig, 60 stycher, commendeur Lars Pederssen.
 18) Hercules, 54 stycher, major Ole Berg.
 19) Spes, 46 stycher, commendeur Anders Jacobssen.
 20) Svenske Löffue, 52 stycher, capt. Friderich Coyet.
 21) Laxen, 50 stycher, capt. Paul Qvichelberg.
 22) Phoenix, 34 stycher, capt. Johan Echlenberg.
 23) Kong David, 32 stycher, capt. Hendrich Prentz.
 24) Perlen, 18 stycher, capt. Hendrich Piiper. 2 brandere, S:t Johannes och Biörnen. 5 boijerter, Laurentius, Griipen, Luna, Fortuna.

Den 3 sqvadron:

- 25) Nögelen, 88 stycher, admiral Hanss Wachtmester.
 26) Jupiter, 68 stycher, adm.-leut. Werner Rosenfeldt.
 27) Dragen, 64 stycher, major Friderich Taube.
 28) Cæsar, 60 stycher, commendeur Erich Pederssön, capt. Ribbing.
 29) Hieronymus, 72 stycher, commendeur Georg Taube.
 30) Ny Calmar, 66 stycher, commend. Joen Bauman.
 31) Gottenborg, 50 stycher, capt. Willem Lee.
 32) S:t Maria, 50 stycher, capt. Erich Boy.
 33) Abraham, 44 stycher, capt. Göste Sviinhuffuet.
 34) Nord-Stiernen, 32 stycher, capt. Carl Melander.
 35) Lille Solen, capt. Anderss Hjsing.
 36) Salvator, 22 stycher, capt. Morten Olsön. 2 brandere, 4 boijerter.

Den gandske flode var 54 sejlere sterch.

Fortegnelse paa de kongl. danske skibe, som slogess med den kongl. svenske flode paa form. d. 1 Julii.

- 1) Christianus 5:tus, 86 stycher, adm., hr Nielss Juell.
 2) Anna Sophia, 62 stycher, adm. Marqvard Rothsteen.
 3) De 3 Croner, 70 stycher, adm. Jenss Rothsteen.
 4) Chur-Prindtzen, 68 stycher, vice-adm. Christian Bielche.
 5) Norske Löffue, 86 stycher, vice-adm. Span.
 6) Gyldenlöffue, 54 stycher, vice-adm. Peder Morsing.
 7) Charlotta Amalia, 64 stycher, schout-bij-nacht Mattiiss Piil.
 8) De 3 Löffuer, 64 stycher, schout-bij-nacht Floris Castenssön.
 9) Eenighed, 66 stycher, capt. Anders Dreyer.

- 10) Lindormen, 46 stycher, capt. Cornelis Wit.
- 11) Delmenhorst, 44 stycher, schout-bij-nacht Johan Elertssön.
- 12) Christiania, 54 stycher, capt. Jacob Huch.
- 13) Nellebladett, 54 stycher, capt. Giissbert.
- 14) Fridericus 3:tius, 64 stycher, capt. Iffuer Hoop.
- 15) Svenske Neptunus, 44 stycher, capt. Friderich Gedde.
- 16) Hummeren, 32 stycher, capt. Johan Falch.
- 17) Christiansand, 42 stycher, capt. Johan Lund.
- 18) Svenske Falch, 44 stycher, capt. Johan Behm.
- 19) Huide Falch, capt. Johan Skinchell.
- 20) Haff-Fruen, 30 stycher, capt. Winand Meurss.
- 21) Lossen, 26 stycher, capt. Peder Thomessön.
- 22) Swanen, 62 stycher, capt. Tönne von Anten.
- 23) Christianus 4:tus, 52 stycher, capt. Cornelis Bomfeldt.
- 24) Norske Maria, 40 stycher, capt. Hanss Lazarus.
- 25) Spraglede Falch, 24 stycher, capt. Peder Flöijel. 3 brandere, den Forgylde Fisk, Grönne Jægere och Svenske S:t Peder.

Den danske flode var och deelt udi 3 sqvadroneer. Admiral Marqvard Rothsteen förde avant-gvarden, admiral Juel battallien och admiral Jenss Rothsteen arriere-gvarden, Christian Bielche, Span och Peder Morsing förde vice-admirals flag, Floriss Castenssön, Johan Elertssön och Mattiiss Piil vare schout-bij-nacht.

Den 30 Junii kaste den svenske flode ancher iche langt fra Möen, och samme dag udcommanderede Horn en vice-admiral med 2 andre skibe at recognoscere de Danske; Juel sendte strax 2 skibe ud imod disse 3 svenske, men de svenske vendte tilbage til deriss flode, som samme tid var under seijl och kom de danske nærmere an. Begge floderne komme huer andre intet rett udi sichte förend imod afftenen, der dett begyndte at mörchiss. Juell gjorde smaa seijll udi den forhaabning, att hand om natten kunde faae loen fra de Svenske; Horn gjorde ochsaa smaa seijll, at hand kunde beholde loen, som hand och beholt.

Den 1 Julii om morgenen klochen var 3, vare begge floderne huer andre paa et styche-skud nær imellem Steffuenss och Skanör, huor denne slachtning stod. Wdi förstningen disputerede admirallerne nogett med huer andre om loen, den ene at vinde, den anden att beholde loen; men efftersom dett iche vilde gelinge Juell, gaff hand 3 lössnings-skud till et tegn, at hand fortöffuede Horn, uanseett nogle aff de danske skibe vare om natten formedelst strömmen och vinden komme neder udi læ och fast en halff miill skildt fra deriss flode. Kongen aff Danmarch var samme tiid med et partie

gaaet fra Malmö ned imod Skanör, at vilde see huad ende denne striid vilde faae. Hanss Maijtt. var udi förstningen, der slagett begyndtiss, heel tauss, men der hand saa, at den svenske flode retirerede sig, da bleff hand heel lystig. Horn vilde intett suare, förend hand bleff nöd til at suare, men siden lod hand sin röst höre baade för och bag, saa dett haffde skich. Wdi den anden wending kom ett svensk skib paa 60 stycher att staae paa grunden, huilchett en svensk vice-admiral med 5 skibe secunderede, men der ved bleff baade den svenske flode nogett splidt ad, och disse offuenbemeldte 6 skibe komme lige udi henderne paa admiral Marqvard Rothsteen, som med sin sqvadron var om natten aff strömmen fordreffuen. Disse 6 svenske skibe sloge mandeligen fra sig, saa at der imellem disse bleff paa begge siider en lang tiid haardelig fechtet, men omsider bleffue disse 6 svenske tvungue til at retirere sig, 3 aff dennem, nemblig S:t Hieronymus, Ny Calmar och Mercurius, toge fluchten til Malmö, efftersom de baade haffde faaett stor skade, saa och vare affskaarne fra deriss flode. Admiral Marqvard Rothsteen gjorde siden sin yderste fiid at komme til floden, huilchett udi den 3:die wending var admiral Rothsteenss lyche och de Svenskiss skade, att 16 svenske sejlere, iblant huilche vare 7 orloger, bleffue affskaarne och toge fluchten. Wanseett dett nu haffde ett anseende, at Gud vilde giffue de Danske seijervindingen, saa begyndte dog nu den skarpeste fechtning. Paa begge siider bleff saa grummeligen fechtet, at stycherne ginge som trommesticher paa 100 och flere trommer, thi begge parter gaffue huer andre heele lager, och udi nogle tiimer bleff fechtet med saadan offuermaade stor iffrighed, att paa begge siider skeede stor skade. Juellss skib miste sine sejil, bleff slett reddelöss och haffde alle-reede 5 fod vand inde, huorfore hand maatte qvitere dett skib Christianus 5:tus och gaee ind paa Fridericus 3:tius, huilchett strax der effter bleff saa reddelöss skudt, att Juell maatte gaee ind paa dett 3:die skib, nemblig Charlotta Amalia. Paa dette skib bleff Juell hart angreben aff 2 svenske admiraler och nogle andre skibe, men hand baade slog self skarp fra sig och bleff ochsaa vel secunderet aff de 2 capiteiner, Gedde och Dreyer. Admiral Marqvard Rothsteen miste alle sine master, admiral Jenss Rothsteen sin gallion och bouspröd, vice-adm. Span sine store stenger och fich nogle skud udi wandgangen, huorfore hand maatte affviige. Floris Castensön och Dreyer finge ochsaa omsider saa stor skade,

att de maatte bliffue tilbage och kunde iche lenger følge deriss admiral.

Denne haarde fechtning varede indtil om eftermiddagen klochen var 3, da de Svenske satte alle sejlene op och vendte imod Bornholm, 22 sejlere sterch. Juell gjorde adskillige lössnings-skud att mane de Svenske til at staae och fuldte effter, saa lenge dagen varede, med saa mange skibe, som kunde følge. Men som Horn iche vilde vende sig, och den danske flode haffde faaett saa stor skade, att den iche lenger kunde følge, saa vendte ochsaa Juell sig tilbage imod Sæland. Samme dag som dette søeslag stoed, kom greffue Tromp igiennem Sundett med de hollandske auxiliarskibe, men kunde samme dag formedelst modvind iche komme lenger end op imod Kiöbenhaffn. Och lige som mange udi forleden aar discurrerede der om, at Tromp gich saa lenge udi Kiöbenhaffn och reformerede den danske flode, indtil den svenske flode var neder udi Øster-siöen och haffde nær gaaett Juell en stræg udi rette, saa kunde mand ochsaa nu höre mange discurser, att Tromp udi dette aar afflagde saa mange visiter udi den Haeg och haffde saa lenge modvind udi Holland, indtil de Svenske vare nu udi siöen igien och böde Danmarch dette höije bud, som vi her effter vil faae att höre. Enten denne snach haffde nogen fundament eller iche, dett maa staae ved sit værd, men dette er vist, att imellem Tromp och Juell var en stor jalousie.

De offuenbemeldte 3 svenske skibe, som fra deriss flode bleffue affskaarne och haffde retireret sig ind under Malmöe, kunde huerchen komme frem eller tilbage, thi dersom de haffde forsögt at gaae igiennem Øresund och siden at salvere sig under Gottenborg, da haffde de gaaett Tromp lige udi munden; dersom de haffde tenteret at gaae ad Øster-siöen, da haffde de stödt paa Juell; och for Malmöe var ingen haffn, som de kunde retirere sig ind udi. Huorfore de ochsaa nu maatte ligge stille, indtil der kom bud effter dem.

Den 2 Julii kom Tromp op imod Saltholmen, huor hand fich kongenss ordre at attacqvere disse 3 svenske skibe. Imod afftenen kom Tromp for Malmöe, da hand strax commanderede capitein Tielos med det skib Campen att gaae for an; effter ham fuldte en brandere och effter branderen kom capitein Jean de Jonge med det skib Østerviig at secundere Tielos. De svenske skibe sloge dicht fra sig udi 5 eller 6 tiimer och bleffue och secunderet

aff Malmö slott, saa viit mueligt var; men der branderne kom och vilde haffue bundet sig an med dett skib Mercurius, huor paa major Ancherhielm commanderede, da spranch baade Ancherhielm och major Fichting offuer de finske soldatter tillige med megett folch udi siöen, och druchnede alle uden 2 eller 3 gemeene, som komme til lands. Tielos tog strax fat paa Mercurius och lod branderne driffue aff at opbrende uden videre effect. Strax der effter attacqverede Tielos dett skib Hieronymus, huilchett ochsaa bleff tagett, der den svenske commendeur Taube var ihielskuddt. Captein Bouman paa dett skib Ny Calmar vilde iche töffue lenger, men salverede sig med det meste folch udi sluper ad Malmö och satte saa selff ild paa skibett, saa det gandske forbrendte. Den svenske jacht Griipen, monteret med 6 stycher, satte sig paa grund, och folchet salverede sig ind udi Malmö.

Lista paa de svenske skibe, som udi siöe-slaget och for Malmö ere erobrede:

- 1) Dragen, med 64 stycher, kom udi slagett paa grund under Steffns, och der aff landtz-indbyggerne tvungen til at giffue sig.
- 2) Cæsar, med 60 stycher, tagett aff vice-admir. Bielche.
- 3) Mars, med 72 stycher, taget aff Floris Castensön.
- 4) Den Svenske Löffue, med 52 stycher, taget aff capitein Dreyer.
- 5) Den Flyende Wlff, med 56 stycher, taget under Skanör om natten aff capitein Johan von Vochen, som den 1 Julii gich ud fra Kiöbenhaffn med det skib, den Svenske Charitas.
- 6) St: Hieronymus, med 72 stycher och
- 7) Mercurius, med 66 stycher, ere om natten tagne for Malmö.
- 8) Den Grönne Drage, med 8 stycher.
- 9) Den Straalsundske Pucionelle, med 4 stycher.
- 10) En skude med 50 soldatter.
- 11), 12), 13) Noch 3 proviant-skuder ere tagne.

Disse effterfølgende ere forbrendte och ruinerede:

- 14) Ny Calmar, med 66 stycher, forbrendt under Malmö.
- 15) Den avis-jacht Griipen, med 8 stycher, strandett under Malmö.
- 16) En anden advis-jacht med en secretario, som skulde skriffue, huorlediss det gich til udi slagett, skuddt udi grund.
- 17), 18), 19) Tre brandere uden nogen skade forbrendte. Saturnus opbrendt udi slagett.

De danske skibe bleffue vel megett forskudte och aff kuglerne igiennemborede, men intet skiberom aff dem bleff forlaarett.

Aff de Svenske bleffue 500 mand döde och 2,500 fangne; aff de Danske bleffue 300 döde, men ingen fangen, och aff deriss officerere bleff ingen död eller qvetst uden capitein Jacob Philipsön död, och leutenant Jenss Pederssön bleff det eene been affskudt. For denne berömmelige action haffuer kongen aff Danmarch strax effter dette söeslag begaffuett Niels Juel med general-admiral-leutenants charge, huiss broder, baron hr Jenss Juell fore paa en jacht midt udi denne haarde striid fra et skib til det andett at formane och encouragere höije och laffue til att striide mandeligen for deriss konge och gandske fæderneland. Wil nogen rett betenche den tilstand, som paa denne tiid var, da skal hand befinde, att ingen victorie til siöess haffuer udi denne krig været kongen aff Danmarch saa höijt angelegen som denne, thi dersom de danske haffde tabt siöen, da haffde den svenske flode ufeilbar forhindrett och betagett den danske armee udi Skaane ald tilförsell och secours fra Sæland, och huor mange uger tencher mand vell, att kongen aff Danmarch haffde kundet subsistere udi Skaane, heldst effter feldtslagett under Landtzerone, huilchett kongen tabte, efftersom da ingen eller faa haffde kundett komme enten frem eller tilbage. Til slutning er dette at observere, att siden kong Erici XIV:s tiid haffuer Sverrige iche nogen gang været saa sterch til siöess, som udi denne krig, men da var lychen til siöess de svenske favorablere end nu.

Den 5 Julii bröd kongen aff Danmarch op fra Malmöe, forlod den gandske och satte sig den 6 dito ved Saxstrup for Hellerup aae, en halff miil fra Landtzerone, huor arméen huilte sig indtil den 12 Julii, och imidlertid bleff den forsterchett med nogle troupper auxiliar-folch, saa som ett regemente keijzerske musqveterer och et regemente hessiske.

Kongen aff Sverrige lod iche alleene sammendrage de regementer, som siden Lunde slag haffde recruyteret sig udi Sverrige, men Hanss Majjestett lod endoch der foruden strengeligen opbiude 6000 bönder udi Smaaland och Østergylland, huilche bebevned sig self, somme med bösser, nogle med köleer, udrachte paa skaffter, andre med höetyffuer, spiud och huad forekom; herridtzhöffdinge, laglæssere och andre saadane betiente skulde være lige som officerere offuer disse bönder. De som vare udsendte at kiöre disse bönder ihob, gjorde den enfoldige bunde viiss paa, at de skulde intet andett end reense skoffuene udi Skaane for snaphaner; de sagde, at der var ingen synderlig Jytter meere udi Skaane, uden disse

skielmer snaphanerne. Bönderne tenchte, at dette var sant, huorfore alle raabte, at de vilde paa snaphanejacht. Disse bönderss march bleff saalediss lempett, at de iche komme til armeen förend om afftenen, som alting var ferdig, och armeen bröd op om morgenen effter; huilchett skeede for tuende aarsager skyld: 1) at bönderne iche skulde staae nogett udi leijeren, thi saa haffde de löbett hiem igien; 2) at kongen aff Danmarch iche skulde faae kundskab om bönderne, men skulde tenche, naar dett kom till feldtslag, at dett var lutter krigssfolch, som præresenteredis udi marchen.

Som nu kongen aff Danmarch haffde bekommett det store nederlag for Malmöe, i det nesten ald hanss fodfolch, ja, hanss beste officerere bleffue der forlaarede, saa haffde kongen aff Sverrige nu den allerbeste leijlighed til att biude kongen aff Danmarch ett feldtslag; men mueligt det siden bleff fortrydt aff de Danske, at de saa hastig giorde de Svenskiss willie, strax at træde til en battallie, och iche paa 8 eller 14 dagiss tiid droge sig noget nærmere til Landtzerone, indtil alting var ferdigt, och de vare bleffne forsterchede med de troupper, som komme offuer til Landtzerone, siden slaget var staaett; imidlertiid haffde vell denne de Svenskiss hidtzighed satt sig paa Rönneberge höije, thi: 1) da haffde proviantet bleffuett ringe for dem, thi de kunde liden tilförsell faae for snaphanerne; 2) da haffde bönderne ufeilbar tagett forloff udi deriss halt och löbett hiem, dersom de nogen stund skulde camperet, och finge saa ichun lidet for tanden, lige som mand saae, at de giorde udi forgangen aar.

Dette haffuer jeg fra en viss haand, at general Arensdorf raade, at kongen skulde töffue noget, förend hand træde til en battallie, men feldt-marschal Goltz vilde endelig slaae. Saa ihuor vell Arensdorf baade for och siden forsaae store skandtzer, saa var dog hanss raad denne gang gaffnlig.

Den 12 Julii bröd kongen aff Sverrige op fra Herritzwad closter med en armee aff 13 imod 14,000 mand (foruden de 6,000 bönder) och marcherede samme dag igiennem Röstange til Taarlösse, huor armeen huilede offuer den 13 Julii, som var den 3:die svenske bededag.

Kongen aff Danmarch bröd ochsaa op fra Saxstrup den 12 Julii med en armee paa 9 imod 10,000 mand och marcherede den dag til Rönneberge höije; kongenss intention var, at vilde gaae ad Helsingborgss weij omkring Synder Aaess til at observere de

Svenske, men som Hanss Majjtt samme dag fich kundskab om de Svenskiss ankomst ad Röstange veijen, saa vendte hand sig igien och den 13 dito drog sig ned aff höijene ud paa Hylesse heed ved Norre Miönge inden for nogle höije, törre diiger, udi huilche diiger strax bleff skaarett styche-huller och siden satt stycher till, huor kongen stod meget fordeelachtig.

Samme morgen bröd ochsaa kongen aff Sverrige op fra Taarlösse och marcherede imod de Danske. Men som ingen aff de Svenske viste, huor de Danske vare, saa gich general Aschenberg ud med ett partii och recognoscerede de Danskiss stand; förend Aschenberg nu kom tilbage igien, da lod kongen aff Sverrige giffue dobbelt svensk lössen iche alleene som ett signal til combatten, men endoch at de Danske der ved skulde giffuess aarsage til at suare med deriss stycher igien, och de Svenske der aff kunde höre, huor de Danske vare. Men kongen aff Danmarch suarede indtet, huorfore kongen aff Sverrige lod anden gang giffue dobbelt lössen, och da suarede de Danske aff Landtzcrone slott, men indtet udi den danske leijer. Der nu den svenske armee var kommet til Tiirup, da kom Aschenberg tilbage och refererede, huorlediss de Danske haffde satt sig paa det avantagieuse sted, huorfore feldtmarschal Helffeldt raade kongen til at drage sig paa den höijre haand fra Tiirup och til Tarsted, att gaee nogett bedre udi nord fra de Danske, paa det hand enten kunde naae Rönneberge höije och saalediss komme de Danske ind udi flanqven eller och obligere dem til at qvitere deriss indtagne post. Imidlertid haffde feldtmarschal Goltz raadt kongen aff Danmarch til at gaee aff sin store fordeell och sagde, hand maatte endelig haffue et större feldt, denne post var ham for sneffuer. Derpaa avancerede kongen aff Danmarch lige imod kongen aff Sverrige, saa att begge armeerne, der de komme huer andre udi sichte, stillede sig saalediss. General Aschenberg och general-major Niels Bielche commanderede den svenske höijre flöij, feldt-marschal Helffeldt och gen.-major Schonleben den venstre flöij; infanteriet, som allestedtz var mesleret med nogle sqvadroner til hest, bleff commanderet aff general-leutenant Schultz, gen.-major Mortaigne och gen.-major Jöran Sperling. Deriss lössen var: "hielp Jesus!" Wdi den danske armee haffde general Baudissin, general-major Rantzou och general-major Merheim commando offuer rytterieth paa den höijre flöij; general-leutenant Arensdorf, general-major Walther och general-major

Lewetzou vare udi den venstre flöij; infanteriet bleff commanderet aff general-leutenant Ryssensteen, general-major Skach, general-major Rumohr och general-major Grandvilliere. Kongen aff Danmarch, prindtz Jörgen och feldt-marschal Goltz vare udi den höijre flöij, lige som kongen aff Sverrige var personlig udi sin höijre flöij. De Danskiss lössen var: "Gud hielp oss!"

Som nu Helmfeldt saae, at de Danske avancerede lige imod, raade hand kongen til at staae ved Haneklöuss liier och forbie der de Danskiss ankomst; disse dale ved Haneklöuss liier fylkede Helmfeldt ald fulde med fodfolch och en stor deel rytteri aff den höijre flöij; och Goltz forsaae sig höijelig der udi, att hand iche tog sig vare for disse dale, thi baade stode de Svenske der sicher for de Danskiss stycher, och det allerförste de Danske haffde giffuett deriss förste salve paa de Svenske, som stode for dem offuen for dalene, da veltede de andre Svenske med hast op aff dalene och trengdte med macht paa: dermed kom der confusion udi den danske höijre flöij. De Svenske begyndte först at canonere och siden de Danske; de Svenske sagde, at de Danske skiöde med lenchekugler, och derfore bleffue alle danske constabler, saa mange som de Svenske kunde offuerkomme, nedhugne. Dett rette feldtslag begyndtiss, der klochen var 11 om formiddag, imellem Siirekiöbinge och Tiirup langs ad Haneklöuss lier. Wdi den förste treffning lod nogle danske sqvadroner paa den venstre flöij deriss skyldighed heel slett tilsiuene; i synderlighed der general-major Walther bleff skudt, strax kom der confusion iblant rytter och soldatter; Lewetzou och Skach gjorde noch deriss fliid at remedere denne confusion, men alt til forgieffuiss, thi Arensdorff retirerede sig, huorfore de danskiss stycher paa den venstre flöij faldt allesammen udi de svenskiss hender.

Men paa den danske höijre flöij, huor kongen aff Danmarch var personlig tilstæde, der haffde piben en anden liud, thi denne flöij slog den svenske wenstre flöij tuende gange gandske tilbage igiennem Tirup bye, ja, de hug saa iffrig paa huer andre, at ieg et gott styche weij der fra iche alleene saae dett, men endoch hörde, huor det skrap paa tröijerne. Den svenske wenstre flöij recolligerede sig och wendte ved de 6000 svenske bönder, som stode for sig selff paa Tirup march et gott styche weij bag den svenske armee; thi derfore skulde disse bönder fölge med, at de flychtige troupper kunde gribe stand hoss dem. Disse bönder stode gandske

stille, uden det at huer lem röstede paa dem, och dog gjorde de en heel hob, thi de studtzede baade de Svenske, som flyde, och de Danske, som forfuldte. Men det haffde gaaet goden bonde ilde, dersom de Danske iche haffde indbildet sig, att disse nögne bönder haffde wærett exercerede soldatter under gode officerere. Och saalediss er det berömmeligt udi krig at kunde sye ræffuebællen till löffuehuden. Paa denne svenske wenstre flöij bleffue 2 brigader, nemblig de wærmelandske och westerbothneske, saa och nogle sqvadroner til hest gandske slagne; aff alle Dalekarlene bleff ingen leffuendiss uden 1 leutenant, 1 feldtwæbell och 33 gemeene; den beröimte feldt-marschal Helffeldt maatte ochsaa her lade sit liff; först bleff hans hest skudt, der effter kom en dansk leutenant til hest aff oberste Gewechess regemente, han fandt Helffeldt liggendiss paa jorden, och kunde iche komme fra sin hest, fordi hesten laae paa ham; Helffeldt begierede qvarteer och böd leutenanten drichepenge, om hand wilde hielpe ham, men leutenanten stöde sin dege igiennem ham och tog hanss ring aff hanss finger, huilchen hand siden fremwiissde udi den danske lejir; kongen sendte denne ring til Schonleben, som da var fangen, och begierede hand wilde sige ham, huiss ring denne var. Schonleben kiendte ringen strax och neffnede eijmanden. Och var det mercheligt, at huerchen kunde de Svenske egentlig wiide, paa huad sted Helffeldt bleff skudt, eij heller bleff hanss liig nogensinde fundett (idoneum habeo authorem); iche dissmindre, paa det hanss frue och wenner kunde contenteris, da bleff 1) en anden död knecht optaget (mueligt det kunde wære saa snart en dansk som en svensk bonde); denne fich en peruch paa, saa och herlige klæder och udi en hast bleff pindett ind udi en kiiste och siden fördt stattelig op ad Sverrige lige som hanss excellentzis liig; 2) bleff paa et sted en heel hob jord opkastett omkring en stor stage til et tegn, at Helffeldt bleff skudt paa dett sted. Denne Helffeldt var en borgemesterss sön aff Stockholm, men for sine mandige gierninger er hand iche alleene nobiliteret, men endoch med berömmelse avancerede til feldt-marschals charge, som hand udi mange aar beklædde. Och wanseett hand haffde wærett udi saa mange blodige actioner (nogle wilde sige 28 feldtslag), men var aldrig tilforn bleffuett qwetst, förend nu hand fich sitt banesaar.

Der nu kongen aff Danmarch saae, at hanss wenstre flöij tog fluchten, maatte hand och lade hanss höijre flöij retirere sig,

uansett denne flöij trychte den svenske wenstre flöij megett hart. Imidlertid hug den svenske höijre flöij dicht effter den danske wenstre flöij, men Arensdorf wendte sig 2 gange imellem wahlstædett och Assmindtorp och slog de Svenske fra sig huer gang, saa at de Svenske forfuldte ham iche lenger end til Assmindtorp. Men der som Arensdorf haffde slaget eller och kundet slage (hulchett der er rettist sagt, veed ieg iche) saa fra sig den tid hand stod udi battallien, som hand nu gjorde udi sin retraite, da haffde denne blodige dantz iche faaet saa snart ende, thi den rechte fechtning warede ichun udi 5 quarteers tiid, dog bleff der 6000 mand slagne paa begge siider.

De Danske miste wel 2000 fodknechte, men de vilde iche vedgaae, at de miste offuer 400 rytter och dragoner, men mueligt de fortalte sig; de forlaarede ochsaa 32 store och smaa stycher och en haubitz, saa och 17 estandarder och fahner.

De Svenske miste imod 3000 mand til hest och fods, saa och 8 estandarder, 6 fahner och 2 stycher.

Aff de danske officerere bleffue gen.-major Walther, oberste Ramsted, oberste-leut. Meding, major von Ahnen, ritmester-marschal, capitein, graff Montecuculi och oberste-leut., graff von Øttingen döde paa pladtzen; disse effterfølgende Danske bleffue fangne: gen.-major Rumohr, 2 ritmestere, Brochdorff och Rodrigo; herforuden bleffue och 200 gemeene danske fangne.

Aff de svenske officerere bleffue feldt-marschal Helmfeldt, oberste Dracke, oberste Post, oberste-leut. Gaaess, ritmester Adeler och 3 andre ritmestere döde. Vel bleffue der fleere officerere, baade svenske och danske, slagne end her staaer antegnede, men som deriss naffne iche ere mig forekomne, saa maae de være döde iblant de andre döde.

Aff de Svenske bleffue general-major Schönleben, oberste Koch och capitein Lillie fangne; men denne gang kunde de Svenske iche giøre sig nogen profit aff de Danskiss bagage, efftersom det om morgenen tiilig, förend slagett begyndtiss, gich altsammen til Landtzcrone.

Samme dag som dette slag stod, var det en offuer ald maade stor solenss heede och brynde, saa at iche alleene folchene paa begge siider vare aff deriss store arbeijde och iffrige fechtning saa defatigerede, at de effter striiden neppe kunde röre eller bevæge sig, men endoch mange baade folch och heste slet creperede och

bleffue döde paa marchen aff indtett andett end heede, saa som iblant andre en svensk capitein, som var general-leutenant Schultziss stiffsön, bleff midt udi fechtningen saa heed och affkommen, at hand spranch nogle gange op i wærett, faldt om kuld, beed udi jorden och döde paa tiimen uden nogen fingerss saar. Saalediss finder vi ochsaa udi Saxone Gram. lib. 2, att kong Frode Fregne udi en standende striid imod kong Regner aff Sverrige omkom iche aff sverdslag eller nogen bane, men döde alleene aff heede under sitt tunge harnisk.

Kongen aff Danmarch lod effter feldt-slaget strax holde kriigsrett offuer de officerere, som udi slagett iche haffde giordt deriss plicht, saa at oberste N. Schack, oberste-leutenant Erhorn, major Drewitz och andre bleffue cassetede. Men Arensdorf bleff denne gang iche seett paa, mueligt fordi hand udi retraiten vendte sig och slog de Svenske fra sig; general-major Merheim, som stod udi reserven, forsaae sig ochsaa, i dett hand gich aff sin reserve, fordi hand observerede en avantage, huor hand kunde slaae nogle svenske troupper paa den venstre flöij, thi dersom Merheim effter sin ordre haffde bleffuett staaendiss udi sin reserve och ichun ladett den formeente avantage passere, da haffde hand kundett secundere den danske wenstre flöij, der den bleff trengdt, saa at alting der ved haffde kundet bleffuet remedet igien; men Merheim gjorde dett udi en god meening och ellerss altid udiwiissde sin devoir, derfor bleff der indtett viidere talt der om. General Bauditz stödde hart paa feldt-marschal Goltz och sagde, att hand iche stillede den danske armee rett som hand burde, huor udoffuer Goltz och Bauditz komme udi et stort klammerie, saa at de begge toe tachede strax aff, att de med huer andre vilde for haanden at slaais, och der med bleffue de och aff tienisten. Men dette var udi dette feldtslag at observere, att oberste Moenss Krusis regemente til hest haffde intett andet gevær uden deriss degener, thi deriss carabiner och pistoler laae for Landtzcronne skibbroe (dette regemente var nyss oprettet) och kunde udi den hast iche bliffue uddeelt paa regementet; dog gich dette regemente udi feldtslaget och fichtede lige saa vell med deriss blotte degener, som de andre regementer med deriss carabiner och pistoler, saa at kongen gaff siden Krusse den berömmelse, at hand med sit regemente haffde staaet sig langt bedre end mange andre regementer, som haffde fuld gevær. Och uanseett Krusse gjorde fuld-

kommeligg alle sine treffninger, dog miste hand ichun 12 mand aff sitt heele regemente.

Effter slagett ginge de Danske udi deriss retrencherede leijer for Landtzcrone, och de Svenske logerede sig samme afften udi deriss forige leijer paa Rönneberge höije, huor retrenchementerne endnu stode lige saadanne som de Svenske ginge aff dem den 28 Maji forleden och iche endnu vare aff de Danske raserede. Den 16 Julii bleff giordt nogle tiimerss stilstand, at de Danske kunde opleede deriss döde officerere. Imidlertiid maatte en huer riide och gaee, huor hand vilde, saa att fienderne vare da gode venner och talte venligen med huer andre.

Wi ville nu nogett lidett forlade armeerne udi Skaane och ansee, huad som udi Norge och Sverrige er passeret, observerendis der aff, huorlediss lychen udi kriig kand forandre sig lige som maanen paa himmelen, nu at afftage och nu at tiltage; thi de Norske haffuer udi dette aar giordt en lychelig campagne och iche alleene erobret den festning ved Marstrand, men endoch slagett de Svenske aff marchen och siden indtagett Jempteland, som vi nu vilde faae at höre.

Stadtholder Gyldenlöffue lod samle alle de baade och smaa faretoj, som vare att bekomme, besatte dem med 1000 mand och den 18 Julii gjorde anfald paa Marstrands bye eller öe saalediss som fölger. Oberste Wisborg och Cucheron bleffue commanderede til den nordre siide, oberste Wibe til den syndre och obersteleutenant Trischeler med general-adjutant Mohr paa den östre siide, som var lige midt paa byen.

De Svenske gjorde god modstand med stycher och musqveter baade aff byenss blochhusse, saa och aff festningerne Carlsteen och Gustaffsborg, dog lychediss alting saa vel for de Norske, at de uden nogen mandss forliiss komme ind udi byen, thi det förste de Norske begyndte at lande, da forlode de Svenske baade byen och blochhussene, fornaglade nogle stycher och styrte nogle udi wandett, satte ild paa Gustaffsborg och retirerede sig ind paa den festning Carlsteen. En svensk stych-juncher, 1 constabel, 2 wnder-officerer och 42 gemeene bleffue passen affskaarne och tagne til fangne. Wdi blochhussene fandt de Norske 56 stycher paa 18, 12, 8 och 6 pund, och udi byen finge de en god quantitet aff proviant. Stadtholderen lod vel opfordre Carlsteen och gvarnisonen gode conditioner tilbude, men commendanten suarede, at hand iche kunde opgiffue saadan en sterch festning, men maatte affwarte dett yderste.

Denne festning var anlagt paa en høj klippe med sterche mure och ellerss aff naturen vel befestett, huorfore de Norske maatte reche deriss seener, inden de imod alliss forhaabning och tanche finge deriss stycher hidtset op ad de ranche klipper paa ruller och store mastetræer. Den 22 Julii begyndte de Norske at spille med deriss stycher och fyrmörser, de Svenske bleffue dem indtet skyldige, men skiøde dicht fra sig udi 4 eller 5 tiimer. Omsider der de Norske begyndte at skiude uaffladelig aff 4 batterier, nemblig aff too paa öen Marstrand och aff 2 andre paa Malepert och Hedviigsholm, da bleffue stycherne paa Carlsteen snart tausse. Den 23 dito begyndte de Norske at skiude press paa muren, och om eftermiddagen gaff stadtholderen ordre, at en huer skulde berede sig til at storme. Der commendanten fornãm saadan alvor och saae sig ingen undsætning, accorderede hand paa efterfølgende maade:

Accord

Imellem hanss höje excellentz, hr stadtholder Gyldenlöffue och den kongl. svenske commendant Sinkler om Carlsteens festnings opgiffuelse.

1. Att hr commendant Sinkler samt oberste-leut. Biörnskiold, majoren och samptlige offuer- och under-officerere samt gemeene, item capitein aff artigleriet med dess betienter, præsten och andre betienter, som findiss udi denne svenske festning Carlsteen, strax skal udmarchere under deriss offuer- och under-gewær med flyende fane til Marstrands bye, huor de deriss offuer-gewær och faner skal nedlegge, och siden med deriss under-gewær at marchere til Lida skantze, huor til dennem convoj samt proviant och fornöden skiudtz til officererne under weijss skal giffuiss. Deriss siuge, saa mange de haffue, til Oddewald at forsendiss, indtil de kommer til helbred igien.

2. Huiss proviant, ammunition, stycher och krigsmaterialier, som findiss paa festningen, skal efter rigtig inventarium udleffueriss, och der under saa vel som alt andet, och in specie med miner och desslige ingen argelist at brugiss udi nogen optencht maade, ej heller at ruinere och forderffue noget enten aff proviant, ammunition eller andett disslike.

3. Officererniss bagage och hussgeraad, som dem egentlig tilkommer, at maa beholde, dog under slig prætext intet andet end deriss egett skiuliss.

4. Huiss godtz, som kunde være did flytt och endnu findess paa festningen, at specificere och efterlade.

5. Alle offuerløbere och fanger, som de kunde haffue fra oss, strax med festningens evacuation at offuerleffuere.

6. Endelig skal festningen i dag 6 slett udrömmis, och gvarnisonen udmarchere.

Att dette forbemeldte udi alle sine ord och puncter fast och uryggelig paa begge siider holdis och efterkommiss skall, bekreftis med vore egne henders underskrift.

Datis Carlsteen den 23 Julii a:o 1677.

HANNIBAL FREDERICH VON DEGENFELDT. ANDREAS SINKLER, oberster och commendant paa Carlsteen. ZACHARIAS LEMFORD. ANDERSS BJÖNSKIÖLD, oberste-leut. ANDERSS STURCH, major. BERENDT PAPEGOIJE, capitein. BERENDT WGLE, capitein. LAESS SILFFUERSVÆRD, capt. ERICH KOESKIÖLD, capitein. H. ROMMELHOFF, capt. JACOB KOCHUM, capt.

Efter denne accord marcherede dette svenske regemente ud och lagde 9 faner tillige med alle deriss offuer-gevær ned for stadholderenss fod, som da stod hoss porten. Paa festningen var 28 stycher tillige med en god forraad aff ammunition och proviant. Marstrand var ellerss paa denne tiid aff consideration, fordi den haffde ligesom regementett offuer de svenske gebieth ved Westersjöen, kunde en stor deel betage Gottenborg sin seijladtz, och hid intil var den aff alle Svenske holdt for fast uoffuerwindelig, men bleff dog nu saa læt vundet och indtaget, endoch imod de Norskish egen forhaabning.

Imidlertid stadholderen laffuede sig til imod Marstrand, beordrede hand de troupper, som stode ved Trundhiem att giöre de Svenske en diversion udi Jempteland. Den 1 Aug. ginge oberste von Hoffen och oberste Schultz fra Trundhiem med nogle troupper til hest och fodtz, saa och nogle falconetter, som de med stor möije fördte med sig, offuer de höije bierge. Den 13 Aug. kom de til Jerper sund, huor de deelte sig udi 2 partier, en under ob. von Hoffen och den anden under ob. Schultz. Schultz gich for an och kom den 15 dito til den kirchebye Qviigen udi Jempteland, huor hand fich kundskab, at de Svenske haffde sig udi et stercht fort forskandtzet; huorfor hand gich fort och om natten der efter satte sig under bemeldte skandtze, huilchen hand ved trompetter lod opfordre och besætningen en god accord tilbiude. Men som commendanten iche vilde forstaae det tilbud, lod Schultz sine rytter och dragoner strax springe fra deriss heste, at de tillige med fodfolchett skulde giöre anløb och bestorme skandtzen; huilchett der commendanten saae, erböd hand sig till at accordere, men kunde da intet andet erlange, end at hand skulde giffue sig paa

discretion, det er, at legge deriss gevær och være krigs-fanger. Effter denne accord gich den svenske besætning ud aff skandtzen, 510 mand sterch med officerer och gemeene, som aff effterfølgende lista er at see:

*Fortegnelse paa de udi Jempteland fangne svenske officerer
och gemeene.*

Aff dragoner stab:

1 regementz-qrartermester, 1 præst, 1 secreterer, 3 capiteiner, 1 leutenant, 3 fendricher, 2 mönster-skriffuere, 20 wnder-officerere, 6 tromslagere, 1 skalmeije-blæsere och 190 gemeene.

Aff infanterie stab:

1 regementz-qrartermester, 1 præst, 1 secreterer, 2 profosser, 1 skarp-rætter, 1 major, 4 capiteiner, 3 leutenanter, 3 fendricher, 39 under-officerere, 6 tromslagere och 228 gemeene.

Herforuden finge de Norske 7 grønne faner, udi huilche ett riess och et elendsdiur vare affmalede. De indfødde Svenske bleffue fördte til Trundhiem, men Jempterne bleffue understuchne iblant de Norske. 300 Finner, som vare komne fra Ingermanland och skulde undsætte bemeldte skandtze, stode iche rett langt der fra ved et sund, men der de fornumme, at skandtzen var indtagen, retirerede de sig offuer en liden der hoss liggende siöe. Det gevær, som disse Finner skulde haffue haft, var fra den öe Frössöe offuerfördt och lagt udi ett bondehuss, men de Norske finge kundskab der om och borttoge det altsammen tillige med en hob ammunition och proviant.

Oberste Wlffsparre var ochsaa udi march med nogle 100 Svenske fra Frössöe at undsætte den offuenbemeldte skandtze, men der hand fornam, at skandtzen var forlaarett, gich hand tilbage och den 16 Aug. conjungerede sig med general-major Carl Sparre, som haffde 1000 Finner hoss sig och marcherede tilbage ad Broufflo. De Norske fuldte de Svenske effter udi hælene, men de Svenske toge alt faretoj med sig, huor fore de andre maatte giöre sig floder att gaa offuer paa.

I samme dage gich ob. von Hoffen med en deel dragoner, fodfolch och falconetter offuer paa nordsiden imod Frössöe, huorfore Schultz vendte sig paa den syndre siide och fandt sammestetz,

at de Svenske haffde tagett alle baade med sig, satt ild paa proviant-hussett och opbrendt huiss ammunition der fandtiss. Der Sparre omsider saae, att Schultzz begyndte at gaae offuer paa floder, retirerede hand sig ad Brouffo, men ob. von Hoffen skichede strax sine dragoner om paa den anden siide imod Sparre, saa at Sparre udi sin retraite forlod 2 hærpucher, 300 musqveter och bösser, 30 par pistoler, 4 stycher, 4 estandarder, 3 faner och en qvantitet ammunition och proviant, huilchett altsammen bleff de Norske til deel och bytte. Saalediss er gandske Jempteland med sine skandtzer denne gang vundett aff de Norske, men dett vilde dog dermed iche haffue nogen bestandighed, efftersom Jempteland ligger saa gott som inde udi Sverrige, och de Norske saa langt fra haanden, at de det besuærligen nu kunde secundere, huorføre de Norske maatte siden om vinteren retirere sig inden for deriss grendtzer igien, der de Svenske nu haffde samlett større macht och indtoge saa landett igien.

Effter att stadtholder Gyldenlöffue haffde erobret Marstrand, laae hand nogen tiid stille och observerede rix-cantzeler, greffue Magnus de la Gardie, som da commanderede den svenske armee imod de Norske. Sidst in Aug. begyndte stadtholderen at movere sig imod rix-cantzeler och tog sin march imod Oddewald. Paa marchen lod stadtholderen den 27 Aug. giöre ett anfald paa den öe Orost, som ligger 2 miile fra Oddewald; den svenske commandant paa öen, major Dresseren, gaff sig strax paa discretion, saa at paa denne öe bleffue fangne bemeldte major, 1 capitein, 2 leutenanter, 12 wnder-officerere, 3 tromslagere, 150 dragoner och 70 ryttere, alle med fulde montering. Der effter marcherede stadtholderen lige paa Oddewald, saa at begge armeerne komme huer andre udi siune den 28 Aug. om morgenen tiilig, och nogett der effter begyndte begge parter at canonere huer andre. Stadtholderen vilde iche lenge opholde sig med saadan canonade, men lod general-major Löffuenhielm med den største deel rytter och dragoner hugge ind paa de Svenske med blotte degener udi henderne, thi formedelst den store regn, som samme tiid faldt, kunde de ingen anden gewær bruge; rix-cantzeler slog skarp fra sig udi förstningen, men Löffuenhielm var saa lychelig, at hand omsider brachte de Svenske udi confusion, fodfolchett bleff forströd och mange nedhugne; resten sampt rytteriätt retirerede sig udi største hast offuer Ko broe, som laae synder for Oddewald. Bemeldte broe

brendte de Svenske strax aff, ellerss haffde de faaet större skade; men som de Svenske udi den confusion affbrendte broen til deriss forsihring, saa bleffue udi den hastighed omtrent 300 Svenske tilbage, som iche kunde komme offuer broen, och disse bleffue nedhugne udi den svenske armees aasiun. Paa walstædet bleff efter de Norskis beretning 1800 Svenske slagne, men de Svenske sagde, at de miste ichun 1400 mand. Herforuden bleff 1 ritmester, 1 capitein-leutenant, 2 leutenanter, 6 fendricher, 24 under-officerer, 8 tromslagere och 180 gemeene fangne. De Norske finge ochsaa 10 kaaberstycher, 2 jern-stycher, 4 store rustvogne, offuerdragne med blaatt klæde, 6 ammunitions-karrer, 40 centener krud, 20 bundt lunter, 10 skippund bly, 20000 musqvete-kugler, en god qvantitet stychkugler, skraa-sæche, haand-granater, alle haande materialier och nogett proviant, item rix-cantzelerss och den franske ambassadeurs sølfftaffel, carosser och calescher, saa och den gandske armees beste och meste bagage, 3 röde silche-damaskiss estandarder, 7 blinde estandarder, 3 sorte och röde dragoner-faner, 2 blinde dragoner-faner och 4 soldatter-faner.

Aff de Norske bleffue ichun general-adjutant Mohr, lieutenant le Ceur, saa och 12 rytter och dragoner döde, faa saarede, men ingen fangen.

Hid indtill haffde det rette och gamle Sverrige været uden ald anfechtning och leffuett udi god rolighed, men nu ved denne tiid bleff dett nogett allarmeret ved siökanterne, som vi nu her efter ville faae at höre.

Wdi dett sidste söe-slag finge de Danske nogle svenske ordre, efter huilche de Svenske, naar söe-slaget var vundet, skulde infestere de danske insuler med execution aff ild och sværd, paa dett kongen aff Danmarch kunde diverteris och faae wærch inde udi sine egne provincier.

Baade for denne ordre skyld, saa och fordi kongen aff Danmarch haffde udi denne campagne bekommett tuende store nederlag udi Skaane, da lod Hanss Maijestett udi hast reparere sin flode efter söe-slagett, paa det hand baade kunde forfølje sin victorie til siöess, saa och divertere kongen aff Sverrige, som stemmede ald sin macht ned til Skaane.

Den 21 Julii gich general-admiral hr Nielss Juell fra Kiöbenhaffn med 22 danske skibe ad Øster-siöen. Den 1 Aug. gich den hollandske lieutenant-admiral Wilhelm Bastiansön fra Kiöbenhaffn

med 9 hollandske auxiliar-skibe och conjungerede sig med Juell under Bornholm. Den 5 Aug. gich Juell fra Bornholm och satte sig under Øland den 11 Aug. Samme dag sendte Juell en trompetter til den insul Øland, som er 18 miile lang, men ichun en miil breed, saa och en anden trompetter til indbyggerne omkring Calmar udi Smaalands, at de skulde komme och accordere om brandskatt, med mindre de vilde hiemsögiss med sverd och brand. Den 12 Aug. kom general-admiral Tromp med 3 danske skibe til Juell under Øland, och som de udsendte trompettere finge ichun slett svar, och ingen kom at handle udi mindelighed om nogen brandskatt, saa commanderede Tromp och Juell oberste Möller med nogle 100 soldatter och matroser ad de smaalandske kuster, saa och vice-admiral Span och capitein Frederich Gedde med nogle 100 ind paa Øland, huilche plyndrede och affbrendte alting for fode, saa at paa denne dag bleffue 4 adelss-gaarde, item den liden kiöbstad Mönsteraaess aff 140 imod 150 husse, saa och mange landsbyer lagde udi aske; herforuden bleffue 36 bönder, som vilde giöre modværn, nedhugne. Der er nogen barmhiertighed hoss de krigssfolch aff land-milicen, men naar siöe-folchett kommer udi fiende-land, da ere de lidett bedre end Tyrcher.

Den 14 Aug. bleff oberste Möller med nogle 100 udcommanderet igien at lande under Calmar, huor hand först affbrendte 3 adelss-gaarde och 5 eller 6 böndergaarde, siden vendte han sig imod Calmar, affbrendte 11 wær-möller och omtrent 200 husse uden for Calmar. Commendanten canonerede sterch paa Möller, saa att der bleffue 3 eller 4 Danske ihielskudte och nogle qvetste, dog kunde commendanten iche forhindre de Danske, at de jo ruinerede alting uden byen.

Den 30 Aug. ginge Tromp och Juell personlig ind paa Øland med sterche troupper och lode opfordre det faste slott Borkholm, for huilchet der vel forefalt nogle smaa skærmydtzeler, men haffde dog intet at betyde, uden det at vice-admiral Span miste sit ene öije.

Borkholm var paa den tid vell forsiunett med proviant, folch och ammunition, saa at der var intet at hente for de Danske, med mindre det skulde skee ved en belejring, huilchen de Danske paa denne tiid iche kunde foretage; huorfore admiralerne lode Øland reent udplyndre och ginge saa udi magelighed om borde igien. Paa Øland och Smaalands finge de Danske offuer 2000 stycher smaatt och stort fæ, huilchet altsammen bleff fördt ind paa skibene.

Sidst in Augusto fih greffue Tromp ordre fra kongen, at hand tillige med Marquard Rothsteen och Vilhelm Bastiansön med sine 9 hollandske auxiliar-skibe skulde gaae imod Kiöbenhaffn att indtage de danske troupper, som skulde attackere lante Ryen, huor om siden skal meldiss.

Juell bleff med de öffrige danske skibe liggendiss ud for Øland indtil den 6 Sept., da hand gich bedre op ad de svenske siökanter och anchrede ud for den kiöbstad Westerwiig. Den 10 Sept. commanderede Juell schout-bij-nacht Peder Morsing med 6 lette skibe och oberste Möller med 500 soldater, saa och schout-bij-nacht Floris Castensön med 500 matroser, at gaae ind och ruinere Westerwiig. Indlöbett til staden var heel wanskelig at passere igiennem formedelst de mange smaa öer, aff huilche nogle vare forsiunede med skantzter och folch, huilche de Danske skulde endelig dicht forbii.

Den förste modstand fandt de Danske aff det sparesundiske bulwærch, men Morsing lagde sig strax lige ud for och canonerede bulwærchett saa sterch, att Möller och Castensön komme med deriss sluper uskadde forbi och ginge altsaa ind bedre forbi adskillige smaa öer. Paa en aff disse öer stode 200 Svenske, som vilde disputere de Danske at komme viidere ind, men de Danske komme baade saa sterche och saa furieux an, at de Svenske maatte retirere sig udi deriss baade och ginge der med fort. Strax der effter finge de Danske 2 skandtzer ind, udi huilche vare 21 stycher, nemblig 12 tolfpunder och de andre 6 och 8 punder.

Den 11 Sept. om morgenen tiilig aabnede de Danske bommen for haffnen, saa at skibene och sluperne komme alle vell igiennem, och de Danske spranch strax udi land at attackere en skandtze, som laae ved stranden, men var allerede forlatt och haffde 8 stycher, dog iche större end 2 punder.

Den stad Westerwiig laae syden imod norden ligesom en halff maane med mange skiönne husse och taarne; ved den norder ende aff byen laae et skiönt slott, som hörde greffue Königssmarch till, och formedelst huilchett hand skreff sig greffue aff Westerwiig.

Baade dette slott, saa och den gandske stad, kirchen under-tagendiss, bleff udplyndret och siden affbrent; alle skiberomme och faretoj, som laae for staden, bleffue ochsaa opbrendte, huor iblant vare 3 ny orlog-skibe, som stode paa stabelen, aff huilche de 2 største vare nesten ferdige at gaae i vandet, det förste skulde

före 44, det andett 34, det tredie 16 stycher. Der effter gich Juell op bedre och kastede folch i land paa de 2 öer, Uknö och Runnö, huilche bleffue reent udplyndrede, siden opbrendte och mange aff indbyggerne ihieslagne, fordi de vilde giöre modværn.

Dette uformodentlige indfald foraarsagede saa stor alteration och allarm, at mand aff husse bleffue strengeligen opböndte til landværn imod siökanten. Men der de Danske haffde giordt denne store skade och derhoss oprørt ald siökanten, vendte de tilbage til Danmarch igien med stor bytte aff kaaber och andre gode saker.

Her udaff seer vi, 1) att disse nordiske kongeriger endelig maa beskyttiss med gode orlogss-floder, naar de tuende riiger ere udi krig imod huer andre; 2) att huo der aff disse 2 riiger er mester til siöess, hand haffuer en usigelig fordeell fra den anden; och er dett vell en farlig ting at tabe en land-battallie, men det er her udi disse riiger lidet at regne imod det, at tabe en siöe-battallie, heldst naar mand taber saalediss, at mand iche strax kand reijss sig och komme udi siöen igien.

Vi hördte tilforn, hurlediss kongen aff Danmarch effter slagett logerede sig under Landtzerone och kongen aff Sverrige satte sig en halff miill uden for Landtzerone paa Rönneberge höije. Imidlertid at armeerne saalediss stode imod huer andre, vare de svenske partier huer nat ude och iche alleene bortsnappede fanger och mange heste, men de endoch kastede smaa seddeler ud alle vegne paa marchen, hur paa stod skreffuett, at huem aff de Danske, der vilde komme offuer til den svenske leijer, skulde faae tieniste, om hand haffde lyst til at tiene, huiss iche, da skulde hand faae frii pass at reijse til sitt hiem och derhoss en tærepenge paa weijen. Disse seddeler haffde saadan krafft, at nogle 100 fremmede nationer komme offuer löbendiss fra de Danske til de Svenske.

Och ieg troer, at dersom kongen aff Danmarch iche saa snart haffde faaet de Svenske fra Rönneberge, da haffde nesten alle fremmede forlöbet hanss tieniste, men mange fortröde dett siden, at de haffde skiffet hossbonde, mueligt fordi det somme tiider krattede udi kagestædet, och tiit fattediss en pibe tobach.

Den 18 Julii ginge de svenske bönder fra armeen op ad Sverrige, och paa deriiss hiemreijssse convoyerede de de danske stycher, som udi slagett bleffue tagne, op ad Sverrige. Coridon skreppede höijt der aff, at hand haffde været udi feldtslag, slagett

Jytten aff marchen och maatte nu aff kongen betroess til at ledsage disse stycher som en triumph op ad Sverrige. Vani nominis umbræ.

Efter slagett forsterchede kongen aff Danmarch sig merchelig huer dag med troupper til hest och fods fra Sælland, saa at alle mand, baade Danske och Svenske, forventede huer dag en ny battallie igien; men kongen aff Danmarch lod dog indtet andet giøre end en merchelige cavalcade, paa det hand kunde drage de Svenske fra Rønneberge. Denne cavalcade bleff saa hemmelige sluttet, at indtet menniske viste noget ord der aff uden kongen och nogle faa aff de højeste, förend den tiid och tiime de skulde marchere. Iche diss mindre saa finge dog snaphanerne kundskab om fredagen, at de Danske wilde bryde op om söndagen, huilchet de finge saalediss at wiide. Samme fredag komme nogle snaphaner til Nybölle, en halff miil fra den svenske lejjer, och udi samme bye fich de fatt paa en svensk ordinantz-rytter med breff fra en udi lejieren til Sperling udi Malmöe; udi dette breff stod saalediss: "wi haffuer viss kundskab, at fienden vil bryde op paa söndag och tage sin march ad Helsingborgss weij, huorfore I wilde udi en hast udskynde aff Malmöe alle officerere och gemeene, som höre til armeen, saa och advare Sl. feldt-marschal Fersenss frue, at hun ufortöffuett kommer med hindess herriss liig, som skal gaae op ad Sverrige" etc.

Söndagen den 5 Augusti om afftenen, klocken var 10, bröd det danske cavallerie op fra Landtzerone, marcherede ad Helsingborgsweij, ligesom breffuett sagde, offuer Eij broe, som de kastede aff efter sig, och beedte der deriss heste udi nogle tiimer; der fra ginge de offuer Qvidinge broe, huilchen de och affkastede efter sig. De gemeene gjorde bönderne wiis paa, at de skulde gaae til Norge och conjungere sig med Gyldenlöffuiss armee. Men der de nu vare komne offuer Qvidinge broe och toge deriss march ad Christianstad, da sagde de, at de skulde giøre et streiff ind udi Smaaland, huilchett de ochsaa vell haffde giordt, dersom de Svenske iche haffde gaaett fra Rønneberge. Men som de Svenske viste, at den danske flode ochsaa udi samme dage skulde komme under Smaaland, som vi tilforn hördte, saa fryctede de, at der skulde være et anslag der under, huorfore de udi hast maatte forlade Rønneberge och gaae efter dett danske cavallerie: der med fich Landtzerone lufft. De Svenske begyndte om söndags morgon tiilig, sc. den 5 Aug., förend de Danske marcherede om afftenen, at nedtage deriss telter och

sammenpache, men marcherede dog iche förend tiisdagen den 7 Aug. om morgenen tiilig (mueligt de töffuede effter nogle fra Malmö), och gich den svenske armee saa lige den samme vej bag effter de Danske; da kunde mand nochsom slutte, att de Danske vilde haffue de Svenske effter sig, fordi de iche affbrendte och ruinerede broerne, som de ellerss haffde giordt, om de haffde iche villet hafft dem paa den vej, men nu ichun affkastede de broerne, paa det de alleeniste kunde hindre de Svenske noget udi marchen. Ellerss er dette att observere, at kongen aff Sverrige nu paa denne sin march haffde 2 feldt-marschallerss liig med sig, som skulde gaae op ad Sverrige: det ene var Simeon Helfeldts, som bleff skudt udi Landtzcrone slag, dett andett var Fabian von Fersens, som udi belejringen var gouverneur udi Malmö och siden succederede Helfeldt udi commando offuer armeen; bemeldte Fersen commanderede armeen ichun udi 12 dage, siden bleff hand siug udi lejeren paa Rönneberge höije och döde udi Malmö paa 3:die dag der-effter aff blodsott, som mand sagde.

Effter Fersens död bleff Rutger von Aschenberg feldt-marschal-leutenant och commanderede siden den svenske armee udi Skaane.

Det danske rytterii gich offuer Helge aae offuen for Christianstad och huilte sig et par dage norden for byen och aae; der effter gich dett tilbage offuer Helge aae igien neden for Christianstad imod Aahuss; der fra gich det siden ad Mallehem, Andrerom, Øffuids closter, Gedinge, Harrie och kom till Landtzcrone igien söndagen den 15 Aug.

Det förste kongen aff Sverrige denne gang kom for Christianstad, da lod Hanss Majjestett attaqvere en liden skandtze uden for Langebroe, huilchen de Danske strax forlode. Siden lod hand canonere byen, saa at en gaard udi byen der aff kom udi brand, men der imod bleff oberste-leutenant Aschenberg, som var feldt-marschal Aschenbergs sön, tillige med nogle andre Svenske ihel-skudte aff stycherne udi festningen. Och var dette intet andet end en bravade, som kongen lod giöre den stund hanss armee huilede sig. Kongen vilde denne gang intet opholde sig for Christianstad aff den aarsag, hand var forsichret, at den siden skulde være hannem viss noch, men bröd op med armeen och lod staae effter de Danske, det beste hand kunde.

De danske rytterheste vare siden slagett megett bleffne affkomne udi lejeren for Landtzcrone, i det at baade græsset var

ichun lidet for dem, och til med falt der paa det sidste en iidelige regn, saa at hestene maatte udi den siide och waade grund staae baade udi dynd och regn, och de fleeste aff dem bleffue forderffuede udi beenene; for denne aarsage skyld maatte de danske ryttere paa denne sterche march sette vell 5 imod 600 heste aff, som bleffue trette, och maatte tage skaanske bundemær til tache igien; de som udi denne hast iche kunde faae ög at riide paa, de sögte skoffuene och gaffue sig saa paa bagfoden til Landtzcrone igien. Paa denne march holdt de danske officerere deriss ryttere saa vel tilsammen, at de svenske fortroupper, som hengdte de Danske udi hælene, finge iche offuer 50 Danske; thi den störste skade som de Danske finge, skeede ved Andrerom, huor nogle smaa officerere med et partie gemeene sneege sig fra deriss troupper och vare ude paa en liden forbedring, saa at 32 aff dem bleffue caputerede aff de svenske fortroupper.

Der nu det danske cavallerie hafde giordt denne march och var kommet tilbage igien, da var det ligesom en syndflod, der bortskyllede alting paa nogle miile weiss omkring Landtzcrone; wel hafde de danske ryttere forloff til at borttage ald fourage, men de imod forloff, som udi saadanne skyndinger gierne skeer, gjorde reent bord med alting, och mange stedtz lode de höe och sæd være urörd och fouragerede indtet andett end godtz och fænned.

Men fordi at alting omkring Landtzcrone bleff saa ödelagt, saa kunde den svenske armee, nu den kom tilbage igien, iche logere sig nærmere end ved Nörhuedinge, som er 2 miile fra Landtzcrone.

Imellem disse tuende nordiske konger bleff endelig samtycht och ratificeret et cartel och forening om fangerniss lössgiffuelse och udwæxling, huilchett cartell aff begge parterss deputerede er offuerleffueret den 15 Aug. wed Eij broe udi en gaard ved naffn Nybygge. Paa kongenss siide aff Sverrige mödte gen.-major, greffue Wittenberg, oberste Börstell och gen.-auditeur Buschovius, convoyerede aff 100 ryttere. Paa kongenss siide aff Danmarch mödte gen.-major Schack, oberste Post och gen.-auditeur Meijer, convoyerede ochsaa aff 100 ryttere. Bemeldte cartell bestod udi efterfølgende puncter:

1) Alle fanger skulde udlösiss udi det seeniste 14 dage efter den tid de bliffuer fangne, och det endten med lige saa mange aff wederpertens fanger aff lige bestilninger eller med saa mange aff andre charger, som denne efterfølgende taxt udi rixdrl. à 6 m. danske eller deriss wærd suare kunde.

2) En offuer-feldt-marschal betaler 16000 rixdlr, feldt-marschal 12000, feldt-marschal-leutenant 8000, general aff rytterie eller fodfolch 6000, general-leutenant aff rytterie eller fodfolch 3000, general-major aff rytterie eller fodfolch 1200, general-kriegss-commissarius 1200, general-qvarteer-mester 350, general-auditeur 200, general-adjutant 150, general-proviant-mester 250, kriegss-commissarius 120, general-wogn-mester 60, ingenieur 60.

3) Forbemelte generalspersoners leutenanter, dissligeste alle ved general-stab befindtlige personer, saasom secreterere, cancelister, medici, præster, apotechere, feldtskærer, proviant-betiente, item general-gevallier med alle hanss folch, skulde paa begge sider uden nogen rantzoning lössgiffuiss.

4) Rytteriet, artigleriet, fodfolchet och dragoner: en oberst 400 rixdlr, oberste-leutenant 200, major 100, regementz-qvarteer-mester 20, auditeur 20; regementz-præster och gevallier med hanss folch giffuiss paa begge siider frii och uden nogen rantzon löss.

Ritmester eller capitein 60, leutenant 24, cornet, fendrich och stych-juncher 20, qvarteer-mester til hest 12, wnder-officerer, sergeanter, corporaler, munsterskriffuere och andre ringere, huer en maanedtz sold. Alle soldatter til hest och fod, huer en maanedtz sold.

5) Admiralitets-betiente: admiral-general betaler sin rantzoning ligesom en feldt-marschal, admiral ligesom en general-major, admiral-leutenant eller vice-admiral ligesom en oberst, capitein och leutenant ligesom udi landt-militien, wnder-leutenant ligesom en fendrich, styrmand och skipper ligesom wnder-officerere til fodtz, baadtzmend ligesom soldater.

6) Alle volunterer och reformerede officerer betale den 3:die deel aff de andre officerers rantzoning. Men de som ingen bestilning tilforn haffuer betient, betaler som adjutanter.

7) Alle qvindess-personer aff huad for stand de ere, dissligeste börn under 12 aar och tienere udi liberie, som deriss herrer kiender sig ved, at de höre dem til, dissligeste alle döde legemer paa walstæden, lössgiffuiss uden nogen rantzoning. Men de tienere, som iche bære liberie, betale lige ved soldaterne.

8) De officerer, som betiene meere end en bestilning, betale deriss rantzoning ichun effter deriss fornemmeste embede och befalning.

9) De officerer, som udi denne fortegnelse ere specificerede, skulde lössgiffuiss, naar de betale en maaned aff deriss sold, och skal saadant stadfestis aff general-auditeur uden nogen videre beviissning.

10) Alle kudsker och kiörre-svenne iblant attolleriet eller hoss proviantet lösiss som soldatterne.

11) Alle trompettere och tromme-slagere, som offuerskichess at hendte de fangne eller for anden aarsage skyld, skulde inden 3 dage med forrettet sag sendiss tilbage. Opholdiss de for nogen wiss aarsage skyld lengere, saa skal deriss fortæring betaliss dem aff den part, som dem opholder, nemlig en trompetter 1 sl:dr om dagen och en tromslager 2 m. danske.

12) Marqveterterne skulde rantzonere sig efter deriss hestiss tall och betale for huer hest 2 rixdlr och 4 m. danske, huilchett general-gevallier skal bære vidnissbiurd om; de som ellerss haffue proviant fall (vivandiers) eller ere kremmere och ingen heste haffue, betale som gemeene soldatter.

13) De fanger, som ingen krigssbestilning haffuer, skulde betale efter andre embeder, som de haffue at betiene, som billigt være kand.

14) Om der findess nogle officerer, som iche her udi ere specificerede, eller nogen missforstand sig her udi kand rejsse, skal mand wiidere foreeniss der om, och huad mand der udi offuereens stemmer, skal holdiss ligesom det andett, och ligesom dett her var skreffuett.

15) Med fangerne skal mand paa begge siider saalediss tage aff sted, at mand udi det ringeste lader dem beholde deriss under-klæder med hat, skor och strömper.

16) En huer skal erlig holde sine ord, som hand udloffuer; huo det eij giör, skal aff general-auditeur 3 gange erindriss der om, och huiss hand da iche indstiller sig, kiendiss for ærelöss och mindremand.

17) Huo som iche bliffuer udi det qvarteer, som hannem tilkiendiss, skal holdiss for retten derfor och lide straff, som wedbör.

18) Denne foreening skal holdiss udi disse 3 efterfølgende aar, regnet fra den tiid, paa huilchen dette aff begge kongerne er stadfestett, och skal imidlertid aff ingen aff parterne under nogett skin eller prætext byrdiss. Actum etc.

Efter at alting nu med dette cartel var aff begge parterne vel forrettet, haffuer greffue Wittenberg inviteret de danske deputerede til maaltid och dennem magnifiq tracteret. Under maaltidett begyndte ob. Börstell at tale nogett höijt om de svenskiss victorie och de danskiss tab under Landtzcrone, huor imod Schack bad Börstell, at hand iche vilde lade sig tiden bliffue for lang, de Svenske skulde nochsom fornemme, att kongen aff Danmarch skulde være ferdig at bryde en stage endnu med de Svenske.

Denne discours passerede qvansviis under störste civilitet; men Wittenberg bröd omsiider alting offuer tuert och sagde, att de iche vare komne til at beegne huer andre med noget picanterie, bad derfor, at alting maatte være udi wenlighed, och den discours at opholde. Der de Danske deputerede vilde om afftenen tage affskeep, bad Wittenberg meget höfflig, de vilde lade sig behage at tage deriss logement udi gaarden hoss hannem om natten, men Schack excuserede sig med behörige complimenter och sagde derhoss, att hand vel kunde see, att greffuen haffde bereedt sig till at tractere dem, men det giorde ham, Schack, ont, at hand iche paa denne tiid kunde tractere ham, greffuen, igien, som hand gierne vilde, bad

dog, at greffuen och de andre vilde om morgenen være hanss giester paa en rytter frokaast; der paa toge de Danske affsked och ginge udi deriss telter, som stode noget fra gaarden hoss deriss ryttere. Om morgenen bleffue de Svenske vell tracterede udi de Danskiss telt, och der effter toge begge parter affsked fra huer andre och droge huer til sine.

Dett haffde været at ønske, at denne offuenstaaende foreening tilforn haffde bleffuet oprettet, thi da haffde der iche saa mange uskyldige fanger liidt saa meget ont och omkommet udi deriss fengsel, som der gjorde. Men de Svenske resolverede sig iche her till, förend der udi disse 2 sidste siöe-battallier bleffue saa mange Svenske fangne; thi det hid indtill haffde været de Svenskiss tanche, att kongen aff Danmarch skulde omsider fattiss folch, naar hanss fanger iche bleffue rantzonerede. Men siden dette cartel bleff oprettet, da achtete huerchen de Svenske eller de Danske det ret megett, naar de bleffue fangne, thi de viste, at de komme strax löss igien, om de endskiönt skulde miste klæder och montering.

Der nu dett danske cavallerie, som vi tilforn hörde, var kommet till Landtzcrone igien, lod kongen aff Danmarch indskibe det meeste fodfolch, men rytteriet bleff transporteret offuer till Sæland, att gaae udi deriss qvarteer udi alle provincierne; huorud-offuer de gemeene Svenske begyndte at sætte hornen höijt op och sagde, at de nu haffde kiördt Jytten slett aff landet, saa hand aldrig torde komme udi Skaane meere, saasom dett och siuntess for menniskelige öjne, att de danskiss sag udi Skaane var forlöbett, thi siden de Danske komme först paa Skaane, da var deriss tilstand iche nogen tiid slettere end som den nu var.

Den 3 Sept. gich kongen aff Danmarch self udi egen person til seijlss med 4000 fodfolch och 3 imod 400 ryttere til at giöre et forsög paa lante Ryeñ, men Hanss Majjestett maatte formedelst storm och uwær ligge under Dragöer indtil den 6 Sept., da hand tiilig om morgenen vandt seijll och fick samme afften lante Ryeñ udi sichte.

Den 7 Sept. arriverede kongen for lante Ryeñ udi den fordeelachtige wiig och haffn Prora, som haffuer et slett feldt for an och 2 höije bierge ved siiderne. Ved middagtiid begyndte de Danske at lande, och klochen 4 om efftermiddag var alting udi land. Omtrent 200 svenske rytter och dragoner gjorde noch deriss fiid och disputerede de Danske landgangen; men först kom 2 capiteiner, Stockhausen och Rebssdorff med 30 Danske udi land, som med god success chargerede och opholdt de Svenske saa lenge, indtil der kom jo fleere och fleere

Danske udi land och bleffue paa det sidste saa sterche, at de Svenske maatte retirere sig: der effter begyndte de Danske at retrenchere sig. Samme dag om morgenen, som kongen landede om eftermiddagen, kom feldtmarschal Königsmarch fra Straalsund ind paa lante Ryen med 500 heste och udi største hast lod sine öfrige troupper til sig offuerføre, paa dett hand vilde slaee de Danske ud igien. Omsider avancerede Königsmarch med omtrent 4000 til hest och 2000 til fods lige imod de Danske och begyndte noget canonere dennem, men som hand saae sig ingen fordeel at kunde enten giöre de Danske synderlig affbrech, eij heller staae sicher, saa retirerede hand sig til den liden stad Bergen, som ligger midt udi landet; men fordi Königsmarch var saa sterch paa rytterie, saa kunde kongen aff Danmarch intet movere sig, förend churförsten aff Brandenburg gjorde Hanss Majjestett en ryttertieniste och först in Octobr. sendte hannem en secours aff rytterie fra belejringen for Stetin, ligesom kongen in Nov. nesteffter sendte churförsten igien en secours paa 2000 musqveterer at bruge udi Stetins belejring.

Kongen gaff ordre at holde god justitz offuer sitt folch, paa det indbyggerne iche skulde skeep nogen offuerlast, och det fordi de sögte kongen self om salvegvarde och erböde sig at vilde giffue ald muelig proviant och contribution; der med gich kongen och prindtz Jörgen til sejlss fra Ryen och kom lycheligen til Kiöbenhaffn den 15 Sept. om aftnen klochen var 10. Strax der effter besatte de Danske Wittauer skandtze, som de Svenske paa Ryen haffde forlatt. Kongen var ichun faa dage udi Kiöbenhaffn och lod udi hast tillaffue alt det som behöffuediss til at begegne Königsmarch med; der alting var ferdig, gich Hanss Majjestett til skibss igien och sejlde til lante Ryen, och der de udcorderede brandenburgiske ryttere vare an komne, bröd kongen op den 2 Octob. och gich imod Königsmarch, men som Königsmarch nu saae, at der var intet at vinde denne gang, saa retirerede hand sig til det fort Ny skandtze, som laae tuert offuer for Straalsund; wel hengdte de danske fortroupper de Svenske udi ryggen; sloge nogle ihuell och finge 15 ryttere til fange, men ellerss skeede der ingen större skade paa nogen aff siiderne. Königsmarch forsiunede Ny skandtze med folch, proviant och ammunition, och gich siden med resten aff sitt folch offuer til Straalsund; huorfore kongen gaff ordre at holde Ny skandtze blocqveret, declarerede general-major Rumohr til gouverneur offuer provincien, och hannem commando offuer de troupper, som paa landett skulde bliffue staaendiss, anfortroede. Der effter gich Hanss Majjestet til skibs ad Danmarch igien. Paa samme hiemreijse maatte Hanss Majjestet udstaae en 7 dagiss storm udi siöen med største lifsfare, thi det skib Fredricus 3:tius, som kongen var paa, miste 2 anchere, och prindtz Jörgens kammarherre von Osten blæssde ud offuer borde och bleff aldrig meere fundett; ett andett skib, som fuldte kongen, miste ochsaa sine anchere, saa ingen kand troe, huilchen en storm det var, och huilchen en fare kongen var udi; dog kom Hanss Majjestett med helbred och sundhed til Kiöbenhaffn den 16 Octobr.

Den 25 Octob. nobilerede kongen den hollandske leutenant-admiral Wilhelm Bastianssön och gjorde hannem til ridder aff Dannebrog. Vice-admiral von der Nes och schout-bij-nacht Allemonde bleffue regalerede med kongenss contrafeij, och de andre officerere finge andre foræringer; der med toge de affskeed och ginge med deriss auxiliar-skibe til Holland; siden den tid kom ingen fleere auxiliar-skibe til Danmarch.

Tilforn er omtalt, hurlediss kongen aff Sverrige logerede sig ved Nörhuedinge, hur Hanss Majjestett bleff staaendiss indtill dett rycthediss, att kongen aff Danmarch indskibede sin armee. Der efter, som kongen aff Sverrige saae, at der nu denne gang bleff indtet meere at giöre udi marchen, commanderede hand general-leutenant Schultz med omtrent 2000 mand til hest och fod, stycher och fyr-mörser op til Christianstad, at skulde sette byen udi brand, thi fordi der kom ild udi den ene gaard udi staden den tid kongen paa den sidste march lod canonere byen, meente de Svenske, att de formedelst brand vilde ruinere byen och saalediss uden nogen syndelig möije tuinge gvarnisonen til at opgiffue festningen. Schultz haffde fornemmelig ordre at logere nogle folch ind paa Beegholmen, der forskandtze sig och siden beskiude byen aff Beegholmen, som ligger ved siiden aff Langebroe och gaaer ind til byenss graffuer. Schultz tenterede indtet paa Beegholmen, uvist aff huad aarsag, men satte sig for Langebroe och canonerede byen meget sterch, dog med liden effect, thi udi byen skeede ingen skade, uden det at oberste Hanss Ditlöff Steensen bleff hoffuedett affskudt, som hand sad udi kammer och skreff, och en anden karl bleff skuldrerne fraskudte.

Det förste kongen aff Sverrige fich tidende om den ulychelige treffning udi Norge, bröd Hanss Majjestet udi hast op fra Nörhuedinge om natten imellem den 8 och 9 Octob. med omtrent 2000 heste, gich forbi Landtzcronen offuer Ströbelstrup broe ad Engelholm och siden ad Hallandss aæss. Der kongen kom til Engelholm, stod der et partie snaphaner udi byen, som haffde affkastett broen for sig och skiöde paa de Svenske, som komme anmarcherende. Der de Svenske nu haffde lagt broen til rette igien och vare komne ind udi byen, skiöde de 2 snaphaner i hiell; de andre lode staae ad skoffuen, det beste de kunde. Rix-raad, baron Johan Gyldenstjerne var samme tid med kongen, raade, at mand skulde brende Engelholm aff, fordi der var snaphaner udi byen; men kongen

suarede, det var synd at brende byen derfor, ”thi”, sagde kongen, ”kand vi med voriss armee indtet ödelegge de skielmere, langt mindre kand landtmanden giöre det, och naar vi ere borte, saa kommer de jo hid igien”.

Kongenss forsætt var at ville gaae til Gottenborg och secundere sin armee, som udi sidste treffning var tilbage slagen aff de Norske, men som Hanss Majjestett paa marchen fich tidender, at Gyldenlöffue haffde vendt sig imod Norge at gaae udi winterquarteer, saa forandrede hand sig och gich fra Hallands aaes imod Christianstad.

Der Schultz saae sig intet at kunde udrette for Christianstad och derhoss hörde, at kongen var gaaett imod Gottenborg, bröd hand ochsaa op fra Christianstad och imod sin forhaabning mödte kongen ved Mölleröd. Hanss Majjestett bleff megett vred, fordi Schultz uden ordre haffde saalediss forlat festningen och giffuett de belejrede lufft. Kongen gich strax for Christianstad igien at holde de Danske inde, indtil Aschenberg kom med resten aff armeen. Den 17 Octob. bröd Aschenberg op fra Nörhuedinge med resten aff armeen och gich offuer Hassle broe imod Christianstad; och paa denne march toge de ugudelige snaphaner mange Svenske bort, saasom udi Anderstrup bye udi Riiseberge sogn sloge de offuer 50 Svenske ihjell, andenstedtz vil ieg intet tale om.

Imidlertid Schultz haffde forlatt Christianstad, lod den danske gouverneur von Osten aff ald macht reparere den affbrendte Langebroe och forsiunede den med nogle cortegarder, paa det den diss bedre kunde defendere sig, thi hand nochsom kunde slutte, at Christianstad bleff anfechtet paa ny igien och iche saalediss forlatt. Der nu armeen var samlett for Christianstad, satte kongen en deell for Langebroe och en anden deell norden for byen; der imod begyndte gouverneur von Osten den 1 Novemb. med sine partier baade offuer Langebroe saa och norden for byen temmelig at incommodere de Svenske, huorfore kongen gaff ordre, at sammen före iche alleene baade och pramme, men endoch faschiner och andre materialier til at affbrende Langebroe igien. Den 6 Nov. chargerede de Svenske den danske forvacht ved Langebroe, opsnappede 2 danske rytter och fattede posto omtrent 150 skritt fra broen. De Danske toge strax broen aff indtil det sted, som den breede broe begynder, och canonerede sterch med skraatt och bettel-sæche, saa att 72 Svenske bleffue den natt döde; dog continuerede

de Svenske udi deriss arbeijde, indtil de finge 4 stycher op, aff huilche de canonerede de Danske paa broen. Den 7 Nov. canonerede de sterch paa begge siider. Den 8 dito komme de Svenske an udi mange baade med beeg-krandtze och andet saadant, at vilde anstiche broen; och uanseett de Danske canonerede saa sterch, att en deel aff baadene bleffue skudte udi grund, dog ginge de Svenske fort indtil broen, men vare der hoss saa ulychelige, at de iche kunde faae broen udi brand, thi enten bleff folchett skudt död, eller det bleff qvetst, huorfore de endelig maatte retirere sig. Som det anslag, at sætte broen udi brand, misslingede, forsögte de Svenske at hugge broen ned; men dette bleff aff 2 danske pramme, som laae under broen och vare med stycher och musqveterer besatte, saa lenge disputeret, at de Svenske ochsaa denne gang med uforrettet sag och temmelig forliis maatte retirere sig. Om natten imellem den 9 och 10 dito satte de Svenske an igien och under faueur aff deriss stycher trachtede effter iche alleene at sette broen i brand, men endoch att bestige de Danskiss pramme och cortegarder, dog alt til forgieffuess, thi de omsider maatte retirere sig och effterlode sig iche alleene mange döde, men endoch 14 baade fulde aff beegkrandtze, haandgranater, stormstier, øxer och andet saadant.

Kongen vilde intet meere lade attaquere broen, efftersom der bleff spildt saa megett folch for den, men Hanss Maijt gaff ordre at giöre skandtzer om byen paa begge siider och tilslutte den saalediss, at indtet skulde komme ud eller ind, och de Danske kunde tuingiss med hunger.

Landtzcrone bleff ochsaa udi denne winter tilspærret aff svenske gvarnisoner paa disse herregaarde, Rosendall, Knudstrup, Erichsholm, Borrebygaard och en skandtze ved Gedinge broe; disse befestede sig med wolde, haffde ellerss vand omkring sig och laae lige som en circul omkring Landtzcrone; de iche alleene oppebar alle contributioner aff landet, men de endoch forhindrede de Danske udi Landtzcrone frii udgang och tilförsell aff landett, ja, en huer aff disse smaa gvarnisoner haffde deriss spioner, som ginge huer dag til Landtzcrone, saa at de Danske kunde aldrig enten gaae ud eller giöre det allerringeste, at de Svenske fich det jo strax at viide.

De Svenske haffde endochsaa gvarnisoner paa andre herregaarde udi Skaane, som haffde vand omkring sig, saasom paa Mölleröd, Heckeberge, Söfde, Svaneholm och andre fleere; saa at mand udi den tid nochsom lærde, huilchen en stor skade det er

iche alleene for adelssfolchene, som eijer herregaardene, men endoch for det gandske land, att herregaardene udi de provincier, som kriigen staaer, skal være med vand omgiffne och ligesom halffue festninger.

Sidst in Octobr. gich oberste Bass aff Landtzcrone med omtrent 100 rytter och 2 imod 300 snaphaner ned imod Ydsted, at skulde indhendte nogle fornemme folch til Landtzcrone. Dett förste Bass var ferdig at gaae aff Landtzcrone, da gaff en spion (som udi sitt breff kaldede sig Morten Hamborg och mueligt var den fornemmeste mand udi Frillested bye) commendanten udi Helsingborg kundskab, huor Bass skulde gaae, och huor sterck hand var; huorfore oberste Bouvert udi Helsingborg samlede omtrent 400 svenske rytter och dragoner baade aff Helsingborg och herregaardene, med huilche hand passede paa ved Gedinge broe, indtil Bass kom tilbage igien. Bass med sine ryttere kom marcherende med de folch, som hand skulde indhendte, men hand lod snaphanerne och andre marode knechte gaae en anden vej, huilche pachede alle vegne lystig an, ligesom ingen fare var paa ferde eller ingen fiende var i landet; imidlertid kom Bouvert med sine troupper imellem Bass och snaphanerne, saa at den ene part iche kunde hielpe den anden; der offuer lod Bass megett herligt gottz staae och gich fort med huad som riide kunde, saa at 7 eller 8 Danske bleffue ihielskudte och lige saa mange fangne. Nogle sagde, at de skiönne malede kister, som Bass gich fra, gjorde Bouverts heste saa trette, at de kunde iche komme aff sted, saa at ingen forfuldte Bass lenger end til kisterne. Men dersom Bass haffde holdt sit folch sammen och slaget profiten aff tancherne, da mueligt Bouvert haffde ladet hannem været umolesteret, thi alle gaff ham det rychte, at hand var en from mand.

Den 13 Novemb. haffde de Svenske udi Malmö et anslag paa en dansk galieth, som laae imellem Malmö och Dragör, men de paa galiethen vare waagne och skiöde en aff de Svenskiss sluper udi grund; der med ginge de andre med uforrettet sag til Malmö igien.

Sidst udi Decemb. gich et dansk partie paa 50 mand aff Landtzcrone, huilchet imellem Gedinge och Borreby mödte et svensk partie, som ochsaa var omtrent 50 mand sterck; de Svenske toge strax fluchten, och der offuer bleff en leutenant med 28 gemeene slagne och fangne; men aff de Danske bleff ingen enten död eller fangen.

Efter en langvarig och megett haard belejring maatte dett faste och standhafftige Stetin giffue sig den 6 Decemb. med accord til churförsten aff Brandenburg. Gvarnisonen var udi begyndelsen 3000 mand, men uddrog ichun 300 mand sterch; resten var enten slagett eller och aff siugdom bortdöd, och foruden de gemeene och wnder-officerere da bleff der udi Stetin slagett 2 oberster, 1 oberste-leutenant, 4 majorer, 40 capiteiner och vel saa mange leutenanter och fendricher. Churförsten spandt iche heller silche ved denne belejring.

Ende paa den 3:die bog.

Den fjerde Bog om den Nordiske Kriig udi dett aar 1678.

Dett er udi kriig en farlig ting att faae ett stort nederlag, thi gemeenlig følger der saa mange ulejligheder der paa, at mand iche saa snart kand komme rett udi sin postuyr igien. Men det er et rart exempel, naar en printz faaer ett nederlag effter dett andet, och kand end da til forestaaende campagne være lige saa tiilig ferdig som hanss fiende, som altid haffuer beholdt marchen, iche alleene at gaae defensive, men offensive, och der hoss giøre store attaquer. Huilchett merchelige exempel vi udi denne kriig haffuer seet her udi Norden.

Paa dett at snaphanerne udi Skaane engang kunde bliffue dempet, och de svenske partier kunde for dennem komme til at gaae udi landet huor de vilde, da er endnu optencht dette middell, at kongen aff Sverrige haffuer giffuet rix-raad, baron Johan Gyldenstiern och landtzhöfding, baron Augustin Leijonschiold commission, at en huer skulde sammenkalde et herred effter det andet, och

1) offentlig udi alle mandss paahör endnu at tilbiude alle snaphaner Kongl. Maij:tz naadigste perdon, at om de vilde forlade deriss forsætt och hereffter bliffue udi stilhed ved deriss huss och hiem, da skulde deriss forseelse være dennem gandske tilgiffuet;

2) att formane och paa Kongl. Maij:tz vegne at befale samptlige almue, at baade unge och gamle, ingen undertagendiss, skulde forsiune sig med bösser och gevær til at holde sterch wacht paa de poster, som dennem skulde tilforordniss.

Huor imod Gyldenstiern och Leijonschiold paa Kongl. Maij:tz vegne forsichrede, at en huer effter denne dag skulde bliffue uplyndret och i alle maader umolesteret, skatten undertagendiss. Her paa bleff aff præsterne indleffueret et richtigt mandtall paa huert sogn, och sognett deelt udi 4 roder, at den ene skulde lösse den anden

aff. Offuer huer rode bleff en forstandig bonde satt til rodemester, och paa huer post eller wachstæd bleff den dychtigste bunde satt til wachtmester; disse rode och wachtmestere skulde være de andriss officerere. En wacht skulde jeffnlige patrolere til den næste wacht och giffue huer andre kundskab, at om nogen post bleff anfechtet eller och fornam nogle snaphaner, da skulde de næste wachter stöde tilsammen at secundere huer andre; en huer præst bleff befalett sin visse post, at skulde ideligen besøge wachten, der at giffue ordre om patrolering, kundskab och modwærn.

Der nu alt dette var satt udi orden, da bleff wachterne udsatte ved alle store och smaa passer, paa landeweijene, udi skoffuene och andenstedtz. Dette anslag lod sig udi förstningen vel ansee at skulde vinde nogen fremgang, thi mange snaphaner begierede perdon, och bleff dennem med god villie giffuet hand och seijll, at de udi alle maader skulde være och bliffue utiltalte. Den fleeste part aff dette sælskab gich offuer til Sæland, saa at paa en maanedes tiid, saaiss ingen aff dem udi Skaane. Men som udi dette aar var ingen vinter, saa kom de ugudelige kropper udi Skaane igien först udi Febr. och sloge en wacht aff effter den anden, saa at paa 14 dagerss tiid vare nesten alle wachterne borte.

Huorfore kongen lod udgaae denne efterfølgende mandat, at bönderne skulde holde sterch wacht igien, och endnu wiidere tilböd snaphanerne perdon:

Wi Carl med Gudss naade Sverrigess, Gottiss och Wendiss konge etc. giöre witterligt, at ihuor vel vi tilforn ved adskillige vore udgangne naadigste perdons-placater haffuer villet drage dennem aff vore wndersaattere udi Skaane, Halland och Blegind til underdanig troskabss plicht och oss til soeren lydighed, huilche der ifra haffuer wiigett och sig til snaphanerii slagett, foröffuendiss baade paa reijsendiss och vor milice mord och alle haande offuer-vold; iche diss mindre saa som vi fast ugierne forspørge, at alle iche haffuer tagett saadan vor naadige tilbud och perdon med tilbörilig respect an och sig der paa indstillet, men endnu udi deriss ondskab fortfare, troendiss wi at saadant skeer snarere for den aarsage skyld, at bemeldte vore forige perdons-placater iche ere bleffne kyndige, saa at de der aff kunde ersee vor naadige intention, at vilde bruge alle lindrige udveije, förend vi skride til retten och den samme imod dem skerpe, end at nogen sin skyldigheds plicht skulde saa forgiette, at hand alt saadant slog udi wærett; derfore haffuer vi endnu yderligere her igiennem alle, som endnu iche paa offuenbemelte vore forige placater sig haffue indstillet, her med naadeligen tilbiude villett vor kongl. naade och perdon, i fald

de med wiidere snaphaneriess foröffuende afstaae och sig ved deriss huss och gaarde indfinde, forsichrendiss der hoss paa dett kraffteligste, at paa deriss her til begangne bröde iche udi nogen maade skal bliffue tencht, men de ald beskyttelse och beskiermelse haffue att niude. Och paa det en huer maa wide huor lenge vi denne vor naadiss weij for hannem haffuer villet leffnett aaben, saa settiss her med til en termin paa 4 ugerss tiid, inden huilchen alle, uden nogen fare for straff eller forplichtelser at stille caution, skulde haffue frit sig att indstille, efftersom de som den samme forsömmen och ertappiss, uden ald naade til ett haardt lifss straff for deriss egen person och confiscation aff alt deriss lössöre och faste eijendom skulde bliffue anseede.

Och imeden vi her hoss fornemmer, att nogle aff de utsatte bonde-wachter baade aff fiendtlige partier fra Landtzerone, saa och aff snaphane-troupper skulde være ansatte; thi haffue vi udi dette samme vort placat voriss troe wundersaattere aff almuen, som til wacht ere forordnede, naadeligen formene wilde, at de aff sligt iche lader sig fra wachtholdende forskreche, imeden vi dett snart ville forekomme och dennem her effter med sterche troupper aff vor milice lade secundere, saa at de for saadant anfald her effter skulde kunde være sichre. Ansigendiss her hoss dennem, som sig underdrage wacht at holde, det de ett alvarligt straff skulde haffue att forvente och som ulydige wundersaattere bliffue considererede. Til ydermeere visshed haffuer vi dette med egen haand underskreffuett och med vort kongl. secret bekræftet lade.

Datum Halmstad d. 26 Febr. 1678.

CAROLUS.

L. S.

Der dette placat var aff prædichestolene forkyndett, forföijede bönderne sig til deriss wachstæder igien, men det varede iche lenge, förend snaphanerne faldt dem an udi store haabe-tall, saa at nogle aff bönderne bleffue ihielskudte, nogle qvetste, men de fleeste slap med törre vahre, saa de iche kunde röre sig. Der med slap dett med bonde-vachterne.

Sidst in Octob. udi nest forgangne aar lod general-leut. och vice gouverneur Jöran Sperling udi Malmöe arrestere den fornemme skaanske herre, baron Jörgen Krabbe. Noget der effter bleff Krabbe stillet for en commissarial-rett, och procederet imod hannem for nogle poster, huilche her for wiitlöfftighedss skyld forbigaaiss, men kand seeiss udi den deduction, som Sperling der om nogle faa dage effter Krabbens död lod udi trychen udgaae. Men samme deduction bleff strax tilbage kaldett och haardelig forböden, mueligt at de dybseende saae nochsom, at den deduction vilde giffue Krabbens

wenner anledning til at skriffue imod och demonstrere hans uskyl-dighed. Krabbe bleff arqvebuseret paa Malmöess torff d. 16 Jan. 1678, och hanss liig siden offuerleffuerett til den höijbedröffuede enche. Hand gich med stor friimodighed til döden och holdt paa pladtzen en ziirlig oration. Kongen vilde udi förstningen iche confirmere dommen offuer Krabbe, huorfore Sperling drog fra Malmöe op til baron Johan Gyldenstiern ved Christianstad, huilche saalediss udlagde sagen, at Krabbe bleff dödsenss barn; dog dett siden haardeligen bleff fortrödt.

En regementz-qvarteer-mester ved naffn Lorentz Basch var Krabbiss anklagere; hand römde siden fra de Svenske med en stor summa penge.

Ellerss kand adelssfolch her udaff lære, at de udi krigsstiider iche opholder sig udi de provincier, huor kriigen staaer, thi ihuor det gaaer, da faaer de anfechtninger aff det ene och undertiden aff begge partierne.

Strax her efter kom streng befalning til adelen udi Skaane, at de med hustrue och börn skulde rejsse op til Sverrige och forbliffue udi Jennekiöbing indtil kriigenss udgang.

Den 3 Jan. forlystede kongen aff Danmarch sig med et kosteligt rossbalette udi Kiöbenhaffn, huilchett her indföriss for en curiositet skyld.

Wdi den förste troupe kom ind paa riidebanen först 7 riidendiss, de haffde alle röde kioler med snorer paa och bordyrede. Effter dem fuldte en beridere, effter hannem mange kostelige haand- heste med herlige bordyrede skaberacher; dernest 2 marschaller; siden lakeijerne med landtzer; der effter kom Augustus riidendiss heel prechtig udi röd gyldenstyeche, kläd effter den romerske habit; hannem fuldte 6 romere: Sempronius, Atratinus, Clelius, Marcellus, Flaminius och Atilius, saa som manutenatores eller avanturerer. Disse komme udi 3 leed; deriss kläder vore nesten lige saadan som Augusti kläder, deriss lakeijer ginge for dennem med lantzer.

Wdi den anden troupe kom ochsaa 7 riidendiss, som haffde alle lange kiolerter paa; effter dem fuldte en berider, effter hannem mange kosteligste haandheste med skiönne bordyrede skaberacher; dernest 2 marschaller; siden lakeijerne med landtzerne; der effter kom Pompilius riidendiss heel prechtig udi grönt gyldenstyeche effter romerske habit. Hannem fuldte 6 romere: Antonius, Cincinnatus, Sulpitius, Crassus, Mugillanus och Rutilius, saa som manutenatores

eller avanturerer; disse komme och udi 3 leed; deriss klæder vare grønne och nesten lige som Pompili klæder.

Der nu alle disse vare indkomne udi riidehusett, ginge först marschallerne frem och viissde de 7 særdeeliss beskichede, at de skulde ryche in udi kredtzen och lade see deriss exercitier. Effter at dette var giort, bleffue aff marschallerne indfördte: 1) Augustus, Sempronius och Flaminius; 2) Pompilius, Sulpitius och Rutilius; der effter begyndte disse Romere at lade see deriss exercitier. Imidlertid lode trompetterne och hærpucherne sig lystig höre; siden hörtiss langt fra en herlig music aff adskillige slagss instrumenter, som vare skiulte hemmelige offuen udi lofftett aff riidehusett. Der effter kom Mercurius ridendiss, holdt först en zirlig tale om hanss tilkomst och huad hannem var befalet, oplæste siden aff en bog, som udi gyldenstychen var indbunden, en fortegnelse paa nogle stycher, som hördte til dette effterfølgende ridende effter ringen och hoffuedett, huor Mercurius leffuerede dommerne bogen, at de effter den skulde döme. Dermed begyndte Augustus och Pompilius at rende, dennem effterfuldte de manutatores till skiffess huer anden gang. Der dette sich ende, kom Augustus riidendiss paa en herlig springere och gjorde med ham adskillige exercitier. Der effter kom Flaminius paa en springere och gjorde sine exercitier. Omsider kom de 7 særdeeliss beskichede och gjorde en skermydtzell tilsammen.

Der alt dette haffde ende, gich bane-mesteren til dommerne och gjorde affskeep med dem, huad en huer burde at haffue aff det som var opsatt. Pompilius och Atratinus sich det beste, men Augusto bleff 3 herlige krantze aff fruentimmeret præsenterede. Her med bleff alting sluttet.

Mange discurrerede vel meget her om, huorlediss kongen kunde nu være saa lystig och giffue saadan en glædelige balette, da dog sidste feldt-tog haffde været Hanss Maijt. saa meget ulychelig; och end bleffue de gemeene saa megett diss meere styrchede udi disse deriss fattede tancher, der de siden hördte, at 5 dage effter denne balette var holdet, da sich kongen et andet nederlag paa lante Ryen, som vi her effter vil faae at höre.

Men den bekiente Aitzema lib. 15 giffuer oss den rette forklaring om denne balette. De werelt-wiise houden, siger hand, dat en conings of princen hof mach wel bedroeft ziin, doch noijt uytterlick sulx betoonen. Id est, verbis Senecæ ad Polyb. 24, 5, quod duces magni faciunt, rebus affectis, ut hilaritatem de industria

simulēt et adversas res adumbrata lætitia abscondant, ne militum animi, si fractam ducis sui mentem viderint, et ipsi collabantur. Sic Æneas apud Virg: lib. 1. 212:

Curisque ingentibus æger
Spem vultu simulat, premit altus corde dolores.

Wdi denne forrige bog bleff nogett omtalt, hurlediss kongen aff Danmarch haffde indtaget lante Ryen uden alleniste dett fort, Ny Skandtze, huilchen Hanss Majjestett lod holde blocqveret; siden rejssde kongen med sin liffgvardie til Danmarch, och general-major Lehndorf bleff commanderet aff lante Ryen med 2,000 danske musqveteerer at secundere churförsten aff Brandenburg udi sin belejring for Stetiin, saa at paa lante Ryen bleff ichun 5,000 allierede tilbage igien, offuer huilche gen.-major Rumohr haffde commando.

Den kongl. svenske feldt-marschal Königssmarch forsömmede iche denne occasion, men resolverede at woffue et feldt-slag, förend forarett kom, da hand kunde vell tenche, at kongen aff Danmarch haffde kommet med större macht och wiidere tenteret; hurfore Königssmarch udgiorde ald sin macht, at hand kunde slaae de allierede aff insulen, den stund de vare saa svage. Till den ende littede hand gvarnisonerne udi Straalsund och Gripswald det meste hand kunde, tog ochsaa alle haandwerchssburss udi bemeldte stæder och med dem forsterchede sine troupper; de ryttere, som haffde ingen heste, giorde han riidendiss med borgerniss heste, de öfrige ryttere, som iche vare beredne, fich piqver och maatte saa forsterche fodfolchett. Mand vilde vel sige, at Rumohr haffde nochsom viss kundskab om Königssmarchss forrehaffuende, saa at hand letteligen udi tiide kunde haffue satt sig udi en fordeel, enten paa Wittou eller et andet sted, indtil hand haffde faaet secours enten fra Danmarch eller fra churförsten, saa at mange vare udi den tanche, at Rumohr var dette wærch iche woxet noch. Der nu Königssmarch haffde alting ferdig, commanderede hand en capere med 30 andre sejlere at gaee fra Straalsund imod Gellen, der med at ombragere Rumohr, ligesom hand vilde giöre landgang enten paa Skaprade eller Wittou. Imidlertiid bleff infanteriet udi ald stillhed indskibet ved broen udi Straalsund, med huilche Königssmarch den 5 Januarii om afttenen udi mörchett gich offuer til Ny Skandtze paa lante Ryen; cavalleriet bleff den 6 och 7 dito offuer fördt.

Königssmarch gaff intet lenge dag, men brög op fra Ny Skandtze den 8 Jan. klochen 8 om morgenen och gich imod de allierede, som stode en halff miil der fra, och stillede Königssmarch sig saalediss. Hand giorde 2 linier och satte udi den förste treffen paa huer flöij 7 sqvadroner; midt udi satte hand 4 battallioner, wdi den anden treffen satte hand 5 sqvadroner och 1 sqvadron dragoner. Gen.-major Buchwald commanderede den höjre flöij, gen.-major Grothausen corps de bataille, oberste Lieve den wenstre flöij och oberste Mellin reserven.

Rumohr stillede sig saalediss: wdi den 1 treffen var 6 sqvadroner paa huer flöij, och midt udi stode 4 battallioner; reserven bestod aff

9 svaadroner och battallioner: oberste-leut. Meyer commanderede den højre, oberste Hylsen den wenstre flöij, oberste Wallis corps de bataille och oberste Keller reserven.

Der nu armeerne nærmede sig huer andre, canonerede de huer andre megett sterch paa begge siider, och foruden det at de Svenske haffde fleest stycher, saa spillede de ochsaa med god effect ind udi de Danskiss flankve. Imellem begge parter var en dybt grijfft, opfyldt med wand, som separerede armeerne, att de icke kunde treffe imod huer andre; och bekiendte de Svenske udi deriss relation (som de om denne action lod udi trychen udgaae, och ieg ochsaa her udi haffuer efter fuldt, thi aff de Danske bleff ingen relation der om udgiffuett), at Rumohr forsaae sin skandtze, i dett hand gaff Königssmarch tiid och rum til at udslutte saa megett aff grijfften, at 2 svaadroner kunde tillige marchere offuer; der Königssmarch var offuer kommet med alt folchett, stillede hand dem strax udi hast, saa at begge parterne begyndte der efter strax at treffe. Wdi den förste treffning bleff Rumohr skutt med en styche-kugle, saa at hand döde en half tiime der efter. Der nu Rumohr var skuddt, wilde en huer aff de allierediss højje officerer tage sig commando till, och lige som der er ingen styrmand huor alle vil styre, saa bleff först de allieredis wenstre flöij slagett tilbage, siden gich den højre flöij sin gang och lod infanteriet staae udi stichen, som dog strax fich qvarteer, uden imod 200 mand, som bleffue nedhugne aff finnerne. 2,000 heste aff de allierede salverede sig igiennem Bergen til Wittou, men Königssmarch gich samme afften paa foden efter dem.

Den 9 Jan. kom hand til Bergen och den 10 till Spiicker, Wed Sagardt kom en trompetter med ett breff fra oberste Nessou, huor udi hand och de andre erböd sig til accord. Fangerne til hest och fod vare imod 5,000, aff huilche de 2,000 bleffue understuchne, och ellerss bleff dett svenske rytterii efter dette slag vel forsiunet med heste och montering. Fire oberster, nemblig Hülsen, Keller, Wallis och Offenkeller salverede sig til baadss offuer til Wolgast. Oberste-leut. Mejer, 1 leutenant, 1 cornet och 4 corporaler vilde ochsaa salveret sig paa baade, men bleffue optagne aff de svenske wdliggere. De allieredis cavallerie bestod aff efterfølgende troupper:

5 compagnier keijserlige	}	dragoner.
5 compagnier brandenb.		
3 compagnier mönsterske		
8 compagnier kongl. danske	}	ryttere.
6 compagnier brandenb.		
4 compagnier hessiske		
3 compagnier mönsterske		

Iblant fodfolchett var vel ichun ett dansk regemente, men dett var udlæst folch aff alle andre regementer. Huad de allieredes fodfolch haffuer wærett, er kommet mig fra hende.

Lista paa fangerne.

59 keijserlige officerer sc.:

1 major, 6 capiteiner, 2 capitein-leuten., 1 regementz-qrvaateer-mester, 9 leutenanter, 7 fendricher, 2 regementz-adjutanter, 3 wachtmestere, 4 feldtskiærere, 2 mönsterskriffuere, 11 corporaler, 1 fourerer, 4 förere, 4 tambourer.

75 kongl. danske officerer sc.:

2 ob.-leutenanter: Hanss Meyer, Johan von Schare. 2 majorer: Vetberg och Rave. 6 ritmestere: Brochdorff, Boijneburg, Geid, Creutzberg, Zeuneh, Schultz. 15 leutenanter: Friderich Kaaess, Otte von Buchvald, Bartholin, Jörgen Jensön, Möller, Geweche, Isern, Daniell Koch, Jonrel, Zeug, de la Mare, Cramer, Diestell, Finchelholtz. 1 cornet: Anderss Knust. 8 fendricher: Otte Sehestad, Ole Jensön, Smied, Tambor, Brachst, Nord, Sengstoch, Rosenhawer. 11 qrvaateer- och wachtmestere: Hendrich Sehestad, Bilou, Hagedorn etc. 1 feldtskiærer, 1 proviant-skriffuer, 2 trompetter, 15 corporaler, 1 capitein de armis.

68 brandenburg. officerer sc.:

1 oberste-leutenant, 3 ritmestere, 1 capitein, 9 leutenanter, 6 cornetter, 3 fendricher, 9 qrvaateer- och wachtmestere, 1 feldtskiærer, 1 munsterskriffuer, 2 trompetter, 27 corporaler, 3 tambourer, 1 capitein de armis.

50 hessiske officerer sc.:

2 oberste-leutenanter, 1 major, 2 ritmester, 6 capiteiner, 1 capt.-leutenant, 2 regementz-qrvaateermestere, 7 leutenanter, 4 corneter, 10 fendricher, 5 qrvaateer- och wachtmestere, 3 feldtskiærer, 3 trompetter, 5 corporaler.

49 mönsterske officerer:

Oberste Nezou, 1 major, 1 ritmester, 4 capiteiner, 2 capt.-leutenanter, 2 regementz-qrvaateer-mestere, 12 leutenanter, 1 cornet, 10 fendricher, 1 regementz-adjutant, 4 qrvaateer- och wachtmestere, 1 trompetter, 9 corporaler.

Herforuden fih de Svenske et par brandenburgiske pucher, 27 keijserlige, danske, brandenburgiske, hessiske och mönsterske fahner, 14 brandenburgiske, hessiske, och mönsterske estandarder; de Danske haffde ingen estandarder hoss sig. Noch fih de 5 fyr-mörser, 4 otte-pundige metal-stycher och 12 regementz-stycher.

Strax at kongen aff Danmarch fih tiidender om denne ulychelige action, sendte Hanss Maijestett general-adjutant Mattiiss Numessön offuer til Straalsund at begiere fortegnelse paa de danske fanger och dennem effter det oprettede cartel at rantzonere. Königsmarch suarede, at det Cartel var foraccorderet inde udi riigett och kunde derforre iche

forstaaess om dem, som bleffue fangede udi Tyskland. Huorfore de danske fanger bleffue som de vare och maatte lide allehaande med hunger och arbeijde; siden bleffue de offuerfördte och distraherede udi Sverrige. Men for den exception, som Königsmarch gjorde, lod kongen aff Danmarch alle svenske fanger sidde, saa ingen paa en tid lang bleff rantzoneret. Huorfore kongen aff Sverrige endelig udi Augusti maaned nest her effter begierede at fornye det gamle cartel igien, saa at fangerne siden begyndte igien at forwexliss eller rantzoneriss.

Wdi Januario lod kongen aff Sverrige befale, at alle, baade præster och bönder, som boede 3 miile nær Landtzcrone runden omkring, skulde med godtz och fenned flytte fra huss och hiem ind under de svenske gvarnisoner, paa det at de Danske udi Landtzcrone iche skulde finde noget nær sig, huor aff de kunde subsistere.

Effter denne ordre gich ritmester Gustav Ancherspitz och ritmester Hendrich Pedersön ud fra Knudstrup d. 17 Jan. med 70 svenske ryttere och dragoner, at skulde med plyndring och brand exequere omkring Barsebech alle dennem, som haffde siddet deriss kongiss befalning offuerhörige och iche vare flötte fra deriss huss och hiem. Samme dag var ochsaa gen.-major Merheim udgaaet fra Landtzcrone med omtrent 100 heste at vilde fouragere. Ancherspitz och hanss medfølgere komme uformodentlige paa disse Danske ved den bye Höij den 18 Jan. Ancherspitz stillede sig strax til modværn, men Merheim var en gammell skole-broder, huorfor det paa en haandevending var giordt aff med Ancherspitz, saa at 1 corporal, 10 ryttere och 11 dragoner bleffue döde paa marchen, och aff rytteriet bleff ritmester Hendrich Pedersön, 2 qvarteer-mestere, 4 corporaler och 25 gemeene fangne. Aff dragonerne bleff 1 leutenant, 1 förere, 1 corporal och 1 gemeen fangne. Ritmester Ancherspitz med 9 eller 10 salverede sig med fluchten.

Aff de Danske bleff ingen enten död eller saared, thi Ancherspitz slog saa got som indtet fra sig. Disse svenske fanger bleffue alle rantzonerede effter det oprettede cartel, uden alleene ritmester Hendrich Pedersön, som tilforn haffde römt fra de Danske, och for denne aarsage skyld skulde hand haffue været rettet uden for Kiöbenhaffn, men der hand kom til sit retter-sted, sagde hand, at dersom hannem maatte giffuess perdon, da vilde hand aabenbare huad forrædere kongen aff Danmarch haffde. Huor paa hand och strax bleff fördt udi stochhuset igien, men samme aften fich hand en bekrydet suppe ind for sig, som strax slog hietet i tu paa ham.

Stokmesteren udspreede vell, at hand self forgaff sig, men det var iche sandhed, thi der hand haffde smagt den nydelige rett, da begyndte hand at raabe och skriige: "de forgiffuer mig, de forgiffuer mig". Andre vilde sige, at nogle fandt pulsen udi deriss samvittighed, och derforre lode de giöre kort och got med ham. Men ieg troer, at de svenske officerere, som sade fangne med hannem udi stokhusett, de gaffue hannem denne suppe, fordi hand var saa aabenmundet.

Wi hörtdte udi den forige bog, hurlediss de Svenske haffde udi denne winter bespendt gandske Skaane med deriss gvarnisoner paa herregaardene och andenstedtz udi landet och saalediss iche alleene bundet de Danske udi Landtzcrone heel kort ved krybben, men meest for fourage skyld (thi anden tilförsell haffde de udi offuerflödighed aff siöen), men de Svenske endochsaa self oppbare alle contributionerne aff landett, och det som var det fornemmeste, de haffde saa mange spioner huer dag udi Landtzcrone, ja inde udi Sæland, att kongen aff Sverrige haffde den beste kundskab om de Danskiss tilstand, som hand vilde begiere. Men först in Aprili lod kongen aff Danmarch transportere nogle troupper rytter och dragoner offuer til Landtzcrone til at udlöfte nogle aff disse smaae gvarnisoner, som laae Landtzcrone saa nær udi dörren; och gjorde disse troupper deriss förste begyndelse paa Engelholm.

Den 26 April imod aftnenen gich gen.-major Merheim och gen.-major Rantzau ud aff Landtzcrone med omtrent 700 mand och satte sig om morgenen den 27 dito for Engelholm. Generalerne lode byen ved en trompetter opfordre och commendanten, ritmester Sven Broch, nogle gange formane, iche at lade alting udfalde paa extremiteten. Commendanten begierede 3 dagess dilation, och dersom de hannem iche det vilde tilstæde, da vilde hand fichte saa lenge hand kunde. De Danske stode synden for Engelholm, saa at den store aae, Röijen, var imellem dem och byen, och broen var affkast, huilchett gaff de Svenske i byen nogett mod, saa at de tenchte, at de Danske iche kunde komme offuer til dem. Men generalerne commanderede strax nogle troupper ud, som ginge offuer Röijen ved Luntertun och stormede byen paa den norder siide, der klochen var 10 om formiddagen. De danske granaterer kastede haandgranater offuer aae ind paa den syndre siide aff byen, andre fyrede sterch aff 3 feldt-stycher, och imidlertid vare andre udi wærch och fich lagdt broen, saa at de efter en liden fechtning falt ind udi byen offuer broen. Der commendanten saae, at broen var lagdt och

de Danske komme fort ind, da løb hand opad gaden ind udi Gudmand lenssmænds huss, kastede sine pistoler udi bageroffnen, skiulte sig self nedent udi kielderen. Dette er ingen bagtalelse men sandhed, och er nogen curieux, da kand hand effterforske dette udi Engelholm, och hand skal befinde, at det er sandhed). Engelholm bleff aff de danske granater satt udi brand och gandske lagt udi aske, uden alleene kirchen, præstenss gaard och 3 smaa husse, som aff slumpe eller synderlige lyche bleffue frelste fra branden.

Wdi byen laae 130 rytter och dragoner med deriss officerer, huilche bleffue alle ibielslagne uden ritmester Broch, 1 leutenant, 1 sergeant och 10 gemeene, som bleffue fangne. Nogle aff bymændene bleffue ochsaa ihieskudte, uanseett de gjorde gandske ingen modstand. De andre miste iche alleene husse och gaarde, men bleffue endochsaa aff den rasende soldat ilde medhandlede och saa reent udplyndrede, at nogle ginge saa nøgne paa gaden, som de vare föde til verden. Saadant förer krig med sig.

Aff de Danske bleffue vell 80 mand döde och saarede, dog de Svenske sloge iche saa mange ihie, men de Danske vare saa rasendiss, at de sloge huer andre ihie for bytte skyld.

Wdi byen var ichun 2 fiire-stycker, huilche de Danske kastede udi aen, fordi de skytte intet om dem; der med gich de ubehindret til Landtzcrone igien.

Den 4 Maji kom oberste Bass fra Landtzcrone med 100 heste op til den herregaard Knudstrup, men de Svenske holdt sig inde paa gaarden, at de Danske fich ingen at see; huorfore Bass gich fra Knudstrup imod den kirchebye Kaageröd och holdt nogle stund stille udi marchen, den stund nogle aff hanss udskichede sammendreff alt det qvæg, som de kunde finde, (och) andre visiterede hussene det beste de kunde. Imidlertid kom ritmester Ancherspitz fra Knudstrup och lurede udi buskene, indtil hand saae sin tiid; omsider foer hand ud, skiöd 2 Danske ihie och tog 2 till fange. Bass gich til Landtzcrone med det hand haffde fiskett.

Den 7 Maji imod afftenen ginge Rantzou och Merheim fra Landtzcrone med 6 imod 700 mand och logerede sig den 8 dito for den herregaard Borreby.

Commendanten, von Osten, lod sig forliude, at hand vilde forsuare sig, saa lenge hand haffde en steen at sidde bag ved och skiude. Men der styckerne och mörserne begyndte at hoste och harche, saa var det giordt med ham paa et par tjemerss tiid, uanseett

hand udi förstningen stod dicht noch til væress. 125 Svenske bleffue fangne och 3 ihjelskudte. Aff de Danske bleffue 40 döde och saarede.

Denne festning haffde ochsaa 2 jern-stycher, som iche bleffue højere respecterede, end at de Danske kastede dem i Lydde aae; Borrebye gaard bleff strax gandske affbrendt, saa at de bare mure bleffue ichun staaendiss tilbage.

Den stund de Danske drogiss med Borrebye, da stod et dansk partie ryttere udi Alnerup skou imellem Malmöe och Borrebye, paa det at de andre Danske for Borrebye iche skulde aff gvarnisonen udi Malmöe uformodentlig offuerrumpliss. Dette danske partie fich strax 7 eller 8 vogne udi sichte, som komme fra Malmöe med en liden convoij. Och som disse vogne styrede lige imod Alnerup skou, saa stode de Danske stille udi buskene, indtill de andre komme lige udi henderne paa dennem, da de fornumme, att det var en cornets brud fra Malmöe, som om anden dagen skulde hafft bryllup paa Borreby.

Tilforn er omtalt, hurlediss kongen aff Sverrige befalede alle, som boede 3 miile omkring Landtzcrone, skulde flytte op ad landet, paa det at de Danske udi Landtzcrone iche aff dem skulde haffue nogen subsistence. Men nu in Majo lod kongen aff Danmarch ved hanss general-commissariat publicere dette efterfølgende placat, at alle udi gandske Skaane skulde flytte offuer til Danmarch, paa det at de Svenske iche udi Skaane skulde haffue nogen subsistence.

Eftersom Hanss Kongl. Maijestet til Danmarch och Norge etc., voriss allernaadigste herre och konge, aff sær bevaagenhed til samptlige indbyggerne udi Skaane allernaadigst haffuer taget udi consideration, att det vilde falde umueligt, naar højst bemelte Hanss Kongl. Maijestet egen och den svenske armee kom der udi landett at campere, saadan ordre at holde, det landmanden och de som ej udi festningerne boe kunde vorde conserverede, men meere befrychtiss, at de formedelst den mengde aff krigssfolchett, som udaff adskillige fremmede nationer bestaaer, gandske skulde vorde ruinerede och ödelagde, Hanss Kongl. Maijestet och ugierne haffuer maatte fornummet, at Hanss Maij:t., kongen aff Suerrige, skal haffue besluttet, landets indbygere, saa mange som offuerkommiss kand, til Sverrige at lade henføre och landet gandske ödelegge, huilchett uforbigiengeligt vil foraarsage, at de fattige indbygere, som da tilbage bliffuer, maa lide mangel for huad til liffuets ophold udfordriss; saa haffuer allerhöijstbemeldte Hanss Kongl. Maij:t., vor allernaadigste herre, til sligt at forrekomme allernaadigst for gott befundet, samptlige indbyggerne, være sig adell, geistlighed, borger och bönder, her om betiden at advare, at de inden 4 eller 5 ugerss forlöb

med deriss folch, börn, qvæg och godtz hid til Kiöbenhaffn och Sæland sig begiffuer, huor Hanss Majestet visse stæder och landtzbyer allernaadigste vil lade anvissse, huor udi de sig (indtil Gud en ønskelig fred forleener) kunde opholde, da en huer til sit forige hiem skal werde befordrett, och haffuer Hanss Majestet derforuden allernaadigst befalet, at alt godtz och qvæg, som udi saa maader fra landet indkommer, toldfrii och ubehindrett maa hidföriss. Saa fremt nogen imod forhaabning saadan Hanss Kongl. Majestetz velmeente inclination och advarsel eij effterkommer, haffuer de sig self at tilregne huad skade och ulejlighed da ved forrestaaende feldtog dennem kunde werde tilföijett.

Kiöbenhaffn den 18 Maji a:o 1678.

Hanss Kongl. Majj:tz til Danmarch och Norge etc.
deputerede ved general-commissariatet:

HOLGER WIND.

CHRISTOPHER SEHESTED.

VON STÖCHEN.

PEDERSÖN LERCHE.

Sperling udi Malmöe och Carl Haard udi Helsingborg lode strax ved effterfølgende breff forbiude, at ingen præst maatte forkynde det offuenbemeldte danske placat:

E. W. H. Pastor,

Saasom jeg fornemmer, at aff fiendenss partier underskedelige befallinger och placater bliffuer paa landet udspreede, huor ved søgess almuen fra deriss allerunderdanigste, plichtskyldige deveur, huor med de deriss rette høije öffrighed, som vor allernaadigste konning och herre, kong Carl, med eed forbundne ere, at ifradrage; huorefore saadant at forrekomme befalliss paa Kongl. Majestetz wegne her med hr pastoren streng- och alvorligen, at hand under liffs straff eij skulde understaae sig de for tiiden aff fienden allereede udkastede befallinger for almuen at oplæse eller oplæse lade, men huer och en pastors skyldighed udkræffuer, sine forsamlinger at formane til ald plichtskyldig lydighed och hörsomhed, eij tuiffendiss hr pastoren jo sin deveur beteer och i det öffrige forbliffuer etc.

CARL HAARD.

Effter dett offuenbemelte danske commissariets breff commanderede Arensdorf sterche partier ud paa landett, som borttog alt huad fore kom.

Hand beordrede ochsaa oberste Holger Trolle at gaae til Ydsted och accordere med borgerne om en brandskatt (nogle sluttede, at Arensdorf viste noch, at Ydsted skulde plyndriss aff skibssfolchene,

och hand derfore vilde komme först och profitere sig aff brandskatten; siden kunde skibssfolchene nappiss om resten).

Den 4 Juni kom Trolle till Ydsted och accorderede med borgerne om 900 dlr til brandskatt. Noget der efter saae hand, at den danske flode kom imod byen, da ynchediss hand offuer byen, lod brandskatten bliffue och sagde: "Gud hielpe eder, ieg kand inet hielpe eder", och der med marcherede hand och gjorde aldeeliss ingen skade. De danske marinerer och matroser plyndrede Ydsted en dag och en natt, och huad der da bleff leffnett, kand en huer vel tenche. Aarsagen til denne plyndring udi Ydsted var, at de udi Malmöe fich alt huad de behöffuede fra Lybech igiennem Ydsted och förde did igien huad de affsendte til de Lybske. Den 9 Junii lod Arensdorf ved duc de Croya plyndre Helsingborgss bye reent ud; de Svenske paa slottet skiöde vell sterch aff deriss stycher och musqveter, men dog uden ald skade.

Der nu kongen aff Danmarch hördte, hurlediss Arensdorf handlede med de arme Skaaninger, da gaff Hanss Majjestet selff ordre, at ingen skulde meere plyndre udi Skaane. Nogett der efter lod general-kriigss-commissarius von Stöcken udgaae denne efterfølgende mandat:

Wi tuiffler iche paa, at voriss udgangne placat aff dato Kiöbenhaffn den 18 Maji nest affviigte jo allereede samtlige indbygere her udi provincien Skaane er kundgiordt, huiss indhold var, at de sig til Sælland med folch, börn, qvæg och godtz for sikkerhedss skyld skulde begiffue, saa fremt de eij vilde udstaae fare for aff krigssfolchett at vorde ruinerede. Men som Hanss Kongl. Majjtz allernaadigste villie derforuden er, at alt huad korn och höe adelen, geistligheden eller bönderne höster, straxen udi straaet til en aff festningerne Landtzcrone eller Helsingborg skal indföriss, der udi stache at opsættis och eijermanden til egen nytte forbliffue, saa haffuer vi alle och en huer vedkommende hermed villet advare, at de sig der efter forholder, saa fremt de eij, om der imod handless, med ild och sværd vilde straffiss, anseende de udgaaende partier her efter skal vorde beordrede, alle de husse paa landett, som korn eller höe udi befindiss, udi brand at anstiche och opbrende.

Helsingborg den 5 Julii a:o 1678.

Hanss Kongl. Majjtz til Danmarch och Norge
deputeret ved general-commissariatet

VON STÖCHEN.

Effter denne mandat lod Arensdorf gruelig brende udi Skaane baade kiöbsteder och herregaarde, som vi siden vil faae at höre. Men strax Arensdorf bleff casset, da ophördte ald brand och megen disordre udi Skaane. Arensdorf gaff ochsaa en skriftlig ordre til en aff hanss indbringere och general-maroderere, Hans Mand, at hand skulde ruinere alt bryger-redskab udi Skaane, efftersom det var en aff fornemmeste aarsager til de Svenskiss subsistence udi Skaane. Dagen effter denne ordre var dateret, fich Arensdorf ordre at skulde marchere fra armeen, huilchet den tyff Hans Mand (ingen fortencer mig, thi för kriigen brugte hand haandwerchet hoss landtzhöfding Leijonschiold) hart beklagede, at saa mangan en smittet brygge-kiedell och brendeviinss-pande udi Skaane skulde bliffue staaendiss, "thi 4:e parten hördte mig til, de 3 parter hördte min principal til".

En god tör broder suarede: "monsieur Mand, paa 3 eller 4 dagess tiid kand I vell giöre effter ederss ordre, lige som I viste iche huad Arensdorf var hendt, och I haffuer ordre for Eder"; men skielmen torde iche fölge det raad, thi hand viste, at hand da haffde opliust bleffuet. Guntherus Swartzeburgicus sibi potius quam danico regno militabat. Cluv. p. m. 612.

De Danske tenchte stadelig, at de svenske gvarnisoner, som endnu laae tilbage ind under Landtzcrone, nemblig paa Erichssholm och Knudstrup, skulde gaae deriss vej, baade fordi at de udi Engelholm och Borrebye haffde hafft den kranche lyche, saa och fordi at disse gvarnisoner kunde noch spørge, at der iideligen bleffue danske troupper offuerfördte til Landtzcrone; och for disse aarsager skyld bleffue disse 2 gvarnisoner liggendiss saa lenge udi rolighed. Men som tiden gich, och de svenske commendanter paa samme gaarde for deriss profit skyld iche vilde avisere kongen deriss fare, saa begyndte de danske partier först in Junio ideligen at recognoscere disse 2 gaarde Knudstrup och Erichssholm. D. 7 Junii kom ob-leutenant Bilenberg med 60 heste op at recognoscere fortificationen om Knudstrup. Hand selff med 3 eller 4 andre spranch fra hestene och ginge ind udi ladegaarden, paa det hand diss bedre alting kunde besee. De Svenske skiöde med deriss 2 stycher som fastest de kunde, indtil en aff stych-kuglerne treffede Bilenberg, at hand döde paa stædet. Strax gaff kongen ordre at udlöffte den gvarnison. Den 15 Junii satte en dansk ritmester sig westen for gaarden med 50 heste och fich samme dag en munsterskriffuer och en poicke til

fange. Den 18 dito kom general-adjutant Höij med 60 rytter och dragoner och satte sig östen for Knudstrup. Höij lod commendanten mange gange formane til at opgiffue, men hand ventede secours fra den svenske leijer ved Christianstad, thi udi begyndelsen haffde hand ladet en kierling gaae op med breff, men hun bleff opsnappett uden for gaarden, huilchett hand iche viste. Den 20 Junii kom general Arensdorf til Knudstrup och gaff ordre at affbrende ladegaarden; der med gich hanss excellence til Landtzcrone igien.

Samme natt gjorde Höij effter sin ordre at affbrende ladegaarden, huor med hand dog huerchen gjorde sig nogen fordeel eller de Svenske nogen skade, thi de laae paa borgegaarden inden for graffuer och wolde och skiötte iche meere om, at ladegaarden brendte, end at de vel udi en tiimess tiid raabte udi huer andriss munde: "wer dar, wer dar"?

Den 21 Junii kom duc de Croya med 300 musqveterer, 100 rytter och dragoner, 6 stycher och 3 fyr-mörser op at vilde giöre det til ende med Knudstrup. Samme efftermiddag klochen 4 begyndte de Danske at giöre deriss batterier, och der klochen var 10 om afftenen, var alting ferdig, saa at de da begyndte at bruge deriss stycher och mörser. De beleijrede tendte vell ochsaa under, som knappest de kunde, baade aff deriss stycher och musqveter, men wiissen bleff dog udsiungett paa 4 tiimerss tiid, thi d. 22 dito, klochen 2 om morgenen, begierede commendanten at accordere, men kunde da indtet andet erlange, end at hand och hanss underhaffuende maatte legge deriss gevær och komme ud som krigssfanger. Wdi denne beleijring bleffue 5 Svenske ihielskudte och 2 Danske saarede, en i haanden och den anden udi foden.

Aff de Svenske bleffue fangne: commendanten, capitein Kylander, 1 leutenant, 2 fendricher, 1 feldt-skiærer, 1 sergeant, 1 feldt-wæbel, 1 förer, 1 rustmester och 71 dragoner; noch 1 kvartermester och 24 ryttere, foruden poicher och andet tross.

Nogle dage förend Knudstrup bleff berendt, da gich ritmester Ancherspitz fra Knudstrup op ad Christianstad med 60 ryttere och et skiönt bytte, som hand haffde forhuerffuett sig den stund hand laae paa Knudstrup. Snaphanerne mödte Ancherspitz ved Spange ore udi Hör sogn, huor de skiöde 1 corporal och 13 gemeene Svenske ihiell, toge alt byttet och dreffue Ancherspitz tilbage til Erichsholm. 2 eller 3 tiimer der effter kommer ritmester Frederich Rantzou med 60 heste fra Landtzcrone op til Erichsholm och skiöd 20 aff

Ancherspidtziss ryttere ihjell ret uden for porten. Ancherspitz töffuede paa Erichssholm udi 2 dage och gich der med bort om natten en anden vej op ad Christianstad.

Samme dag som Knudstrup gich offuer, udspreede de Danske, at de nu udi en hast vilde ochsaa udi fær med Erichssholm, och 60 danske ryttere satte for Erichssholm udi nogle tiimer. Men imidlertid myntede de paa Helsingborg, och til en forberedelse brugte de dette merchelige strategemate. De Danske haffde opsnappett ett breff fra kongen aff Suerrige til commendanten paa Helsingborgs slott, i huilchet breff Hans Majestet befalede commendanten at forsuare sig mandeligen, om saa var, at hand bleff beleijrett, och ingenlunde tuiffle paa, hand jo wircheligen skulde bliffue secunderet.

Dette breff beholdt de Danske och skreffue self et andet aff dette indhold: at dersom commendanten bleff attaqveret, da skulde hand ichun see till, att hand en reputerlig accord kunde bekomme och der med salvere sitt folch, efftersom kongen iche kunde forlade Christianstad, ej heller skille sin armee ad til at secundere Helsingborg.

Dette breff haffde den danske skriffuere saa lige malett efter den svenske secretereriss haand och saa just treffet kongenss eget naffn under breffuett, at ingen der udi kunde desiderere nogen tödell; och til meere bekrefitelsse da bleff breffuet besejlet med kongenss egett zignette aff Sverrige, huilchett de Danske fich hoss general-auditeur Roett, som forleden aar bleff fangett for Landtzerone.

Der nu breffuet var ferdigt, bleff et dansk partie udsendt at indhendte prousten Mester Rasmuss udi Crop til Landtzerone, och dagen efter reed en dansk kongssfoged til proustenss hustru med breffuet, at hun det til Helsingborg skulde forskaffe, och huiss hun det iche vilde giöre eller och hun det allerringeste lod sig merche, huor breffuet var kommet fra, da forsichrede hand hinde, at hindess mand skulde settis udi et haardt fengsell, och hun saa reent bliffue udplyndret, at intet skulde tilbage leffness och hindiss gaard affbrendiss.

Den enfoldige danneqvinde forstod sig indtet paa træcherne, men lod omsider en dreng gaae til Helsingborg med breffuett, paa det hun kunde faae sin gamle skröbelige mand löss och frelse godtz och gaard. Aarsagen, huorfore dette breff skulde saalediss föriss til byess, var 1) fordi de Danske viste, at de Svenske brugte

denne skich, att præsterne, den ene fra den anden, skulde ved et viss bud före kongenss breffue och der paa tage qvitantz aff huer andre; 2) da viste de Danske, at de Svenske troede Mester Rassmuss vell, som hand och var en erlig mand, der aldrig befattede sig med noget lapperii, men kom dog saa uskyldig udi denne handell, huilchett gich ham saa hart til hiertet, at hand tog sin död der offuer och döde 14 dage der effter; hanss hustru gremmede sig ochsaa bitterlig, at hun ochsaa döde nogen tid der effter.

For disse offuenbemeldte aarsager skyld kunde commendanten iche penetrere, at hand saa næt bleff taget om næsen. Et ejusmodi fraudes bellicæ sunt honestæ et in hoste summopere laudantur, de quibus ita Virgilius lib. 2: dolus an virtus, quis in hoste requirit. Et nihil refert, dolum vel vim in oppugnando adhibeas, inquit Schönborn, Pol. lib. 6 c. 27.

Lige saadant et breff haffuer kong Voldemar den første practiceret ind paa Siöborg slott, formedelst huilchett hand ochsaa vandt slottet, vide Sax. Gram. lib. 14. p. m. 394.

Det allerførste drengen, som bar offuenbemeldte breff frem, kom tilbage, da bleff Helsingborg berendt, som var den 23 Junii. Den 24 dito kom fodfolchett med stöcher och mörser och begyndte strax at arbeijde om natten. Den 20 dito bröd resten aff de Danske op fra Landtzcrone och satte sig ved Raae, saa at de haffde Helsingborg for sig, som de attacqverede, och Landtzcrone bag sig, huor hen de kunde retirere sig, om den svenske armee, som endnu var flux sterchere end den danske, haffde nedkommett til at secundere Helsingborg. Samme dag begyndte de Danske at canonere och kaste bomber och granater ind paa slottet. Commendanten brumlede ochsaa sterch med sine stycher, mörser och musqveter, saa at det udi förstningen lod sig ansee, at hand vilde bliffue haard at gaae paa; men som de Danske continuerede baade nat och dag med granater och bomber, och der omsider kom ild udi nogett krud, som var spildt paa jorden, huilchett löb hen til nogle granater, saa de spranch udi stycher och gjorde nogen skade paa folchett, saa tenchte commendanten paa breffuet och lod parlementere den 27 dito om afttenen, klochen var 10, da hand och effter breffuets indhold bekom en reputerlig accord. Men der udi forsaae commendanten sig, at hand iche sammenkaldede officererne och udi et krigsraad lod læsse breffuet, at höre deriss betenchende, enten hand skulde parere breffuet eller och fichte lengere. Dersom hand dette

haffde giordt, da haffde hand været undskyldt och iche kommett udi saa stor unaade, som hand siden gjorde.

Accords-puncta,

som paa Hanss Kongl. Maj:tz til Danmarch och Norge etc. wegne commendanten, oberste Carl Haard paa hanss ansögnung wed den festning Helsingborgss offuergiffuelse er tilsagt.

1) Bliffuer tilsted den gandske gvarnison at udmarchere med trommeslag, offuer- och under-gevær, flyende faner, kugler udi munden, brennende lunter och en huer med 10 skud forsiunet.

2) Alle civil betiente, som ere udi svenske tieniste, maa ochsaa udmarchere och følge med gvarnisonen.

3) De militariske och civil betiente skal deriss nödvendige bagage ubehindret affölge.

4) Nogle böndervogne skal dem til samme bagage, saa vel som och til de siuge at bortføre, bliffue leffuerede.

5) Gvarnisonen saa vel som de civil betiente skal ingen gevalt eller violence paa veijen tilföjess, men sicher bliffue convojerede.

6) I morgen formiddag ved 9 slett skal udmarchingingen skee aff gvarnisonen och de civil betiente, och skal de lige til den svenske lejier her udi Skaane bliffue convojerede.

7) Til forsichring for convoijen skal oberste Carl Haard 2 aff sine fornemmeste officerere sætte til gissell.

8) Alle kongl. danske wnder-danere, item alle offuerlöbere och deserteurer skal uden nogen list rigtig udgiffuess.

9) Huad provision aff krigss- och liffs-middeler, som udi festningen findess, skal sub inventario rigtig extraderis och uden argelist leffueriss.

10) Alle danske fanger skal giffuiss löss och fri.

11) Den store svenske flag skal bliffue udi festningen, saa vel som och den forige danske flag, saa fremt den der udi forvaring er for haanden.

Dette tilsiger vi ved cavalliers parole bemeldte oberste Carl Haard rigtig at holde. Til witterlighed voriss egne hender underskreffne.

Datum udi lejieren for Helsingborg om aftenen ved 10 slett den 27 Junii 1678.

GUSTAV WILHELM.

DUC DE CROYA.

Friherre VON WEDDEL.

Wdi denne belejring bleffue omtrent 70 Svenske och imod 80 Danske döde, huor iblant var major Jæger, capitein Bylou och en leutenant, foruden qvetste.

Der nu kongen aff Sverrige fich tidender for Christianstad, at Knudstrup var borte och Helsingborg belagt, da bröd Hanss Majjestett udi störste hast op fra Christianstad med 7 imod 8000 mand udi den intention, at hand vilde secundere Helsingborg; men der Hanss Majjestet den 30 Junii paa sin march kom til Skarholt, mödte hand der imod forhaabning oberste Carl Haard och hanss underhaffuende gvarnison med den visseste tidende, huorlediss nu tilstod med Helsingborg.

Oberste Carl Haard bleff strax taget udi arrest med haarde trusseler, att hanss process ufeilbar skulde ske inden faa dage; men der hand forsuarede sig med kongens egen haand och sejll (som hand meente det var), da bleff hand vell frikiendt, men miste dog sin tieniste, och alle meente, at der maatte være en forrædere udi cantzeliett. Endelig fich de dog ret at vide, huor udi skalchen sad. Formedelst denne onde tiidende om Helsingborgss forliiss stutzede kongen ved Skarholt och töffuede der et par dage, indtil den gvarnison paa Erichsholm ved en convoij bleff affsendt; der effter vendte Hanss Majjestett sig til Christianstad igien.

Den danske armee logerede sig for Helsingborg och reparerede de forskudte volde paa slottet, indtill de troupper, som vare udi wente fra Tyskland, kunde komme frem at forstærche armeen. Imidlertid bleff deliberet om Christianstad. Alle sluttede, att mand kunde och skulde secundere Christianstad, uden alleene general Arensdorf, som udi denne campagne skulde commandere armeen. Hanss raad var, att mand skulde nu forsuare Helsingborg, conservere armeen och ichun lade Christianstad gaae sin gang. Dette hanss raad kom mange underlige fore, fordi hand raade tilforn, at kongen iche skulde attacqvere Helsingborg, men secundere Christianstad. *Idoneum habeo authorem.*

Kongen fuldte de andriss raad och sluttede at hielpe det nödlidende Christianstad, men Hanss Majjestetz intention vandt dog ingen fremgang, fordi armeen marcherede den vej ad Mölleröd effter Arensdorfs raad; thi dersom armeen haffde gaaet den vej ad Gedinge, Hörby och Wester Wram, da haffde den kundet gaaett strygendiss ad landeveijen uden passer och andre difficulteter, som den nu fandt paa den vej ad Mölleröd. Men Arensdorf sagde, at armeen iche kunde marchere ad Gedinge, fordi de Svenske udi Malmö haffde da forhindret de Danskiss proviant fra Landtzcrone, som skulde følge armeen och gaae den samme vej; dog dersom

Arensdorf haffde satt 300 rytter for Malmöe, saa haffde proviantet kundet gaaet, huor det skulde.

D. 15 Juli bröd kongen aff Danmarch op fra Helsingborg med en armee paa 12000 mand och satte sig samme afften ved Eij broe. Den 16 Julii gich kongen offuer Eij broe, och siden offuer den store aae Röijen; satte sig samme afften ved Hölstrup och Aabye. Den 17 dito marcherede kongen til Torup och den 18 dito til Mölleröd. Denne sterche pass Mölleröd haffde de Svenske fortificeret och holdt den besætt udi halff andet aar; men nu, der den danske armee kom anmarcherende, da gich gvarnisonen derfra til den svenske leijer for Christianstad och lode 3 stycher staae efter sig paa Mölleröd. Kongen lod sin armee huile ved Mölleröd indtil den 21 Julii, da Hanss Majestet bröd op igien och marcherede til Ønsted halff anden miil fra Christianstad. General-major Merheim gich samme dag med et dansk partie ud fra Ønsted at recognoscere imod Christianstad. En fierdingss vej der fra fandt Merheim en höij bache, som kaldiss Klachebachen, ved en gaard, som kaldiss Klachegaarden, strax ved landeveijen. Paa denne Klachebacke vilde alle de danske generaler, at der strax samme afften skulde opkastiss en skandtze och leggiss stöcher paa. Men general Arensdorf sagde, at de skulde töffue indtil om morgenen, paa det de om natten iche skulde offuerfaldiss aff de Svenske, huorfore Arensdorf gaff strax ordre, at de som haffde fattet stand paa bemeldte Klachebache, skulde ufortöffuet komme til lejeren igien. Wel vilde nogle sige, at et qvindfolch gich om afftenen med en liden smule seddel aff den danske til den svenske leijer, huilchett iche siuniss troligt, thi de Svenske haffde alt kundskab noch, naar de ichun fich de Danske at se offuen paa bachen. De kunde jo nochsom observere, huilchen en stor fordeell de Danske haffde bekommett, dersom de haffde bleffuet staaendiss och strax begyndt at skantze, huorfore det allerförste de Danske vare gangne aff bachen, da gich et svensk partie der op igien och begyndte strax at arbeijde aff lifff och macht. Om morgenen kom de Danske, men for sildig, thi de med fortrydelse saae de Svenske skandtze saa iffrig, at jorden flöij udi luftten; der med var ochsaa Christianstad forlaarett, thi den danske armee skulde endelig forbi denne Klachebache, om de paa den vej vilde til Christianstad, men nu kunde den iche marchere forbi bachen formedelst de svenske stycher, som stode offuen paa bachen. Men uanseett Christianstads frelse och

forliiss stod denne gang paa Klachebachen, dog alligevel bleff det aff den danske general-quarteer-mester demonstreret, at armeen kunde gaee en anden vej, iche forbi Klachebachen, men ad Svenstrup och saa ud paa Skibersslöff wang, men dette forslag bleff ochsaa kuld-kast, baade fordi veijen var saa ond, at artigleriet iche kunde gaee ad den, saa och for de Svenske udi Malmöe haffde da kundet betage de Danskiss proviant fra Landtzerone.

Kongen aff Danmarch haffde och giffuett ordre til general-admiral-leutenant hr Nielss Juell, at hand med floden skulde gaee op imod Aahuss, der paa en belejlig sted at giöre landgang, paa det de Svenske kunde diverteris for Christianstad.

Men förend vi viidere taler her om, da ville vi först höre, huorlediss general-admiral Tromp er udi denne sommer kommett aff kongen aff Danmarchiss tieniste. Förend floden skulde udi denne sommer gaee i söen, da urgerede Tromp paa, at hand maatte faae de officerer pa floden, som hand vilde haffue. Hand sagde til kongen, at dersom hand skulde commandere floden, da skulde gen.-ad.-leut. hr Nielss Juell och alle danske officerere afftachiss, och udi deriss sted vilde hand haffue forfarne hollandske officerere. Hand lod sig ochsaa merche, at hand iche kunde giöre nogen action med floden, förend hand ochsaa haffde ordre fra de allierede. Kongen suarede, at hand vilde nochsom betroe sine egne indfödde officerere sin flode; hanss flode skulde iche heller hendte ordre fra nogen anden end fra Hanss Majjestet selff. Der paa gaff kongen Tromp sin affskeed, at hand strax gich aff Danmarch.

Der nu hr Nielss Juell var kommet udi siön, kastede hand den 27 Junii noget folch udi land paa Tornebusken, huilche borttogte en mengde faaer och qvæg, som bönderne paa lante Ryen haffde der indfördt, paa det at det der kunde være udi sikkerhed for krigss-folch. Samme tiid var det laugt wande, saa at det svenske rytterie paa lante Ryen kunde riide offuer til Tornebusken; men der de komme, da vare de Danske alt om borde med deriss forfriskning. (NB. denne öe Tornebusken kaldiss hos Sax. Gram. lib. 14: Hedinssöe.)

Der effter vendte Juell sig fra lante Ryen och satte sin cours imod Christianstad eller Aahuss udi Skaane.

Den 19 Julii anchrede floden under Hanöe, och den 20 dito kastede Juell nogle 100 söldatter under oberste Stuart udi land paa Landöe, som ligger ud for Lyngby, norden for Christianstad, huor Stuart strax begyndte at forskandtze sig. Der nu kongen aff Suerrige

fornam den danske flode saa nær under Christianstad, commanderede hand gen.-major Axell Wachtmester med nogle 100 heste, at skulde giffue acht paa de Danske, om de noget vilde foretage. Der Wachtmester fornam, at de andre vare alt udi land, chargerede hand dennem saa lycheligen, at aff de Danske bleffue 1 capitein och 100 gemeene slagne paa pladtzen, 2 leutenanter bleffue fangne, huor udoffuer Stuart (som var aff ingen conduite) med sine offuer-bleffne gich til skibss igien.

Den 25 Julii fih Juell kongenss ordre, at hand skulde göre landgang igien, huilchett ochsaa skeede, men Stuart var atter ulycheligh och kunde intet udrette. Imidlertiid lod Juell et andet partie gaee imod Mörumss bro udi Blegind, huilchet affbrendte broen den 21 Julii; de Svenske mödte ochsaa der, saa at 5 eller 6 Danske bleffue paa pladtzen, och 1 leutenant bleff qvetst och siden död. Den 27 Julii landede Stuart med 8 imod 900 mand en god fierdingss veij fra Carlshaffn udi Blegind; hans ordre var, at hand Carlshaffn skulde affbrende, fordi den svenske armee for Christianstad haffde sin meste tilförsell fra Carlshaffn. Den 28 dito kom Stuart uden ald modstand til byen och lod anstiche nogle husse udi byen, men der hoss skichede hand sin fendrich ind til borgerne, at dersom de vilde giffue ham en summa penge, da maatte de sluche ilden igien. Fendrichen tog sin oberstes profit intet synderlig udi acht, men tenchte: "medice, cura te ipsum", och gjorde sig derfor self bytte i byen det beste hand kunde, indtil hand der udoffuer bleff slagen aff de Svenske.

Imidlertiid lod oberste-leutenant Wiinholtz med et svensk partie sig see norden for byen, huorfore Stuart retirerede sig imod floden; ilden bleff slucht, saa at ichun nogle faa husse udi byen bleffue brendte, och huad Danske, som de Svenske funde udi byen, dem skiöde de ihiell. Ett musqvette-skud fra byen vilde Wiinholtz hugge de Danske ind udi bagtrouppen, men major Gerssdorff och capitein Ratlou, som förde bagtrouppen, vendte sig och med god courage repouserede de Svenske. Wiinholtz bleff ilde skudt udi sit ansicht med krud, men kom sig dog igien; aff de Danske bleff en död och nogle saarede. Stuart marcherede fort indtil posthusset, huor hand gaff ordre, att hanss underhaffuende skulde gaee tuert offuer et gierde och iche ad den rette veij, som gich imellem tuende gierder. De Svenske, som fuldte dem udi hælene, saae deriss advantage och faldt strax an igien paa bagtrouppen, som iche endnu

var kommet offuer gierdett, men de bleffue vel undfangede aff Gierssdorff och Ratlou, saa at de Svenske endoch denne gang maatte retirere sig. Imidlertid denne skermysse skeede, tog oberste Stuart, oberste-leutenant Levezou, major Herbst och siden alle de andre fod i haand och saae dem iche en gang tilbage, hurlediss Gerssdorff och Ratlou vare udi klemme. Wdi denne confusion bleffue imod 100 Danske forvildede udi skoffuen och siden opsögte och ihieslagne aff de Svenske. Gerssdorff miste udi denne action 5 eller 6 mand och marcherede siden fort imod floden. De Svenske vilde 3:die gang endelig hugge Gierssdorff ind, der hand var kommet udi skoffuen, men de bleffue med god resolution repouserede, saa at Gierssdorff och Ratlou komme med deriss bagtrop omsider vel tilstranden och bleffue med stor berömmelse indtagne udi baadene Offuer denne action bleff holdet en langvarig krigsrett paa floden, udi huilchen omsider Stuart och major Herbst bleffue dönte fra deriss tieniste och siden udi kongens naade och unaade. Levezou bleff benaadet, mueligt udi henseende til hanss broder gen.-major Levezou; capitein-leutenant von Harten bleff giordt til en skielm och forwiist; capitein-leutenant Hendrich Jörgensön (som iche vilde indtage nogle flychtige soldater, som waede ud til deriss hals och der offuer ynheligen omkomme) maatte med sin guldring paa fingeren springe 3 gange fra raaen, sich siden aff huer officerere 9 slag paa hanss gatt for masten, der effter bleff hand sat paa Bremmerholm, at skulde gaae der 3 aar udi jern, men bleff dog nogen tiid der effter benaadett och kom löss.

De danske partier fra leijeren ved Ønsted vare nochsom lychelige omkring den svenske leijer, saa at de holdt de Svenske temmeligen inde, hur udoffuer de Svenske leede en stor mangel for proviant och fourage. Men det udhungrede Christianstad, som nu var udi yderste nöd, kunde her ved iche hielpiss eller der aff haffue noget gaffn. Staden haffde været gandske tillucht paa tolfte maaned; den haffde altid hafft en fiende uden for wolden, men nu haffde den der foruden tuende fiender inden wolden, som var pestilentze och hunger. De 2 parter aff borgerskabet och meere end halff-parten aff gvarnisonen var bortdöd; de haffde allereede ædt saa mange heste, at et pund heste-kiöd kostede 8 skilling, en stud kostede 130 rixdrlr, en gammell koe 120 sldr, et lisspund smör 3 rixdrlr etc. Alle vare standhaftige, at mand iche fornam nogen knur eller mutination (som ellerss gierne skeer udi saadan nöd) uden

alleeniste hoss oberste-leutenant Preen, som begyndte at vilde lade see nogen wrang villighed, men hand bleff aff gouverneuren taget med en tru, saa at hand siden maatte tie. Huer morgen gaffue de belcijrede deriss lössen, der med at lade de Danske ved Ønested höre, at Christianstad endnu var dansk. Huad ringe qvæg eller heste de haffde tilbage, dem lode de om dagen gaae paa volden, at de Svenske skulde det see och tenche, at de iche endnu vare udi saa stor nöd. Men endelig der kongen aff Danmarch saae, at hanss general haffde forslagett kortett, saa at Christianstad iche uden en farlig hazard kunde hielpiss, da gaff Hanss Maijestett ordre till gouverneuren, at hand noch maatte beqvemme sig til en honorabel composition. Mand sagde, at den som kom ind udi Christianstad med denne ordre, haffde breffuet forvarett udi sin tröijeknap.

Det allerförste kongen haffde udgiffuet denne ordre, da reijssde Hanss Maij:t fra lejieren til Kiöbenhaffn. Effter den ordre lod gouverneuren udi Christianstad feldt-marschal Aschenberg notificere, at hand nochsom vilde træde til en accord, dersom hannem præsenterediss erlige conditioner och saadanne som hand och hanss söldater haffde meriteret. Aschenberg tilsagde ham en accord, som hand skulde være fornöijet med, och huem skulde iche giffue en herlig accord for en herlig festning. Dog haffde gouverneuren iche faaet saa god en accord, dersom den danske armee iche haffde staaet udi nærværelsen; och dette var ochsaa aarsagen, huorfore kongen aff Danmarch lod sin armee staae ved Ønested, indtil de udi Christianstad haffde accorderet.

Accords-puncter

imellem den kgl. svenske feldt-marschal-leutenant, baron Rutger von Aschenberg, och den kgl. danske general-major och gouverneur, Carl Hendrich von der Osten anlangende Christianstad.

1) Effter at gisslerne ere en huer igiengiffne, indrømmer den kongl. danske gouverneur, som sluttet er, den syndre port for de Svenske huilchen de Svenske strax skal besætte med et compagnie fodfolch; siden leffueriss festningen med alle offuer paa mandag, som er den 5 Augusti, och det naar klochen er 6 om morgenen.

2) Der med skal en huer staae frit for at reijssse frii ud, nemblig gvarnisonen med den gandske gvarnison, oberste-leutanter, majorer, capiteiner, stadtz-major, wachtmester, leutanter, dissligeste alle reformerede officerer, saa som oberste Longevalle, capitein Smid, och alle andre, ihuo de ere, til med regementz-stabss-personer, saasom